

کتابخانہ
میرٹھ

بہراورد کرنا پستائوز

دناقبہرا زمانئ کوردی دا

(گوقارا بههدینی و فارسی)

دانان

غہریبه عکید خلیل

بەراوردکردنە پستۆ ئالۆز د ناڤبەرا زمانی کوردی

بہراورد کرنا رستا نالۆز د نابقہرا زمانى كوردى

(گۆقہرا بہ ہدینى) و فارسیدا

دانانا:

غہریبہ عہگید خہلیل

ئەف پەرتووكە نامەيەكا ماستەرى بوو، پيشكىشى كوليژا ئادابى پشكا
زمانى كوردى زانكوييا دھوكى ھاتيه كرن. سالا ۲۰۰۹ ل ژير چافديريا (پ).
د. يوسف شەريف سەعيد) بوو.

گھر لوٹو نہی مہنٹھو ہر ژ نہ ظمائی تو ک خوازی
وہر شعری مہلای بین تہ بچ شیراز چ حاجتہ

(جزیری، تہ حسین دوسکی، چاپا دووی، ۹۴)

ديارييه بو:

- دايكا من يا دلوفان كو گهلهك هاريكارييا من كارييه.
- بابي من يي خوشتئي كوهه ردهم بو بلند كرنا ئاستي زانستي من، گهلهك پشته ثاني و هاريكارييا من كارييه.
- خيرانا من كو گهلهك نه خوشي ديتينه.
- خويشله و برايي من.

سو پاس بو:

- (پ. د. يوسف شهريف سه عيد) كو به نه ركئ سه رپه رشتيا
ئئ فه كولينئ رابوويه و گه له ك له گه ل من هاريكار بوويه.
- (د. بانيز عومه ر نه حمه د) بو هاريكاريا وي له گه ل من.
- هه ئرينئ من يئ خوشتئى كو د ئئ رپكيدا له گه ل من
هاريكار بوويه.
- سو پاسيه كا بي سنوور بو خويشكا من زه كيايئ، دو تما
من سانيايئ، برايئ من هه ئار و به تايبه تي برايئ من هوگر
كو د چاپكرنا ئئ ناميدا، گه له ك مانديبووينه.
- وان هه ئالين هاريكاريا من كرين به هه ر شيويه كئ، به
تايبه تي بو (ع. نه سرين عه بدلا، م. حوسين ئوسمان) ئر بو
نه خجاندانا نه ئئ فه كولينئ.

نافەرۆك

١٧	.....پیشهکی
٢١	.....پشکا ئیکی: رستا ئالۆز د زمانی کوردیدا.
٢٣	.....(١) دەستپێک
٢٣	.....(٢) پیناسیڤ رستی
٢٥	.....(٣) بهشیڤ رستی
٢٥	.....١- بهشیڤ سهرهکییڤ رستی
٢٦	.....٢- بهشیڤ ناسهرهکییڤ رستی
٢٦	.....(٤) ئامراز
٢٦	.....(٥) ئامرازیڤ بهستیڤ
٢٧	.....أ. ژ لایڤ دروستبوونیڤه
٢٧	.....١- ئامرازیڤ بهستیڤ ییڤ ساده
٢٧	.....٢- ئامرازیڤ بهستیڤ ییڤ لیکدراو
٢٧	.....ب. ژ لایڤ ئه رکیڤه
٢٧	.....١- ئامرازیڤ لیکدەر
٢٨	.....٢- ئامرازیڤ گه هاندنیڤ
٣٠	.....(٦) جوړیڤ رستی
٣١	.....أ. رستا ساده
٣١	.....١- رستا ساده یا نه فرهه
٣٢	.....٢- رستا ساده یا فرهه
٣٢	.....ب. رستا نه ساده
٣٣	.....١- رستا لیکدراو
٣٥	.....٢- رستا ئالۆز
٣٧	.....(٧) جوړیڤ پارستان
٣٨	.....أ- پارستیڤ نافی

- ۳۸ ..... ۱. پارستا دیارکهری بکهری.
- ۳۹ ..... ۲. پارستا دیارکهری بهرکاری.
- ۳۹ ..... ۳. پارستا دیارکهری بهرکاری به یاریده.
- ۴۰ ..... ۴. پارستا دیارکهری دیارکهری.
- ۴۱ ..... ب- پارستین هه فالنافی.
- ۴۳ ..... • نهرکین پارستا هه فالنافی.
- ۴۴ ..... • تایبه تمه نییپ پارستا هه فالنافی.
- ۴۵ ..... • سه ره بی پارستا هه فالنافی.
- ۴۵ ..... ج- پارستین هه فالکاری.
- ۴۶ ..... • پارستا هه فالکاری ده می.
- ۴۸ ..... • پارستا هه فالکاری جهی.
- ۴۹ ..... • پارستا هه فالکاری نه گهری (هویی).
- ۵۰ ..... • پارستا هه فالکاری مهرجی.
- ۵۲ ..... ا- پارستا مهرجیا رووداو تهواو.
- ۵۲ ..... ب- پارستا مهرجیا رووداو ناتهواو.
- ۵۵ ..... • پارستا هه فالکاری نامانج (مه بهست).
- ۵۶ ..... • پارستا هه فالکاری نه نجام.
- ۵۷ ..... • پارستا هه فالکاری راده و نه ندازی.
- ۵۸ ..... • پارستا هه فالکاری پیچه وانه بی (بهروفازی).
- ۶۱ ..... • پارستا هه فالکاری چه ندایه تی و چاوی.
- ۶۲ ..... • پارستا هه فالکاری ژبلیاتی (هه لایردی، استثناء).
- ۶۳ ..... ۸) جیاوازییا رستا لیکدراو و رستا ئالۆز.
- ۶۳ ..... ۹) په یوه ندییا ئارستین رستا ئالۆز (شارستی و پارستی).
- ۶۳ ..... ا- پارستین پیشین.
- ۶۴ ..... ب- پارستین نیفه کی.
- ۶۴ ..... ج- پارستین پاشین.

٦٥	١٠) بهر فردهكرنا رِستى.....
٦٩	١- بهر فردهكرن بو ژ دهر فه.....
٧٠	٢- بهر فردهكرن بو ژ نافدا.....
٧٠	١١) رستا مهن.....
٧٢	١٢) ياسايين فه گوهاستنى.....
٧٦	أ. ياسايين تايبه تيبين فه گوهاستنى.....
٧٧	١- ياسايين ب خورتى.....
٧٧	٢- ياسايين ب ئاره زوو.....
٧٧	ب. ياسايين گشتييين فه گوهاستنى.....
٧٧	١- ژيبرن.....
٧٨	أ- ژيبرنا گوتنى.....
٨٠	ب- ژيبرنا واتايى.....
٨٠	٢- زيده بوون.....
٨١	٣- پيشخستن و باشخستن.....
٨٣	پشكا دووى: رستا ئالوز د زمانى فارسيدا.....
٨٥	١) رسته.....
٨٥	٢) ريكيين بهر فردهكرنا رِستى.....
٨٧	٣) ئامراز.....
٨٧	٤) ئامرازين بهستنى.....
٨٧	أ. ژ لايى پيكهاتنيقه.....
٨٨	١- ئامرازين بهستنى يين ساده.....
٨٨	٢- ئامرازين بهستنى يين ليكدراو.....
٨٨	ب. ژ لايى ئهركيفه.....
٨٩	١- ئامرازين ليكدهر.....
٩٠	٢- ئامرازين گه هاندنى.....
٩١	٥) جوړين رِستى.....

- ۹۱ ..... ا. رستا ساده.
- ۹۱ ..... ب. رستا لیکدراو.
- ۹۱ ..... ۱- رستا لیکدراو هاوسهنگ (لیکدراو).
- ۹۳ ..... ۲- رستا لیکدراو ناهاوسهنگ (نالۆز).
- ۹۴ ..... • بهشین رستا لیکدراو ناهاوسهنگ.
- ۹۴ ..... ا. شاپسته.
- ۹۹ ..... ب- پارسته.
- ۱۰۰ ..... (۶) جوړین پارستان.
- ۱۰۰ ..... ا. پارستین نافی.
- ۱۰۰ ..... • پارستا ب ئهرکی نیهادی.
- ۱۰۱ ..... • پارستا ب ئهرکی بکهری.
- ۱۰۱ ..... • پارستا ب ئهرکی بهرکاری.
- ۱۰۱ ..... • پارستا ب ئهرکی دیارکهری (مضاف الیه).
- ۱۰۲ ..... • پارستا ب ئهرکی بهدهلی (بدل).
- ۱۰۲ ..... • پارستا تهواوکهړی ههفالنافی (متمم صفت).
- ۱۰۲ ..... • پارستا تهواوکهړی ههفالکاری (متمم فید).
- ۱۰۳ ..... ب- پارستین ههفالنافی.
- ۱۰۳ ..... • تایبهتمهندیین پارستا ههفالنافی.
- ۱۰۵ ..... • سهرهیی پارستا ههفالنافی.
- ۱۰۵ ..... • ئهرکین پارستا ههفالنافی.
- ۱۰۶ ..... ج- پارستین ههفالکاری.
- ۱۰۷ ..... • پارستا ههفالکاریا دهمی (کاتی).
- ۱۰۸ ..... • پارستا ههفالکاریا جهی (شوینی).
- ۱۰۹ ..... • پارستا ههفالکاریا چهندایهتی و چاواپی.
- ۱۱۱ ..... • پارستا ههفالکاریا راده و ئهاندازه.
- ۱۱۱ ..... • پارستا ههفالکاریا هوپی.

- پارستا هه فالکارییا مه بهست و نارمانج..... ۱۱۲
- پارستا هه فالکارییا نه نجام..... ۱۱۳
- پارستا هه فالکارییا بهراورد کرنی (تقابل)..... ۱۱۳
- پارستا هه فالکارییا مهرجی (شرطی)..... ۱۱۴
- پارستا هه فالکارییا ژبلیاتی (استثناء)..... ۱۱۵
- په یوه نندی لارستین رستا ئالۆز (شارسته و پارسته)..... ۱۱۶
- ا- پارستین پیشین (پرو و پیشین)..... ۱۱۶
- ب- پارستین نیفه کی (پرو و میانین)..... ۱۱۷
- ج- پارستین پاشین (پرو و پسین)..... ۱۱۸
- د- پارستین ره خ و روی (کنارین)..... ۱۱۹
- ۸ رستا مه زن (جمله مرکب پیچیده)..... ۱۲۰
- ۹ یاسایین فه گوهاستنئ..... ۱۲۲
- ۱- ژیرن..... ۱۲۲
- ا- ژیرنا گوتنئ..... ۱۲۲
- ب- ژیرنا واتایی..... ۱۲۴
- ۲- زیده بوون (افزایش)..... ۱۲۵
- ۳- پیشخستن و پاشخستن (تقدیم و تأخیر)..... ۱۲۵
- ۱۲۷ پشکا سیئ: بهراورد کرنا رستا ئالۆز د زمانی کوردی و فارسیدا.....
- ۱ رستا ئالۆز..... ۱۲۹
- ۲ بهشین رستا ئالۆز..... ۱۲۹
- ا- شارسته..... ۱۲۹
- ب- پارسته..... ۱۳۲
- ۳ جوړین پارستان..... ۱۳۳
- ا- پارستین نافئ..... ۱۳۳
- • ئه رکین وه کهه فین پارستین نافئ د هه ردوو زماناندا..... ۱۳۴
- • ئه رکین جیاواژین پارستین نافئ..... ۱۳۵

۱۳۷	.....ب- پارستین هه فالنافی.
۱۳۸	.....• سه رهیی پارستین هه فالنافی.
۱۳۸	.....• ئه رکین پارستین هه فالنافی.
۱۳۸	.....أ. ئه رکین پارستین هه فالنافی د زمانی فارسیدا.
۱۴۰	.....ب. ئه رکین پارستین هه فالنافی د زمانی کوردیدا.
۱۴۰	.....ج- پارستین هه فالکاری.
۱۴۲	.....(۴) نامرازین گه هاندنی.
۱۴۲	.....• نامرازین هه فیشک
۱۴۳	.....۱- نامرازئی (کو).
۱۴۴	.....۲- نامرازئی (تا).
۱۴۶	.....۳- نامرازئی (ئه گهر).
۱۴۸	.....۴- نامرازئی (چونکو).
۱۵۲	.....(۵) په یوه ندییا لارستین رستا ئالۆز (شارستی و پارستی).
۱۵۲	.....أ- پارستین پشین.
۱۵۳	.....ب- پارستین نیفه کی.
۱۵۳	.....ج- پارستین پاشین.
۱۵۳	.....د- پارستین رهخ و روی.
۱۵۳	.....(۶) رستا مهزن.
۱۵۵	.....(۷) یاسایین فه گوهاستن.
۱۵۶	.....۱- ژیرن.
۱۵۶	.....أ- ژیرنا گوتنی.
۱۵۶	.....ب- ژیرنا واتایی.
۱۵۷	.....۲- زیده بوون.
۱۵۷	.....۳- پيشخستن و پاشخستن.
۱۵۹	.....ئه نجام.
۱۶۱	.....لیستا ژیدهران.
۱۶۹	.....ملخص البحث.
۱۷۱	.....Abstract

پيشه‌کی

ناق و نيشان و بوارى فەكۆليني:

ئەف نامەيە ل ژير ناق (رستا ئالۆز د زمانى كوردى و فارسيدا)، فەكۆلينيەكا بەراوردكارىيە كو يا هاتىيە تەرخانكرن بۆ ليكدان و شەرۆفەكرن و بەراوردكرنا رستا ئالۆز كو لايەنى رستەسازيى ب خوقە دگرىت.

ئەگەر ئىن ھەلبژارتنا فى بابەتى:

رستا ئالۆز د زمانى كوردى-كرمانجىياژوورى- (گۆفەرا بەھدينى)دا، پيكاھاتنەكا دياركرى يا ھەى كو د گەلەك بواراندا ل گەل رستا ئالۆز د زمانى فارسيدا يەكدگرن، ب تايبەتى ليكچوونەكا بەرچاڤ د ناقبەرا ئامرازين پيكاھينەرين رستا ئالۆز د ھەردوو زماناندا ھەيە. ئەفە ژى ھاندەرەك بوو، بۆ ھندى كو د چارچيوا وان ليكچوون و جياوازييىن د ناقبەرا ھەردوو زماناندا ھەى، تايبەتمەندييىن زمانى كوردى دەستنيشانبەكەين. ئەفە ژ لايەكيڤە و ژ لايەكى ديفە ئەف بەراوردكرنە، ئيەم جارە كو د فى بواريدا د ناقبەرا زمانى كوردى و فارسيدا دەيتە ئەنجامدان و بەرى نوکە ھيچ كارەك ب فى شيوەى نەھاتىيە ئەنجامدان.

سنوورى فەكۆليني:

ئەف نامەيە د بوارى بەراوردكرنا رستا ئالۆز د ناقبەرا زمانى كوردى- شيوەزارى كرمانيجيا ژوورى-گۆفەرا بەھدينى- و زمانى فارسى ستاندرديا، ھندەك ژ نموونين فى نامى ل سەرچاوە و كتيبيىن كوردى و فارسى ھاتينە وەرگرتن، و ھندەكين دى ژى ل بكارهينانا زمانى ئاخقتنى د گۆفەرا بەھدينيدا ھاتينە وەرگرتن و ل گەل نموونين فارسى ھاتينە بەراوردكرن.

ناما نجا قه كۆلىنى:

هەولدانەكە بۇ دەرنىخستنا پەيوەندىيا خزمایەتى د نافیەرا زمانى كوردى و فارسیدا ژ لایى لىكچوونىقە، د هەماندەمدا بۇ دەرنىخستنا سەربەخویيا هەر نىك ژ فان زمانان ل دويف وان تايبەتمەندىيىن كو د فان زماناندا هەى و دەينە دىتن. هەروەها هەولەكە د بواری پستەسازىيا بەراورد د زمانى كوردى (گۆقەرا بەهدىنى)دا، كو بەرى نوکە كار ل سەر فى چەندى نەهاتىە کرن.

رېبازا قه كۆلىنى:

ئەف قەكۆلىنە ل دويف رېبازا وەسفى بەراورد يا هاتىە ئەنجامدان كو ل دويف ياسايىن قەگوهاستنى يىن چۆمسكىيە.

گرنگىيا قه كۆلىنى:

گرنگىيا قەكۆلىنى د وى چەندىدايە كو بۇ جارا ئىككىيە د بواری بەراوردكرنا پستەسازىيدا د زمانى كوردى (گۆقەرا بەهدىنى)دا كارەكى ب فى رەنگى بەيتە ئەنجامدان كو لايەنەكى پستەسازىي ب فى شىوہى د زمانى كوردى و فارسیدا بەراوردبەكت.

گىروگرفتىن قه كۆلىنى:

گىروگرفت بارا پتر د وان بىر و بۇچوونىن جياواز سەبارەت رستا ئالۆز د زمانى فارسیدا بوو كو ل سەرچاوين جياوازدا دەاتنە پىشيا مە. هەروەها رىكنەكەفتنا رېزمان نقىسان ل سەر وان زاراف و پولىنكرنان كو بۇ رستا ئالۆز بكاردەين. سەرپەراى فى چەندى ژى كىميا وان سەرچاوين كو ژ لايەنى تيؤرىقە، قەكۆلىنى ل سەر فى بابەتى دكەن.

ناقەرۇكا قه كۆلىنى:

ئەف نامەيە ژبلى پىشەكى و ئەنجام و كورتيا قەكۆلىنى ب زمانى عەرەبى و ئىنگلىزى، ژ سى پشكان پىكھاتىە:

پشکا ئیکى:

هاتیه تهرخانکرن بۇ رستا ئالۆز د زمانى کوردیدا کو فان بابەتان ب خوفه دگریت:-
پیناسا رستى، بهشین رستى، نامراز، نامرازین بهستنى و جورین وى ژ لایى
پیکهاتنیقه (ساده ولیکدراو) و ههروهها جورین وى ژ لایى نهرکیقه (گههاندن، لیکدهر)
هاتینه باسکرن. پاشان جورین رستى (رستا ساده و نهساده) و ههروهسا جورین رستا
نهساده (لیکدراو و ئالۆز) و بهشین رستا ئالۆز(شارپسته و پارپسته)، جورین پارستا
(پارستا نافی، ههفالنافی، ههفالکاری)، پهیوهندییا لارپستین رستا ئالۆز، بهرفرههکرنا
رستى، رستا مهزن، یاسایین فهگوهاستنى هاتینه روونکرن.

پشکا دووی:

هاتیه تهرخانکرن بۇ رستا ئالۆز د زمانى فارسیدا کو د فى پشکیدا ههول هاتیه دان
بارا پتر نهو بابەتین کو د پشکا ئیکیدا هاتین، بهینه باسکرن، وهك:- رسته، ریکین
بهرفرههکرنا رستى، نامراز و جورین وى، نامرازى بهستنى و جورین وى، رستا
لیکدراوا هاوسهنگ (لیکدراو)، رستا لیکدراوا ناهاوسهنگ (ئالۆز)، بهشین رستا لیکدراوا
ناهاوسهنگ (شارپسته و جورین وى، پارپسته و جورین وى)، پهیوهندییا لارپستین رستا
ئالۆز، رستا مهزن، یاسایین فهگوهاستنى.

پشکا سی یی:

بۇ بهراوردکرنا رستا ئالۆز د زمانى فارسى و زمانى کوردى- کرمانجییاژوورى-
(گۆفهرا بههدینی)دا، هاتیه تهرخانکرن کو تیدا بهراوردکرنا فان بابەتان (رستا ئالۆز و
بهشین وى، جورین پارستان، نامرازین گههاندنى، پهیوهندییا لارپستین رستا ئالۆز، رستا
مهزن، یاسایین فهگوهاستنى) هاتیه کرن.

پشکا ئیکى
پستا ئالۆزد زمانى كوردیدا

(۱) دهستپیک:

ساگارترین و سادهترین پیناسه کو بو زمانی دهیته کرن نهوه کو زمان، ریکهکه بو دروستکرنا پهپوهندی و هینان و برنا هزر و بیران ژ میشکهکی بو میشکهکی دی، ژ بهرندی یهکهیین زمانییین کو ئهركی پهپوهندیکرنی د نافیهره میشاندا، ههروهه باری زانین و زانیاریی ب خوفه دگرن، رسته و دهستهواژدهیین زمانینه.

رسته زی د زمانی کوردیدا، وهك زارافهکی زمانهوانی گهلهك پیناسین جودا جودا بو هاتینه کرن و ل پتریا سهراوین ریزمانییین دیریندا، هه ریزمان نقیسهکی ل دویف بیر و بوچوون و نهو ریبازا بکارهینای پیناسا رستی کریه و ههروهه ب شیوهیهکی گشتی د فان پیناساندا لایهنی واتایی رستان هاتیه رهچاوکرن، نهك لایهنی ریزمانی (ئهرک و پیکهاتن). پتریا فان پیناسان، رستی وهك کومهله ووشهیهکین واتادار دزانن^(۱) کو د فهکولینین زمانهوانییین نویدا، رهخنهکا ژور لی هاتیه گرتن، چونکو د ریزمانا نویدا بارا پتر جهخت ل سهه وان پیناسان دهیته کرن، نهوین کو رستی د شرؤفهکرنا ریزمانیدا ب مهزنتین دانه دهزمیرن. نهفه زی وی چهندی ناگههینیت کو دانهیا ژ رستی مهزنتر نینه. بهلکو دانهییین ژ رستی مهزنتر ههنه و سنورین وان ب ناسانی ب ریکا نیشانین ریزمانی دیاردین و ژ بهرکو فهکولینا مه د بواری رستیدایه، لهورا ب فهر دزانین چهند پیناسهیهکا بو رستی دیاربکهین.

(۲) پیناسین رستی:

رسته: رویهکی زمانیه کو ئاوازهکا تایبهتی و راهستیانهك ل دوماهیی ههبيت و واتایهکا تمامهدت و د پیکهاتنا یهکهیهکا زمانیا مهزنتر بکارنههییت. (خسرو فرشیدورد، ۱۳۸۲: ۸۵)

رسته: گشتیتین یهکا ریزمانیه. (مهدی مشکوة الدینی، ۱۳۸۶: ۲۴)

رسته: فؤرمهکی سهربهخوی زمانیه کو ناگهفیهته ژیر کارتیکرنا هیچ پیکهاتنهکا (رؤنان) زمانیا مهزنتر ژ خو. (Bloomfield, L. 1935: 170)

چارلز فریز، ب فی شیوهی رستی پیناسه دکهت:

رسته گوتنهکا سهربهخویه. (ئیرنست مهکارهس، ۱۹۸۷: ۱۸۲)

---

(۱) وهك توفیق وههی و نوری عهلی و...

رسته: (گه ورتترین دانه‌ی (رېزمانی) ی زمانه. ئامانجی هه‌ره سه‌ره‌کیی رېزمان پېناسینی رسته‌یه.)) (وریا عمر، ۱۹۸۶: ۱۸۳)
رسته: ((ئو ناخافتنه‌یه که کاری تېدايه و واتای دبه‌خشی^(۱))). (محهمد ئەمین، ۱۹۸۶: ۲۰۳)

هه‌روه‌ها ل دويف بۆچوونا به‌ره‌مه‌هينان و فه‌گوه‌استنې رسته (مه‌زترین دانا سینتاکسیه کو د پیکهاتنا د نافرسته‌تیدا که‌ره‌ستین پیکهین‌ه‌رین وئ (گریئا نافی و گریئا کاری)، ب ریک‌ا یاسایین سینتاکسی پیکه‌ه‌هاتینه گریدان.) (Trask, R.L. 1993:250)

هه‌رچه‌نده ئەف پیناسه‌یه، بارا پتر که‌فتینه به‌ر تیشکا ره‌خنې و په‌خنه ئی هاتیه کرن و ژ به‌رکو مه‌ چ پیناسین باشتر ژ پیناسا چۆم‌سکی بۆ شروقه‌کرنا فی دیاردا رېزمانی به‌رده‌ست نین، ئەم‌ ژی د شروقه‌کرنا خودا ل دويف فی چه‌ندی دچین کو د زمانې کوردیدا رسته ژ گریه‌ه‌کا نافی و گریه‌ه‌کا کاری پیکده‌یت.

گریئا نافی ژی هه‌می گافا سه‌ره‌یه‌ک تیدا هه‌یه (سه‌ره‌یی نافی) و گریئا کاری ژی کو کارئ رسته‌ی ب خوقه‌ دگریت، سه‌ره‌یه‌کی کاری تېدايه. ل دويف فی ناخفتنې ئەفین خارئ هه‌می رسته‌نه:

أ- نه‌س‌رین چوو.

ب- ئەف مروقه‌ ده‌یت.

ج- ئەو قوتابیین زیره‌ک ب له‌ز هاتن.

د رسته‌ین (أ، ب، ج) دا وشین (نه‌س‌رین، ئەف مروقه، ئەو قوتابیین زیره‌ک) گریین نافینه و وشین (چوو، ده‌یت، ب له‌ز هاتن) ژی گریین کارینه.

هه‌روه‌ها د زمانې کوردیدا رېزبوونا که‌ره‌ستا ل سه‌ر شیوا (بکه‌ر، به‌رکار، کار) ه و دوو جوړه رېزبوون د زمانیدا هه‌نه.

۱- چه‌سپاو ۲- نازاد (بۆ پتر پیزانین بزفرنه: تالیب، ۲۰۰۰: ۲۲۳)

---

(۱) ناخفتنا ته‌واو ئەو ناخفتنه‌ کو په‌یفین وئ ل دويف یاسایین زمانی هاتنه‌ ریز کرن و کاره‌ک تیدا بیت.

۳) بهشین رستی:

۱- بهشین سهرهکییپن رستی:

د زمانی کوردیدا، دهمی کار تینهپهر بیت، رسته ژ دوو بهشین سهرهکی پیک دهیت کو تا نوکه زارافین نیهاد و گوزاره بو فان بهشان بکارهاتیه. بهلی د فان سالین دوماهییدا، دوو زارافین کوردی ژ لای کوری زانیاریشه بو هاتینه تهرخانکرن کو نهو ژی (بنه و بار)ه و ههروهها زارافین (بکهر و کار) جهی (نیهاد و گوزاره) یان بنه و بار دگرن. بکهر پیک دهیت ژ گریهکا نافی و کار ژی ژ گریهکا کاری پیکدهیت. نهف گرییا نافی ژی دشیت (ناف، جهناف، ههفالنفا...) بیت یان ناف و بهشهکی دییی ناخفتنی بیت کو ههمی گاڤا بهری کاری دهین، وهک:

- نازاد ژ کانیکي نافی فه خار.

- نهو دوهی چوو بو ههولیری.

- مهزن نافی درپژیت، بجویک بی لیدنیت.

- رپشه چوون بو مروفی وهرزشه.

د فان رستین سهریدا، وشین (نازاد، نهو، مهزن، رپشه چوون) ب ریز دبنه (ناف، جهناف، ههفالنفا، چاوگ) و دهوری بکهری دبینن و بهری کاری دکهفن.

کار ژی پیک دهیت ژ کارهکی یان کارهکی و بهشین دییپن ناخفتنی وهکی (نافی،

ههفالنافی و جهنافی)، کار ههمی گاڤا ل دویف بکهری دهیت، وهک:

- زارۆکی شیر فه خار.

- نهفه، ههردووک برا بوون.

- سهیران ل وهرزی بوهاری خوشه.

- نهو خویشکا مهیه.

د فان رستین سهریدا، (فه خار، برابوون، خوشه، مهیه) کارین فان رستانه. رستا

ئیکی ژ کاری (فه خار) پیک دهیت و رستین دی ژ کارهکی و بهشین دی یپن ناخفتنی

(ناف، ههفالنفا، و جهناف) دروستبووینه.

بهلی دهمی کار تیپهر بیت رسته ژ سی بهشین سهرهکی (بکهر، بهرکار، کار) پیک

دهیت، بهرکار ژی دشیت (ناف، جهناف، ...) بیت:

- وی سیف خار. (بهرکار)

۲- بەشىن ناسەرەگىيىن رىستى:

ژىلى بەشىن سەرەگىيىن رىستى واتە بىكەر و كار، ھەر بەشەكى دى پىشكدارىيى د داپشتنا رىستىدا بىكەت، ناسەرەگىنە و پىك دەيىن ژ (بەركارى نەراستەوخو، ھەقالكار و دياركەر)ى.

- من ئەو ل گەل خو بر. (بەركارى نەراستەوخو)

- ئەز بەرى ھەيقەكى چومە سلىمانىي. (ھەقالكار)

- كورى باش پىمامى منە. (دياركەر)

(۴) نامراز:

نامراز ئەو وشە و فۇرمىن كو واتايەكا سەربەخۇ نىنە و تى بو پىكفەگرىدانا گرپيا يان وشا يان رىستا ب يەكدى يان پالدىنا وشەيەكى ب وشەيەكا دى، يان وشەكى ب رىستەيەكى يان دياركرنا ئەركى وشى د رىستىدا بىكاردەيىن و دىنە دوو بەش:

۱- نامرازىن بەستى

۲- نامرازىن پەيوەندى

(ھەرچەندە فان مۇرفىمان (نامرازا) واتايەكا سەربەخۇ نىنە. بەلى ھەبوونا وان بو دروستكرنا رىستا فەرە. (پروپوز نادل، ۱۳۸۶: ۷۲)

(ھەرەك يا خويايە ئەركى نامرازىن پەيوەندى و نامرازىن بەستى، دياركرنا پەيوەندىيىن سىنتاكسى د نافبەرا كەرەستىن جۇراو جۇرىن ئاخفتى (وشان، گرپيىن نافى و لاپستان)يە. (ژىلەر لازار، ۱۳۸۴: ۲۰۵)

ئەم ل فېرە چونكو نامرازى (پەيوەندى) پەيوەندى ب بابەتتى مەفە نىنە، تىنى باسى نامرازىن بەستى دكەين.

(۵) نامرازىن بەستى:

ئەف نامرازە ب ھەرەبى (عەتف)، ب رووسى (سىنتاكسىچىكى)، ب ئىنگلىزى (سىنتاكسىكال)ە.

((ئەو جۇرە نامرازانەن، كە دوو رىستەى سادە بەيەكەو دەبەستەنەو يان رىستەيەكى شوپن كەوتو دەگەيەنە رىستەى سەرەكى لە نىو رىستەى لىكدراروى شوپن كەوتووخوزدا. بەم نامرازانە دەوترىت نامرازى سىنتاكسى، چونكە ئەو ئەركەى، كە جى بەجى دكەن دەكەوتتە ناو قالبى سىنتاكسەو.)) (ئىبراھىم عەزىز، ۱۹۷۹: ۲۴).

۱. ئامرازىن بەستىنى ژ لايى دروستبونيڭھە (structure):

۱- ئامرازىن بەستىنى يېن سادە:

ئەو جۆرە ئامرازن كو سادەنە و ژ ئىك بەش پىك دەين و د زمانى كوردى (گۆشەرا بەھدىنى) دا ئەف ئامرازە ئەفەنە: (و، بەل، ئەفجا، تا، كو، نوکە، ژى، ... ھتد).

۲- ئامرازىن بەستىنى يېن لىكدر او^(۱):

ئەو جۆرە ئامرازن، كو ژ دوو بەشان يان پتر پىك دەين و پىكھە ئامرازىن بەستىنى دروستدەن. ئەو ژى پىك دەين ژ: (وہسا، بەلكو، وەكو، چونكو، ئەگەر، ژ بەرھندى، فى گافى، پافىجا، ... ھتد)، ئامرازىن بەستىنى، ب ئەركىن گەلەك گرنگ رادبن، ئەو ئەرك ژى پىك دەين ژ پىكھە گریدانا دوو رستا يان گەھاندانا رستەيەكى ب رستەيەكا دى، واتە ئەگەر بەستىن (پىكھە گریدان) د رستىدا بكاربەيت يان نیشاندرى پىكھەگریدانا دوو رستانە، كو د فى فەكۆلينيىدا ب ئامرازىن لىكدر نافدبەين يان نیشاندرى گەھاندانا رستەيەكى ب رستەيەكا دىيە، واتە (رستەيەكا دويشەلانك يان شويىنكەوتوو دروستدەت) كو ب ئامرازىن گەھاندانى نافدبەين.

ب. ئامرازىن بەستىنى ژ لايى ئەركىفە:

۱- ئامرازىن لىكدر: دوو رستان پىكھە گریددەن.

۲- ئامرازىن گەھاندانى: رستەيەكى دگەھىنە رستەيەكا دى.

ھەر بەشەكى ژ وان ژى ئامرازىن خو و ئەركىن تايبەت ب خوقھە ھەنە.

۱- ئامرازىن لىكدر (co-ordinate):

((ئەو ئامرازانەن، دەبنە ھۆى لىكدانى دوو رستەى سادەى واتادارى سەربەخۆو مەبەستى جىاجيا لە رستەدا دەبەخشن و ھەردوو رستە سادەكەى ناو رستە لىكدر اوھكە لە رپوى شپوھ و واتاوھ لە بەستانەوھياندا ھاوكىش و بەرامبەر رادەگرن.)) (رەفيق

(۱) د گەلەك سەرچاواندا ب فان جۆرە ئامرازان فورم ژى دەيتە گوتن.

محهمهد، ۱۹۹۷: ۴۳)، ئەف ئامرازە، تىگەلى رونا نا فان رستان نابن، بەلكو دبنە نافەندەك بۆ پىكشەگریدانا وئ پەيوەندییا هەفپشکا د نافبەرا واندا و واتایا سەربەخۆ یا وان رستان ژى هەر دمىنیت.

ئامرازین لیکدەر د زمانى کوردیدا پىک دەین ژ:

(و، ژى...ژى، یان (ئان)، یان...یان (ئان...ئان)، هەم...هەم، نە...نە، چ...چ، ئى (بەئى)، ئەفجا، فئىجا، بەلكى (بەلكو)، پاشى (پاشىكا)، جارجارا...جارجارا ژى، پا، پافئىجا، هئىشتا... هتد.)

- ((ل جىاییت کوردستانى جارجارا بەفر دباریت، جارجارا ژى باران.))

(صادق بهاءالدين، ۱۹۸۷: ۴۳۵)

- شىرزاد چوو مال و فەرهاد ژ فوتابخانى فهگەریا.

- ((Ristem îro çu, yan do?)) (REŞÎD KURD, 1990:111)

- ((بەفرکەفت پاش باران ئى بارى و بهژى پاشى گيا شىنبوو پاشى بلندبوو پاشى

دان دا.)) (محمد طاهر، ۱۹۹۹: ۱۵۳)

- پا فئىجا تە گوته من، وه بکه.

- ئەفى مرؤفى مالا مه خرابکر، هئىشتا د ئاخفیت.

۲- ئامرازین گەھاندنى (Relative Article):

زارافى (گەھاندنى) ژ چاووگى (گەھاندن) ئى هاتىيه. ب مەبەستا گەھاندنا تشتهكى بۆ تشتهكى دى، وهكى گەھاندنا رستهيهكى ب رستهيهكا دى یان ب واتايهكا دى، گەھاندنا رستهيهكا دويقهلانك (پارسته) ب رستهيهكا سەرەكى (شارسته) د ناف رستا ئالۆزدا.

• پیناسا ئامرازین گەھاندنى:

ئەف جوۆره ئامرازە چ وشان یان گرییان پىكشە گرینادەن بەلكو لارستهيهكى دگەهیننە لارستهيهكا دى و د راستیدا يەك ژ وان لارستان وهك ووشهيهكى بۆ لارستا دى لیدكەن واتە لارستهيهكى وهك نافهكى یان هەفانافهكى یان هەفالكارهكى بۆ لارستا

دى ليدكەن. ئەف ئامرازە ھەمى دەما ل گەل دوو لارستان دەين و ئيك ژ وان لارستا سەرەكى (شارستە) و يا دى لارستا دويشە لانك يان لاوەكى (پارستە) يە و دكەفنه دەستپيكا پارستى. ھندەك جارا ژى دشياندايە، نەھين و كوما (،) ل جھى وان بەيتە بكارھينان. ئەف ئامرازە پيك دەين ژ: (تا كو، ھەتا كو، ئەگەر، چونكو، ژ بەرھندى كو، دەمى كو، ھندى كو، كو، د سەر ھنديرا كو،...ھتد.)

(پەيوەندىي نيوان ئامرازى گەيەنەر و لارستە ئەوويە، كە ئامرازى گەيەنەر خوى ئامازە بە باسليكرائيك (توخميك) ناكات بويە پيوستى بە رستەيەك دەبيت، كە بە رستەى سەرەكى بيبەستيتەو و ئەركى خويان بيبين لە تەواوكردى واتا و ناساندنى سەرەكەى پيش خويان.) (خليل أحمد، ۱۹۸۴: ۲۰۰)، وەك:

- من ئەو مرؤف دقيت، كو باشيى دكەت.

د فى رستيدا لارستا (من ئەو مرؤف دقيت) وەكى رستەيەكا سەرەكى پيوستى ب رپوونكرنى و تمامكرنيە و لارستا (كو باشيى دكەت) فى ئەركى دبىنيت. نمونەكا دى:

- دەمى كو چوومە زانكوئى، من وانين خو خاندن.

• تايبەتى يپن ئامرازين گەھاندنى:

۱- ((لە پيش رستەكانيانەو دەوہستن، بەلام شوينى تريش لە ناو رستەدا دەگرن.))

(بەكر عومەر، ۱۹۹۲: ۱۷)، وەك:

- ئەگەر سوبەھى زوى نەھيى، دى تە ھيلم.

- سوبەھى ئەگەر زوى نەھيى، دى تە ھيلم.

- دەمى كو سوبەھى گەھشتى، بيژرە من.

- سوبەھى دەمى كو گەھشتى، بيژرە من.

۲- ((رستەكانيان دەتوانن پاش و پيش بکەن.)) (سەرچاوا پيشوو: ۱۷)، وەك:

- ئەگەر بشيى، ھاريكاريا وان بکە.

- ھاريكاريا وان بکە، ئەگەر بشيى.

- ھەتا نەھيى، ئەز ناچم.

- ئەز ناچم، ھەتا نەھيى.

- ۳- ((زۆربەيان له رووی بوونهوه رووالهتی سهربهخویان له زمانهکهدا ههیه.
- ۴- له رووی واتاوه زۆریان واتادارن چونکه له سنووری وشهدان و ژمارهیهکی کهمیان نهبیته بئ واتان.)) (رهفیق محهمهد، ۲۰۰۲: ۵۶-۵۷)، وهك: (كول، كو)
- ههژی گوتنییه نهگهر د رستهیهکا ئالۆزدا، ئامرازین لیكدەر و ئامرازین گههاندنی پیکفه هاتن، ئامرازین لیكدەر دچنه پیشیا ئامرازین گههاندنی:
- ئەز ههز دکهم بهیت، بهلئ ههکه ئەو ههز نهکهت، ئەز چبکهم.
  - بلا بهیته مال، ئان ههکه مال ژى ب دلئ وی نهبیته، خو دکانی دزانیت.
- ههروهها دیاردا ژیرنی ل گهل فان ئامرازا پرویددهت، دهمی کو کهرهستین هاوبهش و دووبارهگری د شارپستی و پارپستیدا ههبن.
- ئەگهر تو ناچیه بهغدا، ئەز دئ چم. (ه بهغدا) ← φ
  - ئەز ناهیمه مال، چونکو ئەو دهیت. (ه مال) ← φ
- پیدفیه بزانی ل گهل فی کۆمهئیدا د هندهک رستادا کار ناهیته ژیرن، تهناهت ئەگهر هاوبهش ژى بن:
- وی دهمی ئەو هات کو ئەم ژى هاتین.
  - * وی دهمی ئەو هات کو ئەم
- بهلئ د هندهک رستادا د کرمانجیا ژووری (گۆفهرا بادینی)دا، کار ژى د شیاندايه بهیته ژیرن بیی کو واتایا رستی تیکبجیت:
- من نان خواری وی ماست خواری.
  - من نان خواری وی ماست.
  - من جلك شوشتن و وی ترۆمبیل.

٦) جوړین رستی:

ب شیوهیهکی گشتی د ریژمانا دیریندا، رسته ژ لایئ پیکهاتنیفه دبیته سی جوړ: رستا ساده و لیكدراو و ئالۆز. د ریژمانا کوردیدا دوو جوړین سهرهکی ئی هاتینه دهستنیشانکرن، کو ئەو ژى رستا ساده و نهسادهیه.

رستا نهساده ژى دبیته دووجوړ:

۱- لیكدراو

۲- ئالۆز

۱. رستا ساده:

ئەگەر ئەم بەرئى خو بدەينە رستين زمانى كوردى، دئى بينين كو ئەف رستەيە ژ لايى سادەيىڧە، د ئىك پلەدا نين. ھندەك رستە سادە و ئاسانن كو ب ساناهى دەينە فيربوون، وەك:

- ئەفە پەرتووكە.

- من برا يى ھەى.

- نازاد ھات.

بەلئى پا ھندەك رستا زى پىكھاتنەكا پىشكەفتيتەر و ئالۆزتر يا ھەى كو مرؤفد د قۇناغىن مەزنتەر يىن تەمەنىدا فيردبىت و بكاردەينىت، وەك:

- من دەرمان دا نەخوشى.

- من ئەو ب مرؤفەكى عاقل دزانى.

- دەيكا وى شير دايى.

رستين كورتين سادە، ب تنى واتايەكا سادە يا ھەى كو زارؤك د قۇناغىن سەرەتاييا زيانى بابەتین خو پى دياردكەن. ئەو نەشین د ئىك رستەدا بيژن: (خانئى براىى من مەزنە). يان (براىى من خانىەكى مەزن يى ھەى). بەلكو وى چەمكى ئالۆز و يا بەرفرەھ د چەند رستەيەكىن كورتدا ب فى شيوەى دياردكەن:
- من براىى ھەى. براى خانئى ھەى. ئەو (خانئى) مەزنە.
كەواتە دوو جوړە رستين سادە يىن ھەين:

۱- رستا سادە يا نەفرەھ:

رستا سادە يا نەفرەھ ئەو رستەيە كو ژ گريپەكا نافی و گريپەكا كارى پىكدەيت. واتە ئەو رستا بنچينەيە كو ب تنى كەرەستين سەرەكئين رستى ب خوڧەدگريت كو ئەو زى (بكەر و كار)ە.

د گريپا نافیدا، ھەمى گاڧا (سەرە)يەك يى ھەى كو دبىتە ناوك و ب ھىچ شيوەيەكى ناھيتە ژيىرن و ھەرودھا ھىچ ئىك ژ كەرەستين دييىن رستى زى جھى وى سەرەى ناگرن، وەك:

- فان دوو گولین جوان ببه.

د فئ رستیدا (گول) سه‌رهیه و هه‌بوونا ویا فه‌ره. واته بیی وی (سه‌ره) پیکهاتا رستی تیکدچیت.

۲- رستا ساده یا فرهه:

ئهو رسته‌یه کو ژبلی به‌شین سه‌ره‌کییڤن رستی (بکه‌ر و کار)ی، به‌شین ناسه‌ره‌کییڤن رستی (به‌رکاری نه‌راسته‌وخو، دیارکه‌ر، هه‌فالکار،...)ی ژی ب خوقه‌دگریت.

ب. رستا نه‌ساده:

پئویستیا هزر و هه‌ستا وه‌کر، کو د زمانیدا تایبه‌تییڤن سینتاکسی بهینه دارشتن. ئه‌و ژی ب پیکهینانا چهند رسته‌یه‌کا. نافئ فئ دارشتنا سینتاکسی ژی رستا نه‌ساده‌یه. هه‌روه‌ها ئه‌ف تایبه‌تییڤن سینتاکسییڤن خاری، رستیڤن د نافئ رستا نه‌ساده‌دا پیکمه گریڤددهن:

۱- هیژ

۲- نامراز

۳- جهئ رستی

۴- دهم و دؤخ

۵- جوړئ وشئ و گریڤئ

هه‌ر دهمه‌کی، رستا ساده واتایه‌کا تمام هه‌بیت، دبیزئ رستا سه‌ره‌به‌خو. به‌ئ کیم جارا گوتن ب رسته‌یه‌کا ساده یا سه‌ره‌به‌خو تمام‌دبیت واته دیارکرنا مه‌به‌ستی بارا پتر پئویستی ب چه‌ندین رستایه‌ کو ل دویف ئیک دهین و په‌یوه‌ندییا ل گه‌ل ئیک دروستدکهن. (ئه‌ف پیکمه‌گریڤدانه ژی هنده‌ک جارا ب ریکا واتایا رستایه‌ کو دبیزئ په‌یوه‌ندییا واتایی (معنوی).

وه‌ک: په‌رتووکا من به‌رزه ببوو. ئه‌ز ل هه‌می مائ گه‌ریام. من به‌ری خو دا بن میژئ و سه‌ر که‌نتووری. من به‌رک به‌روفائئ کر.

يان ژى ب رېكا ئامرازى بهستنييه واته ئامرازى ليكدر يان ئامرازى گه هاندنى كو
فى پهيوهنديى ژى دېژنى پهيوهنديا گوتنى. (پرويز ناتل، ۱۳۸۶: ۱۳۴)

نمونه بو ئامرازى ليكدر:

- يان ودره يان هره.

(يان...يان) ← ئامرازى ليكدره.

نمونه بو ئامرازى گه هاندنى:

- باش بخوينه دا كو سهرېكه فى.

(دا كو) ← ئامرازى گه هاندنييه.

ل دويف ئيكهاتنا رستا ژى ب دوو شيوايه:

۱- هندهك رسته راسته وخو پيكفه گرئيدايى نينن بهلكو ب رېكا ئامرازى ليكدر

ل دويف ئيك دهين و رستين ليكدراو دروستدكهن:

- نهحمهد هات و فهرهاد چوو.

۲- شيويهكا دييا ل دويف ئيكهاتنا رستان نهوه كو نيك ژ وان گرئيدايى ب رستا

دييه و ب تنى ناهين. پيكفه گرئيدانا فان رستان ژى ب رېكا ئامرازى گه هاندنييه. ب

فان رستان ژى دېژن، رستا ئالوز:

- دهمنى كو تو هاتى، نهو ل وئيرى نهبوو. (حسن ذوالفقاري و هندهكين

دى، ۱۳۸۳: ۲۷۲)

كهواته رستا نه ساده دبېته دوو جور: ا- رستا ليكدراو ب- رستا ئالوز

۱- رستا ليكدراو:

نهو رستهيه كو ژ دوو رستان يان پتر پيك دهيت كو فان رستان بهايهكى

رېزمانىيى هاوبهش يى هه. پيكفه گرئيدانا فان رستان ژى، يان ب رېكا ئامرازى

ليكدره: (و، يان...يان، بهلى، فيجا،...) واته (پهيوهنديا گوتنى)، يان ژى ژ لايى واتايا

رستايه واته (پهيوهنديا واتايى)، يان ژى پيكفه گرئيدانا وان ب رېكا راوهستيانييه كو د

نافبهره وان رستاندا دهيت و نهو راوهستيانه جهئ ئامرازى ليكدر دگريت و ب (،)

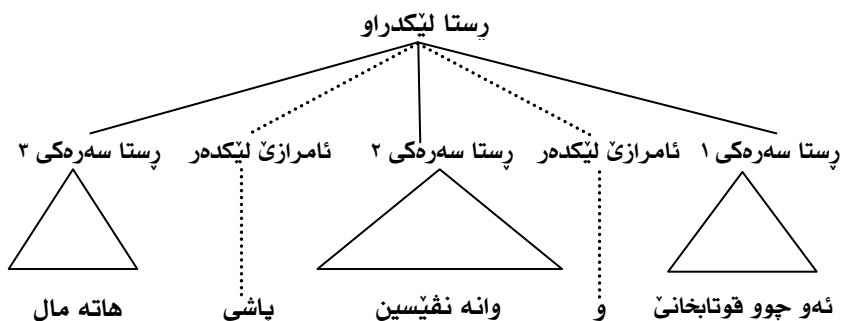
دياردببت. هه ر ئيك ژ فان رستان ژى، رستهيهكا سهربهخويه. واته ژ لايى رېزمانى و

واتاييغه، سهربهخونه و هيچ جوره پهيوهنديهكا رېزمانىيا تايبهتى ل گهل ئيك نينه

و د شياندايه تنى بهينه بكارهينان. (بهلام بهشداريكي هاوبهش له نيوانيان ههيه، وهك هاوبهش له ههمان فريزى ناوى، چ بكه بى، چ بهركار، يان بهشدارى له روى كاتى نهجامدانى كاتهكان... هتد.) (عهبدوللا حوسين، ۲۰۰۶: ۲۲)

د رستهيهكا ليكدرادا، ژمارا رستان ل دويډ ژمارا كارايه، هه ر پارچهيهكى چهند كار ههبن ب ههمان راده، رسته يين ههين. (پنج استاد، ۱۳۸۰: ۲۷۶)

نواندنا (دارناسا) رستا ليكدراو:

ههروهه د رستا ليكدراودا، هندهك جارا، هندهك ژ بهشين وهكههف ژ نيك ژ رستين وى دهينه ژيبرن بو سكيى يان دووبارهنهبوونى.

- پيدفييه نهز بجم و وى ببينم.
- ههسپى لى ودرگره و بينه.

د فان رستاندا، وشا (پيدفييه) و وشا (نهز) د رستا نيكيذا و وشا (ههسپى) د رستا دوويدا، هاتينه ژيبرن ژ بهر دووبارهنهبوونى.

رستا ليكدراو ل دويډ واتايا رستين وى و نهو نامرازين پشكداريى د دروستبوونا واندا دكهن، دابهش دبنه سهر فان جوړين خارى:

- أ- رستا ليكدراوا هاوسهنگ
- ب- رستا ليكدراوا پيچهوانه
- ج- رستا ليكدراوا نيك ل دويډ نيك^(۱)

(۱) ژ بهر كو نهفه بابتهتى مه نينه، ندم باس ناكهين. (بو پتر پيزانين ل سهر فان جوړى رستان بزفرنه: (عهبدوللا حوسين رهسول، ۲۰۰۶: ۳۲-۳۶) و (صلاح حويز، ۲۰۰۶: ۷۰-۷۵)

۲- رستا ئالۋز:

د زۆربەيا سەرچاوين پېزمانيدا، رستا ئالۋز (تېكەل) ب شىۋەيەكى گشتى ھاتىيە باسكرون و ب دەگمەن ھندەك ژ ياساين دارشتنا رستا ئالۋز د زمانى كورديدا ھاتىنە دەستنيشانكرن. د سەرچاوين كورديدا، ب تنى دوو سەرچاۋە ھەنە، كو ب شىۋەيەكى بەرفرەھ باس رستا ئالۋز و جوړى پارستان (دياركەرى) كرىنە كو ئەو زى پەرتووكا (سینتاكسى رستەى تېكەل) يا كوردستانى موكرىانييە و پەرتووكا (رستەى لىكدراوى شوينكەوتوو خواز لەگەل رستەى شوينكەوتوى ديارخەرى لە ديالىكتە ناوھندييەكانى زمانى كورديدا) يا ئىبراھىم عەزىز ئىبراھىمە. كو ئەوى زى باس رستا دياركەرى كرىيە.

ھەر ھەل دويف وان سەرچاۋا و نامين ئەكادىميين مە سوود زى ۋەرگرتى، دياردبىت كو رستا ئالۋز د ناف وان ھەمى سەرچاۋاندا ئىك تشت دگەھىنيت، ئەو زى ئەو ھە كو رستا ئالۋز ژ رستەيەكا سەرھكى (شارپستە) و رستەيەكا دويفەلانك (پارپستە) پىك دەيت كو ب رىكا ئامرازى گەھاندنى دگەھنە ئىك.

ھەر ھەك بەرى نوکە بۆ مە دياربووى ھندەك جارەن چەند پويدان كو ل دويف ئىك يان د ئىك دەمدا پويدەن، ب دوو يان چەند رستين سەربەخۆ يين ئىك ل دويف ئىك دياردكەين كو رستەكا لىكدراۋ پىكدەين، ۋەك:

- ئەو گەلەك تىكوشى. دوماھىي زى سەرکەفت.

ھندەك جارەن زى فان جوړە رستان ب رىكا ئامرازەكى لىكدر، پىكشە گرىدەين و رستەيەكا لىكدراۋ دروستدكەين.

- ئەوى گەلەك پىكولكر و دوماھىي زى سەرکەفت.

- ئەوى گەلەك پىكولكر بەل دوماھىي زى سەرنەكەفت.

بەل ھندەك جارەن مە دقېت دياركەين كو واتايا ئىك ژ فان رستان ھۆ يان ئەنجام يان نيشاندەرى دەم يان جھى پويدانا واتايا رستا دييە. ژ بەر فى چەندى زى فان دوو رستان ب ھارىكاريا وشەيەكا گونجاي (ئامرازى گەھاندنى) دكەينە رستەيەكا ئالۋز، ۋەك:

- چونكو ئەو گەلەك تىكوشى، دوماھىيدا سەرکەفت.

د فئى رېستېدا كو رېستهيەكا ئالۆزه، ئەو رېستا كو بارا پتر بابەت و مەبەستا سەرەكيا ناخفتنكەرى دگەهينيت، واتە رېستا (دوماهييدا سەرکەفت) شارپستهيە، و رېستا دى كو رپوونكرنەكى سەبارەت شارپستى ددەت، يان واتايا وئى تامدكەت، واتە رېستا (ئەو گەلەك تىكوشى) پارستهيە و ئەو وشا كو ل دەستپىكا پارستى دەيت و وئى دكەتە پەپرەوى شارپستى. واتە (چونكو) زى ئامرازى گەهاندىيە.

• پېناسا رېستا ئالۆز:

((رېستە تىكەل بە تىكەل بوونى دوو رېستەى لە رووى سينتاكسەوہ جياواز دەگوتريت، كە يەككىيان سەرەكيا و ئەوى ديبان رېستەى شوين كەوتووى رېستە سەرەكيايە. پېوہندى نيوان رېستەى شوين كەتوو بە رېستەى سەرەكيايەوہ، بارى شوين كەوتنى بە كۆمەلە ھۆيەكى سينتاكسى پېوہستە، كە لە ھەمووان گرنگتر و بايەختر ئامرازى گەيەنەرە. ئەم ئامرازە دەچيتە نيو پىكھيان و دارشتنى رېستەى شوين كەوتووہ.)) (كوردستان موكريانى، ۱۹۸۶: ۷۶)

ھەبوونا ئەفى ئامرازى د رېستا ئالۆزدا، نيشاندەرى ھندپيە كو پارستە ب تنى واتايى نادەت و ژ لايى واتايىشە گرېدايە ب شارپستىشە. پەيوہنديا د ناھبەرا شارپستى و پارپستى ب ئىك ژ تايبەتمەنديين رېزمانيين رېستا ئالۆز دەيتە ھژمارتن.

• بەشىن رېستا ئالۆز:

۱- رېستا سەرەكى يان شارپستە (Independent clause):

ئەو رېستەيە كو يا سەرەبەخۆيە و پەيوہنديا رېزمانى ل گەل دەرفەى خودا نينە و ناھيتە ژبىرن، وەك:

- ئازاد ھەرچەندە گەلەكى وەستيايوو، راپۆرت خلاسكەر.

د فئى رېستېدا، (ئازاد راپۆرت خلاسكەر) شارپستەيە، چونكە ژ لايى رېزمانى و واتايىشە يا سەرەبەخۆيە.

۲- پارستە (Subordinated clause):

ئەو بەشە د رستا ئالۆزدا كو هەرچەندە كەرەستىن پىدقايىن رستى تىدا هەنە. بەلى ب تنى نەشىت وەكى رستەيەكا تەواو و سەر بەخۇ بكاربەيت، بەلكو ژ لايى و اتايىقە، گریدايى رستا سەرەكى (شارستى) يە و ل دويىف ئەرك و رۆلین جودا جودا بو (سەرە)ى دزفريت. هەر وەها ئامرازى گەھاندنى ژى ل گەلدا بكاردەيت، كەواتە ئەم دشين بيژين كو پارستە ژ لايى و اتايىقە، وەك وشەيەكى يان كۆمەلەكى د شارستىدا ليدەيت، بو نمونە وەكى نافی يان هەفالنافی يان هەفالكارى ليدەيت:

- ئەو كچا كو وانا دنقيسيت، هەفالا منە.

د قى رستىدا (كو وانا دنقيسيت) پارستەيە و ئەركى پارستا بكارى دبينييت. پارستە د نافی رستا ئالۆزدا رۆلى بەشى سەرەكى و ناسەرەكيبى رستا سادە دگيرپيت، ژ بەرەندى دەمى باسكرون و نيشاندانا رستا ئالۆز پىدقايىە گرنگيەكا زۆر ب لايەنى ئەرك و رۆلى بەيتە دان، دا كو بەيتە زانين كو ئەف پارستەيە ئەركى كيشك بەشى سەرەكى يان نەسەرەكى يى رستى دگيرپيت. ((تەبايى و ريككەوتنى رستەى شوينكەوتوو لە رستەى ناويتەدا لەگەل بەشيك لە بەشەكانى رستەى سەرەكيدا بو نيزيكبوونى هەردوو لا دەگەرپتەو. ئەمەش ئەو نەگەيەنيت، كەوا هەميشە ئەو ريكەوتنە لە ئارادا هەبيت، چونكە ئەم جوړە رستە شوينكەوتوو نە پيوندى و اتا و پيوندى ريزمانى ئەو وەندە جوړاو جوړ دەبەخشيت، كە بەشە سەرەكيبەكانى رستە هيندە نابەخشن.)) (ئەو رەحمان حاجى، ۲۰۰۴: ۱۷۷)، وەك:

- ئەفە ئەو دەفتەرە، ئەوا كو تىدا وانا دنقيسم.

- نازاد كو هەفالهكى نيزيكى من بوو، ژ نشكەكيقە وەغەرر.

۷) جوړين پارستان:

پارستە د زمانى كورديدا ل دويىف ئەركى سەر شانى وان دبنە چەند جوړەك:
د زمانى كورديدا چەند جوړە دابەشكرنەك ژ لايى و اتايىقە بو پارستان هاتىە كرن. هەرچەندە د ەندەك لايەناندا جياوازن. لى د تشتى سەرەكيدا يەكدگرن، واتە ئەم دشين بيژين كو هەمى ئەف سەرچاويە پارستا نافی، هەفالنافی و هەفالكارى كو

دابه شکر نه کا که فنه، بؤ مه دیار دکهن. بهئ هر ئیک ب شیوهیه کی تابیه تی باس دکته، مه د فی فه کؤلینیدا ئەف دابه شکرنا خاری هه لیزارتیه داکو ل گه ل جوړین پارستان د زمانئ فارسیدا بهراورد بکهین:

أ- پارستین نافی

ب- پارستین هه فالنافی

ج- پارستین هه فالکاری

أ- پارستین نافی:

چهند که ره سهیه ک پشکداریئ د دارشتنا گریئا نافیدا دکهن کو ئەو ژى دشین (ناف، جهناف... هتد) بن. پیدفیه د گریئا نافیدا سهرهیه ک هه بیت و بکه و که ره ستین دی وه ک دیار کهر، ئه رکئ وه سفکر و پیناسه کرنا فی سهرهیه ببینن. د رستهیه کا ئالۆز ژیدا سهرهیا گریئا نافیا رستا سهره کی، ئه رکین جودا جودا یین (بکه ری و بهر کاری و بهر کاری نه راسته وخو) دبینیت و پارستا دیار کهر ژى ئه رکئ دیار که ره کی بهر فرهی سهره دی دبینیت و بؤ وی سهره دی دزفریت، که واته پارستین نافی ئەو پارسته نه یین دبنه (دیار کهر) بؤ سهرهیه کی (ناف) د گرییه کا نافیا د شارستیدا، ژ بهر هندئ ل دویف پؤل و ئه رکئ سهرهیا گریئا نافیا د شارستیدا، ئەف جوړه پارستهیه دابه ش دبنه سهه فان جوړین خاری:

۱. پارستا دیار کهرئ بکه ری:

ئەف پارستهیه سهرهیا وی گریئا نافی رووندکته کو پؤلئ بکه ری د رستا سهره کیدا دگپریت و ل دویف وی په یومندییا واتایا ل گه لهی، وه سفدکته و پویه کی روونترئ بکه ری دیار دکته و دچیه ناف رۆنان و پیکهاتا شارستی و بهر فرهه تر لیدکته:

- کوردستان کو د پۆژه لاتا نافه راستدایه، پیگه هه کی گرنگی سهه بازی و ئابوورییه.

د فی رستیدا، وشا (کوردستان) ئه رکئ بکه ری شارستی دبینیت و پارستا (کو د پۆژه لاتا نافه راستدایه) ژى، وه سفا فی بکه ری دکته و دبیه دیار کهرئ وی، ههروهه نموونا دی ژى ب فی شیویه.

- ئەو كورپى كۆگەلەك دىخاند، خەلاتى ئىككى وەرگرت.
د فى پىستىدا گىرىيا نافييا (ئەو كورپى) وەك سەرە ئەرگى بىكەرى د شارپىستىدا دىتە.
پارپىستا دىاركەر زى بووئە دىاركەرئ فى (سەرە) كۆ بىكەرە و ئەو زى ئەرگى بىكەرى
دبىنىت.

۲. پارپىستا دىاركەرئ بەركارى:

د فى جۆرئ پىستا ئالۆزدا، پارپىستا وئ گىرىيا نافييا كۆ د شارپىستىدا ئەرگى بەركارى
دبىنىت، رووندىكەت و دبىتە دىاركەرئ وى بەركارى.
بەركار زى: ئەو توخمە، ئەوئ كۆ كارەك ب سەردا دەئىت و دشىت وەكى سەرە
(ناف، جەنەف... ەتد) بىت، وەك:

- سەددامى ەلەبجە بۆردوومانىر، كۆ بووئە ەروشىمايى كوردستانى.

- شەئى ئىرانى پىشەوا ل سىدارئ دا، كۆ سەروكى كۆمارا موھابادى بوو.

- مەن فىا، كۆ وى سزا بىدەم.

- ئەو زارۇك ەينا، كۆ ژ ەمىا جوانترىبوو.

د فان نموونىن سەرىدا، ەر ئىك ژ پارپىستىن نافييىن دىاركەرئ بەركارى، وەسفا
لايەنەكى بەركارئ شارپىستى كرىە.

بۆ نموونە پارپىستا (كۆ ەروشىمايى كوردستانىيە)، وەسفا بەركارئ شارپىستى كرىە كۆ
ەلەبجەيە.

۲. پارپىستا دىاركەرئ بەركارى نەپراستەوخو:

ئەف جۆرە پارپىستەيە وئ گىرىيا نافييا كۆ د شارپىستىدا پۇئى بەركارئ نەپراستەوخو
دبىنىت، پىر رووندىكەت و دبىتە دىاركەرئ وئ.

بەركارئ نەپراستەوخو زى ئەو بەركارە (ئانكۆ ف بەركارى دكەفىت) كۆ ئامرازەكى
پەيوەندى ل پىشەيا وئ دەئىت يان ئەو بەركار دكەفىتە د نافيەرا ئامرازىن
پەيوەندىيىن دوو پىرتكدا، واتە ئەم دشىن بىژىن، گىرىيەكا بەند پىكدەئىنىت كۆ بۆ پىر
روونىرنا رويدانىن كارى ەاتىنە:

گرڼيا کارئ شارستئ	پارسته	شارسته	
		بهرکارئ نهراسته وخو	گ.ن
بر.	کو ههرو دخونيت	بؤ قوتابيئ	۱.من دياريهك
نقيسي.	كو ژ نوئ كريبوو	د وئ دهفتهرا	۲.نهسرينئ هوزانهك

۴. پارستا دياركهري (پارستا ديارخهري ديارخهري):

د رستهيهكا سادهدا، سههريا گرڼيا نافي دشيت ب گرڼيهكا ديبا نافي بهيته وهسفرن كو دبته دياركهري وئ، ههروهه د رستهيهكا ئالؤژ ژيدا، سههريا في گرڼيا نافييا دياركهري، دشيت ب پارستهيهكي بهيته بهرفرههكرن كو ئه و ئي دبته دياركهري بؤ دياركهري سههريا گرڼيا نافييا رستا سههري (شارستئ)، واته دياركهري سههريا گرڼيا نافييا شارستئ، دبته (دياركري) بؤ پارستا دياركهري (صلاح حويز، ۲۰۰۶: ۸۲)، وهك:

- دهنگئ وئ ترومبيللا كو ههرو د فيرپرا دبووريت، گهلهكي نهخوشه.

- دكتاتورئ وهلاتئ عيراقئ كو نيشتماني كورد و عههبايه، گهلهكي خوينرپربوو.

ههروهكي دبنيين د فان رستين سههريدا (وئ ترومبيللا، وهلاتئ عيراقئ) گرڼيين نافيينه و دياركهري سههريين (دهنگ، دكتاتور)ن و پارستين (كو ههرو دفيپر دبووريت) د رستا ئيكي و (كو نيشتماني كورد و عههبايه) د رستا دوويدا، دبنه دياركهري بؤ دياركهري فان سههريا كو (ترومبيل، عيراق)ن، كهواته پارستا دياركهري بؤ وي نافي دزفريت كو دبته دياركهري گرڼيا نافي. بهلي بؤچوون بؤ هندی دچن كو ئهف ناهه ژي (دياركهري) وهك ناههكي نابيته دياركهري سههري، بهلكو وهك گرڼيهكا نافي ئهركئ دياركهري دبنييت. ههروهكي د نمونين سههريدا بؤ مه دياردببت^(۱).

(۱) بؤ پت پترين، بزفه: (شليپر رهسول، ۲۰۰۴: ۱۱۷)

ب- پارستین هه‌فالنافی:

هه‌فالنافی کوئمە دشیین بیژینی دیارکەر ژێ، ئەرکی وەسفەرن، ڕوونکەرن و دانایان زیارییان سەبارەت گرییا نافییا رستی دبیینت. ئەف دیارکەرە ژێ دشییت (ناف، جەنافی، هه‌فالنافی، گرییا نافی و گرییا بەند ...). بیت. وەك:

- برایی شێرکۆی ل هه‌ولێرییه. (ناف)

- هه‌فالی من گەلەکی زیرەکە. (جەنافی)

- کچا بەژنزارا هات. (هه‌فالنافی)

- کورێ مامۆستا فەرهادی ل زانکۆیی دخوینیت. (گرییا بەند)

- بپارایا ب لەز د بەرژەوه‌ندییا مرۆفیدا نینه. (گرییا بەند)

د رستەیه‌کا ئالۆز ژیدا (پارستین هه‌فالنافی) تێهەلکێشی رستا سەرەکی دبن و ئەرکی دیارکەرێ سەرەیا گرییا نافییا رستی دبیین:

- ئەو پەرتووکا کو تە کرێ، گەلەک ب مفايه.

د فی رستیدا پارستا هه‌فالنافییا (کو تە کرێ) دیارکەرێ سەرەیا شارستێ (ئەو پەرتووک)یە.

پارستین هه‌فالنافی خودانی پیکهاتنه‌کا (بینایه‌کی) ئیکجار مەزن و پیشکەفتینه و هه‌روه‌ها ئەرکی دیارکەرەکی بەرفرەه جیبه‌جیدکەن کو ئەو ژێ دزفرتە سەر بەشەکی رستا سەرەکی و ژ نافی هەیی (وجودی) پیکدهیت. (ئیسراهم عەزیز، ۱۹۸۰: ۳۵)، کەواتە ئەم دشیین بیژین پارستین هه‌فالنافی وەکو دیارکەر ل دویف وی نافی کو د شارستیدا هەیی، دکەفن و تایبەتییا وی نافی چ بەرجەستەبیت، چ دیارده، هه‌روه‌ها جووری کاریگەری و باری وی نافی ڕوونکەن. ئەفی نافی ژێ دبیزنی (سەرە) کو ئەف نافه وەك (دیارکری) و پارستە ژێ وەك (دیارکەرەکی بەرفرەه) ئەرکی خو دبیین.

کەواتە ئەم دشیین ب فی شیوهی پارستین هه‌فالنافی پیناسە بکەین:

هەر پیکهاتەك کو ئیک ژ بەشێن رستەیه‌کا نزمتر بیت کو گرییه‌کا نافییا دەرڤه‌ی خو بده‌ته‌نیاسین، پارستا دیارکەرەیا تێهەلکێشکرییه. (Muhammad Ma'ruf, 1997: 253)

پارستين ههفالنافى ژ لايى واتاييڤه گريڊاينه ب شارستيفه. چونكو چهند لايه نه كى فهشارتيى سهرهيا گرييا نافيا رستى دياردكهن.

پارستين ههفالنافى ب ريكئا نامرازى گه هاندنى (كو) د كرمانجيا ژوورى (گوفه را به هيدنى) دا ب شارستيفه دهينه گريڊان و ئهف نامرازه دكه فيته دهستپيكا پارستين ههفالنافى و د شياندايه بهيته ژيڤرن د وان باراندا كو پارستين ههفالنافى بو بكهري شارستى دزفرن بيى كو بارى سينتاكسيى خو ژ دهستبدن و واتايا وان ژى بهيته گوهورين:

وهك: - ئهو كو هه مى كهسى من بوو، ده مى تنگافياندا تانا من نه هات.

- ئهو هه مى كهسى من بوو، ل ده مى تنگافياندا تانا من نه هات.

پارستين ههفالنافى چ جاران ناكه فنه دهستپيكا رستا ئالوز، هه تا ل وان باراندا كو نامرازى گه هاندنى ل گهل بكارنه هاتبيت و ب شيويه كى سهره كى دكه فنه نيڤا شارستيدا:

- يهك ژ بابه تين سهخت و گرنگ كو پهيوهنديا راسته وخو ب دوزا كوردانقه ههيه، سنوروى كورستانيه.

يهك ژ بابه تين سهخت و گرنگ سنوروى كورستانيه

شارسته

كو پهيوهنديا راسته وخو ب دوزا كوردانقه ههيه

پارسته

ههروهها پارستين ههفالنافى دشين ل دوماهيا شارستى ژى بهين. بهلى ههروهكى مه دياركرى چ جاران ل دهستپيكا شارستى ناهين، هه تا بيى نامراز ژى:

- يەك ژ بابەتین سەخت و گرنگ سنووری كوردستانییه، كو په‌یوهندییا راستەوخۆ
ب دۆزا كوردانقە هەیه.

* كو په‌یوهندییا راستەوخۆ ب دۆزا كوردانقە هەیه، يەك ژ بابەتین سەخت و
گرنگ سنووری كوردستانییه.

* په‌یوهندییا راستەوخۆ ب دۆزا كوردانقە هەیه، يەك ژ بابەتین سەخت و گرنگ
سنووری كوردستانییه.

هەر وهه د دیالیکتا ژووریدا ئامرازین خستنه‌سهرین (ا) بو نفسی می یی تاک و
(ئ) بو نفسی نیر یی تاک و (ین و یت و ید) ژی بو نفسین نیر و می یین کوم دبنه
ئەگەرئ گریدانا شارپستی ب پارستین هه‌فانناقیه، وهک:

- ئەو کچا هاتی، گه‌له‌کا نازکه.

- ئەو کورئ ته دیتی، گه‌له‌کی زیره‌که.

- ئەو ماسیین ته کرین، گه‌له‌ک ب تام بوون.

● ئەرکین پارستین هه‌فانناقی:

پارستین هه‌فانناقی ئەرکین بکه‌ری، به‌رکاری و هه‌فالکاری و دیارکه‌ری دبینن.

(کوردستان موکریان، ۱۹۸۰: ۱۳۱-۱۳۲)، ب فی شیوی خاری:

أ. پارستا هه‌فانناقی بو بکه‌ری رستا سه‌ره‌کی دزفریت:

- ئەحمەد کو هه‌فالی دلسوزی من بوو، کوچکر.

ب. پارستا هه‌فانناقی بو دیارکه‌ری رستا سه‌ره‌کی دزفریت:

- نازایه‌تیا بی وینه‌یا گه‌نجه‌کی کو د لایینییدا ژيانا خو به‌ختکر، هه‌می حیبه‌تی
کرن.

ج. پارستا هه‌فانناقی بو به‌رکاری رستا سه‌ره‌کی دزفریت:

- وی پشیکا خو کو د ناف جهیدا نفاندبوو، هه‌لگرت.

د. پارستا هه فالنافی بؤ هه فالکاری (Adverbial) ئ پستا سهرهکی دزفريت:

- د وتاره کيدا کو من ل سهر کوړی زانیاری نفیسییه، باسی فی چندی کریه.

● تایبه تمه ندیپن پارستین هه فالنافی:

۱- پارستین هه فالنافی هه می دهمان ل دویف وی گریی دکهفن کو زانیارییان سه بارهت چهند لایه نه کیف هه شار تیپین وی گریی ددنه پروونکرن و نهف گرییه زی دشیت (ناف، جهناف، نامرازی نیشانه ... هتد) بیټ، وهک:
- نهو چهقی دریژ کو شوربوو، شکهست.
- سه روکی نه سپی خو راگرت و نهوین دی زی کو ل دویفدا بوون، راوستیان.

۲- پارستین هه فالنافی چ جاران سه ره خو نینن. به لکو هه می گافان په یوه ندییه کا سینتاکسی و سیمان تیکی ل گهل گرییه کا نافییا رسته به کا دی یا هه ی، واته پارستین هه فالنافی وهکی رسته به کا لوهکی ئاماژی ب گرییه کا نافییا دهرقه ی خو دکهن و دبنه به شهک ژ رستا سهرهکی.

بکه ر یان بهر کاری پارستین هه فالنافی ژ بهر هه بوونا وان د شارستیدا، بارا پتر بؤ دووباره نه بوونی دهینه ژیرن:

أ. گولا کو رهنګ و بیهن نه بیټ، ب کیر ناهیت.

ب. نه سرینی نهو گولا کو ته چاندی، چنی.

وشا (گول) د رستا (ا) دا بکه ره و د رستا (ب) دا بهر کاره و ژ بهر هه بوونا وی د شارستیدا، ژ بؤ سکیی و دووباره نه بوونی د پارستیدا هاتیه ژیرن.

۳- پارستین هه فالنافی وهکو دیارکه ره کینه، ب تنی جیاوازییا وان ل گهل ئیک نهوه کو دیارکه ر د چارچوئی گرییا نافییدا دهوری خو دبینیت و پارستا هه فالنافی وهک رسته به کی دکه فیهته دهرقه ی گرییا نافییا شارستی، وهک:

أ. گوهارکی زیری یی جوانه.

ب. گوهارکی نه سرینی کو زیره، جوانه.

د رستا (ا) دا وشا (زېږ) وهك نافهكې ئهركې دياركهرى بو گړيا نافييا (گوهارك) ى
دبينيت و دبیته ته واوگهرئ وئ و د رستا (ب) دا پارستا (كو زېږه) ئهركې پارستا
ههفانافى بو سهرهيا گړيا نافييا (گوهارك) ى دبينيت.

۴- پارستين ههفانافيي ناسايى دانهيي ل دويف هز و ئارهزوا مهنه، واته د
شياندايه بهينه زېږن. ههروهكى چاوا دياركهر د رستا سادهدا دهيته زېږن بيى هندى
كو كار ل ريزمانهتيا وئ رستى بگهت، وهك:

أ- كچا جوان هات. (رستا ساده)

ب- نازاد كو ماموستايه، قوتابيي خو خوشدقيني. (رستا ئالوز)

د فان ههردوو رستين سهريدا (أ و ب) وشا (جوان) و پارستا (كو ماموستايه)،
ئهركى دياركهرئ سهرهيا گړيا نافي دبينيت و زېږنا وان ژى كار ل ريزمانهتيا فان
رستان ناكهت.

• سهرهيا پارستين ههفانافى:

سهرهيا پارستين ههفانافى ب شيوهك ژ شيوين خارى دهيت:

نافى تايبهتى:

- نهحمه د كو ههفالى منه، گهلهكى زيرهكه.

جهنافى كسى:

- نهز كو هنده وهستيايمه، چاوه ل گهل وى بچم.

نافى گشتى:

- دل كو وهستياى و بى هيژبوو، كهته دافا وى.

ج- پارستين ههفالكارى:

ههفالكار وهك بهشكى نهسهرهكى پشكداريى د پيگهاتا رستاندا دكهت و وهكى
بهشكى ناخفتنى، خودانى تايبهتيا مؤرفؤلوزى و سينتاكسى و واتايا خويه.

د رستا ئالۆز ژیدا، هه فالكار وەك بەشەك ژ رستا سەرەكى ب رپكا پارستى بەرفره ه (هراوان) دبیت. ئەف پارستەیه دبیتە دیارکەرئ فى هه فالكارى، واتە ئەم دشیین بیژین پارستین هه فالكارى، کارى شارپستى پتر روون و دیاردکەن و دبنه چەند بەشەك کو هەرنێك ژ وان روویەكئ رویدانا کارى دیاردکەن وەك (هۆ، دەم، مەرچ، و... هتد)، وەك فان بەشین خارئ:

- پارستا هه فالكارئ دەمى
- پارستا هه فالكارئ جهى
- پارستا هه فالكارئ ئەگەرى (هۆیى)
- پارستا هه فالكارئ مەرچى
- پارستا هه فالكارئ نامانج (مەبەست)
- پارستا هه فالكارئ ئەنجام
- پارستا هه فالكارئ راده وئەندازئ
- پارستا هه فالكارئ پپچەوانەیی (بەرؤفاژى)
- پارستا هه فالكارئ چەندایەتى و چاوايى
- پارستا هه فالكارئ ژبلیياتیئ (هەلاودیرى، إستثناء)

• پارستا هه فالكارئ دەمى:

ئەف پارستەیه دەمئ رویدان یان روینەدانا کارى شارپستى دیاردکەت ب گریدانا وئ ب کارەكئ کو دەمئ وئ دیارە. واتە، دەمئ رویدانا کارى پارستى دیار و ناشکرایه کا چ دەمەكە و ب رپكا وئ، دەمئ رویدانا کارى شارپستى ژى دەپتە زانین و ئەم دشیین پارستى و شارپستى پاش و پپشیکەین.

ئامرازین گەهانەنئ یین پارستین دەمى دروستدکەن، بریتینە ژ:

دەمئ کو، گاڤا کو، دەما کو، د وى دەمئ کو، هەر دەمەكئ کو، هەما کو، هەكو، هەما هەكو، پشتى هنگى کو، پشتى کو، بەرى هنگى کو، هەتا وى دەمئ کو، ژ وئ سالى کو، ژ وئ دەمژمیرئ کو، ئەو دەمژمیرا کو، بەرى هندئ کو، پشتى هندئ کو، فى گاڤئ کو، وئ گاڤا کو، ژ وى دەمى کو، ئیک نەقل، هەر دەمئ کو، گاڤا کو، هەر ئەو گاڤا کو، سپئدئ کو، سوبەهى کو، هەتا وى دەمى، وەكى (وەك)، کەنگى کو، ئەوه کو، کو، هەتا، ژ نەشکەکیڤه،... هتد.

(کهنگی و هندی و ههتا) (صادق بهاءالدین، ۱۹۸۷: ۴۳۲)

- وهکی تو هاتی، نهز نقستبووم.

- ((ههتا راست ل راستیی گهپیا، دهرهوی جهی خوه گرت.)) (جگرخوین، ۱۹۶۱: ۱۰۱)

- تا بمینین، دی ههر بینین.

- ههتا مرنی، چاف ل کرنی.

د فان نمونادا (کو) هاتیه ژیرن بو سقکی. بهلی د ئەسلدا ههبوویه.

- هندی کو بمینین، دی ههر بینین.

- کهنگی کو تو شیای، سهرا مه بده.

ئهوه و تا → (ta ,ewe)

(ĪBRAHĪM REMEZAN, (Ez dernekevtime ewe befir barî)) (- Ez dernekevtime ewe befir barî)) (1988: 172)

(serçawa pêşû: (- Em nivistin ji spêdê ta çukok çarê êvarî.)) (172)

ههژی گوتنییه، د فان نموناندا (کو) دشیته بو سقکی، بهیته ژیرن ب فی شیوی

خاری:

هندهك جارا نامرازی (کو) ل شیوی (ههکو) خو دیاردکتهت کو ههر ههمان پۆلی

سینتاکسیی هه. بهلی بکارهاتنا وی کیمتره ژ نامرازی (کو) و ههردوووک زی بهرسفا

پرسیارا (کهنگی) ددهن:

- ههکو پۆزی ههلاتی، ههمی بهرهف کارین خو چوون.

- ههکو تو چووی، نهو زفریشه.

((رستهی شوین کهوتووی کات له رووی شوینهوه تاکه جیگهیهکی دیاری کراوی له

رستهی تیکهه دا نی یه، بهلگو دهکهووته پیش، پاش رستهی سههرکی نیو رستهی

تیکههوه وهیا دهکهووته نیوان بهشهکانی رستهی سههرکیهوه.)) (کوردستان موکریانی،

۱۹۸۶: ۱۵۵)، وهک:

۱/ پارستا دهمی ل پِشیا رستا نالۆزدا:

کو بوهار هات، باغ و باغچه شیندبن.

پارستا دهمی   شارپسته

۲/ پارستا دهمی ل دویف شارپستیدا:

ههست ب خوشیی کر، ههکو پهرتووک خاندی.

شارپسته   پارستا دهمی

۳/ پارستا دهمی ل نیفا شارپستی:

شهفهک ژ شهفین هافینی، کو ئەم ل سەر بانی نغستبووین، دهنگهکی بلند هات.

شارپسته   پارستا دهمی   شارپسته

شارپسته: شهفهک ژ شهفین هافینی، دهنگهکی بلند هات.

پارستا دهمی: کو ئەم ل سەر بانی نغستبووین.

● پارستا ههفالکاری جهی:

ئەف جۆره پارستهیه، جهی رویدان یان روینه دانا کاری شارپستی دیاردکته و ب هاریکاریا ئامرازین گه هاندنی یین (هەر جههکی کو، هەر لایهکی کو، کو ل فیره، کو ل مال، بو هەر جههکی، هەر جهی، هەر جههک، هەر جههکی، جهی کو، ئەو جهی کو، هەر عهردهکی کو،... هتد) ب شارپستیقه دهینه گریدان و بهرسفا پرسیارا (ل کیری، ل کیفه، ل کیدهری) ددهن. د فی جوړی پارستیدا، جهی رویدانا کاری پارستی دیاره، ل دویف فی چهندی جهی رویدانا کاری شارپستی زی دیاردبیت، نمونه:

- کورد کو ل عیرافی دژین، ژمارا وان گه لهکن.

- ئەلهۆ ل هەر جههکی بیت، هیلینا خو ل سەر بلنداهیان دروستدکته.

- نهسرین کو ل فیره قوتابیه، ب ئیکی دهرچوو.

- هەر جههکی کو چوویمی، من ئەو نه دیت.

- هەر جههکی کو روینی، ئەز زی دی روینم.

- هەر جهی کو تو بجیی، ئەز زی دی هییم.

- جهی کو چوویمی، گه لهکی خوشبوو.

- هەر نهردهکی کو بجمی، دی ته زی بهم.

● پارستا هه فالکاری ئه گهری (هۆی):

ئه هه جوره پارسته هه هۆ یان ئه گهری رويدانا کارى شارپستى دياردکته و ئامرازين گه هاندنى يين (چونکو، چونکه، چمكى، ژ بهرکو، ژ بهرهندي کو، ژ بو کو، ژ بهر وى چهندي کو، بو خاترا هندي کو، له ورا، له و، له و ما، ب ئه گهرى هندي کو، ژ ترسا هندي کو، بهه جته هندي کو، (هندي-هندي کو) ئه گهر واتايا ئه گهرى بگه هين، ب فى ئه گهرى کو،...هتد) پشکداريى د دارپستنا فى جورى پارستيدا دکهن و دبنه بهرسفا پرسيارا (بو، بو، ژ بهر چى، بوچى). به لى ئامرازين (چونکه، چونکو، چمكى) چ د نفيسينيدا و چ د ئاخفتنيدا، ب شيوه يه کى گشتى پتر ژ يين دى بکاردهين و ئه هه ئامرازه زى ل دهستپيکا پارستين ئه گهرى دهين.

نموونه بو پارستين ئه گهرى:

- ژ ترسا هندي کو زاروکى وى نه خوشبیت، گه له ک جلك کر نه بهر.

- ب هه جته هندي کو کارى هه ی، نه هاته فيره.

- ژ بهر وى چهندي کو نه شيا کارى خو نه جامبدهت، ل فه رمانگه هى هاته

دهر ئيخستن.

((له م جوره رسته ئالوزانه دا پارسته و رسته ی سه ره کى ده توانن شوينه کانيان

بگورنه وه.)) (صلاح حویز، ۲۰۰۶: ۸۶)، وهک:

- چمكى گه له ک يى نه خوشبوو، نه هاتبوو قوتابخانى.

- نه هاتبوو قوتابخانى، چمكى گه له ک يى نه خوشبوو.

- دان ب ملله تى کورد دانان، ژ بهرهندي کو ره گمز په رستن.

ئه گهر ئامرازى گه هاندنى يا پارستا هۆی د رستيدا بهيته ژيبرن، دى دارپستنا

سينتاکسييا رستا ئالوز تيکچيت و دبته رسته يه کا ليکدراو و ههروه ها ژ لايى واتاييقه

زى دى ده رپرينا ئه گهرى رويدانا کارى شارپستى لاوازتر ليه يت. (کوردستان موکريانى،

۲۰۰۴: ۲۲)، وهک:

- من تو نه فيى، چونکو ئه رکين خو بجه ناهينى.

- من تو نه فيى، ئه رکين خو بجه ناهينى.

- نه وى کار هه بوو، ژ بهرهندي نه هاته فيرى.

- نه وى کار هه بوو، نه هاته فيرى.

● پارستا هه فالکاری مهرجی:

ئهف جوړه ژی مهرجی پرویدانا کاری شاپستی دیاردکته. ئه و نامرازین گه هاندنی، ئه وین پشکاریی د دارشتنا فان جوړه پارستاندا دکهن، پیک دهین ژ (ئه گهر، هه کو، هه که، هه تا، هه تا کو، ب وی مهرجی... کو، وی گافی (وی دهمی)... کو، ب مهرجه کی کو، ب فی مهرجی کو، هه ده مه کی کو، کو، هه گافه کی کو، هندی کو،... هتد) کو دکه فنه ده ستپیکا پارستا مهرجی:

- هندی کو زویتر کاربکه ی، زویتر دی خلاسی.
  - هه گافه کی کو تو بهی، دی ل زویترین دم کاری ته بریفه بهم.
  - هه کهر ئه و دهرمانا بخووت، دی ساخبیت.
  - ئه گهر کار بکه ی، دی سه رکه فی.
  - هه تا کو (تا کو) نه چیه قوتابخانی، سه رناکه فی.
  - ب مهرجه کی کو ئه و بهی، ئه ز ژی دی هیم.
  - ب فی مهرجی کو تو بچی، ئه و ژی دی چیت.
  - وی گافی (وی دهمی) دی چمه ویری، کو ریزی ل من بگرن.
  - ب وی مهرجی ل گه ل ته دهیم، کو من نازار نه ده ی.
  - هه ده مه کی کو شه ر چیببیت، جیهان دی ویرانبیت.
  - هه تا کو نیفا دهستی ره شنه بیت، تاما ده فی خواه شنبیت.
  - کو تو مرؤفه کی باش نه بی، که س هه ز ژ ته ناکه ت.
- د فان جوړه رستاندا، پارسته دبیته رستا مهرجی و شاپسته ژی دبیته به رسفا مهرجی.

پارستا مهرجی وه کی هه می جوړین دیین پارستان، ژ لای پیکه اتنا سینتاکسیفه و ژ لای و اتایفه، چ جارا تنی بکارناهی. چونکی واتایا وی یا ناتامه و دارشتنا وی یا سینتاکسی ژی یا نیفه رویه (نیوه چله)، ژ به رهندي گریدایه ب شاپستیفه:

- ئه گهر مالا ته ژ شیشی بیت.

ههروه ک دبیین رستا ژووری چافه ری به رسفا (ئه گهر) دکته، ههروه ها ژ لای دارشتنیفه ژی پیویستی ب تمام کرنیه، ژ به رهندي ئه ف رستا خاری فی لایه نی بو پردکته:

- مالا خەلکی نەدە بەر بەرا.

((پۋستەى شوپن كەوتووۋ مەرج لە نپو پۋستەى تپكەل دا بو ھەموو پۋستە سەرەككە دەگەرپتەو، نەك بو بەشك لە بەشەكانى.)) (كوردستان موكرىانى، ۱۹۹۰: ۷۳)

پارستا مەرجى بارا پتر ل دەستپىكا پستا ئالۆز دەپت واتە بەرى شارپستى دكەفیت. بەلئ ھندەك جارا دشىت جھئ خو ل گەل شارپستى بگھوورپت كو ئەف دياردەپە ژى يا كپمە.

- دئ كەفیت، ھەكە پئ نەحەسىا.

- ھەكە پئ نەحەسىا، دئ كەفیت.

ھەژى گوتنپپە ھندەك جارا ئامرازى مەرجى د پستپدا دەپتە ژپرن، بەلئ ئەم ژ لاپئ واتاپپە دزانين كو ئەفە پۋستەپەكا مەرجپە و د ھزرا خودا ھەست ب فى چەندئ دكەپن:

- ((نان نەبا، ئاگر نەبا، جھ نەبا، ئەم نەتھاتپنە فپرە.)) (مسعود سعید، ۲۰۰۶: ۱۶۸)

- قوتابپەكئ زپرەك نەبا، سەرنەدكەفت.

بەلئ ھندەك جارا ژى چپدپپت ئامرازى مەرجى د ھندەك پستپن مەرجپدا بەپتە ژپرن، ب تاپپەتى ئەو پستپن كو كاری پستا كاری مەرجپپئ وان ب پپژا دانانى بپت، فپچا چ ئەرى بپت پان نەرى:

- ئەگەر ب باشى بھوونى، دئ سەرکەفى.

- ب باشى بھوونى، دئ سەرکەفى.

((بەلام ئەم لابردنە بو ھەموو پۋستەپەك نابئ، بە تاپپەتى ئەو پۋستە مەرجپپانەى كە كاری (پۋستەى كاری مەرج) پان پپژەكەى ئپخبارى پە.)) (نازاد پمەزان، ۱۹۹۹: ۴۶)، وەك:

- ئەز ناچم، ئەگەر تو دچى.

* ئەز ناچم، تو دچى.

- ئەز دئ وانا نفپسەم، ئەگەر پەرتووكتئ بپنى.

* ئەز دئ وانا نفپسەم، پەرتووكتئ بپنى.

ههژی گوتنییه کو نامرازئ گه هاندنئ یئ مهرجی، ههمی گافا ل دهستپیکا پارستا مهرجی دهیئت. بهس تنئ د وان باراندا نه بیئت کو پتر بایهخ و گرنگی ب بکه ریئ پارستی بهیئه دان. د وی دهمیدا بکه دهیئه پیش نامرازئ گه هاندنئ، بهئ ئەف شیوه زی کییم بکار دهیئت:

- زهلامی ئەگەر ئه رکه کی مهزن د دهستدا نه بیئت، چ جارا میدالیایا تیپا شه رهنئ ب دهست خوفه ناهینیت.

پارستا مهرجی دبیته دوو جوړ:

۱- پارستا مهرجییا رووداو ته واو:

((نه وهیه که به دهینانی ئەنجامه که کراوه بی و زور ریئ تی بچی.)) (که مال میراوده لی، ۲۰۰۷: ۱۷)، د فی جوړئ پارستیدا، ئەو مهرجی کو د ناف پارستیدا هاتی، رووداوین وی د ناف شارستیدا رویداینه یان د داهاتووویه کی ب لهز (خیرا) روویددن. گرییا کارییا شارستی و پارستا مهرجییا رووداو ته واو یان (راسته قینه)، ههمی دهمین کاری ب خوفه دگریت، ب تنئ دهمی رابردووئی دانانی نه بیئت، کو د فان باراندا ل گهل شارستی بکار ناهیئت:

- ئەگەر من پاره هه بیئت، دئ سه یاره کا باش کرم.

- ئەگەر بی نه حه سیا ئەو بخو دئ که فیت.

ب- پارستا مهرجییا رووداو ناته واو (گریمانه بی):

((نه وهیه ئەنجامه که پیچه وانە ی دروسته. شتیکه نه بووه.)) (که مال میراوده لی، ۲۰۰۷: ۱۷)

د فی جوړئ پارستیدا ئەو ئەگەرین هاتینه روونکر و باسکر، ئەوین کو بووینه ئەگه ریئ روینه دانا (نه هاتنه دی) خو زیاتیا رووداوئ (خوژگه ی رووداو) و دیاردا شارستی و دهمی وی ئی زی رابردوو ی دانانییه. وهک:

- ئەگەر من پاره هه بایه، دا سه یاره کا باشتر کرم.

- ئەگەر من وانین خو نفیسیان، دا ئەنجامه کی باش ب دهست خوفه هینم.

ههژی گوتنییه کو هندهک جارا بو دووپاتکرنا مهرجی د ناف پارستا مهرجی، مهرج و سویند، ههردوو پیگفه دهین.

- بخو دئ هه که تو نه خوی، ئەز ئی ناخوم.

نوكه ڙى دئى هندك پوونكرنا سهبارت نامرازين مهرجى يين (نهگهر، كو، تا)

دهين:

۱- نامرازى نهگهر (ههكو، ههكه):

نهف نامرازه ب بهيترين و بهربلافترين نامرازى مهرجى د بكارهاتنا وان د دارشتنا رستا مهرجيدا دهيته هژمارتن. نامرازى (نهگهر) څ دوو بهشان پيگهاتيه، څ (نه) و (گهر). بهلگه ڙى بو فئ چهندي كو نهف نامرازه، نامرازهكي ليكدراوه، نهفهيه كو (گهر) هندك جارا ب تنئ بكاردهيت ب تايبهتي د زمانئ هوزانيډا. پيتا ((نه)) ڙى بو دووپاتكرنئ بكاردهيت و هيڙا في نامرازى ب پيتا ((نه)) پتره څ هيڙا وي بيئ في پيتئ. د هندك گوڤهراندا نامرازى نهفي (مه) وهردگريت و (مهگهر) دروستدكته. (حوسين: ۲۰۰۵: ۵۱۲)، هندك جارن د گوڤهرا بههدينيدا نامرازى (ما) ل جهئ (مهگهر) بكاردهيت، وهك:

- ما من نهگوتبى ته، وهره دهف من.

((ههگهر، گهر، ههكه، ههركه)) ل كرمانجيدا ههنه و څ شيوين دييئ نامرازى گههاندنئ يئ گشتيئ (نهگهر) دهينه هژمارتن. نامرازى نهگهر گشتييه و (ههكه) د بهرهه مين ويژهي يين كوردن سوربيډا ڙى بهرچافدكهفيت. (ك.ك. كوردوييڤ، ۱۹۸۲: ۲۵۷)، د گوڤهرا بههدينيدا تنئ ههر سئ شيوين (نهگهر، ههكه، ههكو) بكاردهيت، نامرازى (ههكو) ههم بو دهمى، ههم بو مهرجى بكاردهيت، بهئ واتايا دهمى تيډا ب هيتره.

نهف نامرازه سهرهراي هندي كو نامرازى مهرجييه، هندك جارن د رستيډا دهردكهفيت بيئ هندي كو واتايا مهرجى ههبيت، وهك:

- تو خودئ، ههگهر تو بو من پهرتووكهكي نههيني.

- ههكه تو بهيئ يان نههيي، ب كهيفا تهيه.

د فان رستاندا نامرازى (نهگهر) هاتيه بيئ كو واتايا مهرجى ههبيت. د رستا ئيكي داواكارى و پارانهوه يا تيډا و رستا دووي ههئبژاردنئ دگههينيت. نهف نامرازه دشيت جهئ ههمى نامرازين دييئ مهرجى بگريت بيئ هندي كو څ لايئ دارشتن و واتاييڤه كار ل رستا مهرجى بكهت. چونكو ههر ههمى ئهركئ (نهگهر) دبيين، وهك:

- (ههكه، نهگهر، ههكو) پهنجهره فهبيت، بايهكي هوين دهيته څوورقه.

- قوتابي (ههتا، ههتا كو، نهگهر) نهخوينيت، سهرناكهفيت.

ههژی گوتنییه ئهگهر ئامرازی (ئهگهر) ل گهل ههر رستهیهکی درکهفیت بو هندی کو واتایا مهرجی ههبیت، پیویستی ب دوو کاران ههیه. ئه و زی کاری مهرجی و کاری بهرسفا مهرجی، که واته ب هیج شیویهکی (ئهگهر) د رستا مهرجیدا بیی کار نینه. (یهکیک له تایبهتیهکانی ئامرازی (ئهگهر) ئه وهیه، کاتی لهگهل کاری رابردوو له رستهی مهرجیدا بهکارهات، کارهکه له شیوهدا رابردوو دهییت، بهلام له واتادا رانهبردوو^(۱))) (فهراهیدوون عهبدول، ۱۹۹۷: ۲۰۴)

۲- ئامرازی (گو):

ئامرازی (کو، ههکو) کو ئامرازی گهاندنی یین دهمینه، ل دویف دیاردا چوونهناقیهک وهکی ئامرازی مهرجی د پارستا مهرجیدا، جهی ئامرازی (ئهگهر) بو ههمان مهبهست دگرن.

- کو تو هاتی، پارین ته دی دهمهفه.

بهی پشکداربوون و رۆفی ئامرازی د دارشتنا رستا مهرجیدا، گهلهک کیمر و لاوازتره ژ ئامرازی (ئهگهر).

ههژی گوتنییه بیژین هندهک جارن د شیاندایه ب گوهورپینا ریژا کاری پارستین دهمی یین رستا ئالۆز، فان پارستان بگوهورپین ب پارستین مهرجی، وهک:

- ههکو من تو دیتی، دی من گهشبوو.

- کو من تو دیتی، دی من گهشبوو.

ئهگهر ئهه ل فان رستان وردببین، دبیین کو فان رستان ژبلی واتایا دهمی چ واتایین دی نین و دوورن ژ واتایا مهرجی. بهی د شیاندایه ب گوهورپینا کاری رستا کاری مهرجی و بهرسفا مهرجی واتایا مهرجی بدن، وهکی فان رستین خاری:

- ههکو (سالی جارهکی) ته ببینم، دی من گهشدبیت.

- کو ته ببینم، دی من گهشدبیت.

(۱) چونکو گهلهک جار رهگی کاری ل رستیدا رابردوویه ل دویف شروقه کرنا ریژمانی، بهی رووداوا وی رستی ل دهمی داهاتوو رویددهت، وهک: (ئهگهر ئهه هاتم، دی ته بینم) و بهروفازی فی چندی، بو مه دهردکهفیت کو دهمی داهاتوو و رابردووی فیزیایی جودانه ژ بی ریژمانی.

ژ ئه نجامی فی گوهورپینی، رستین نافیری واتایا مهرجی ددهن، ژ فی چهندی ئهم دگه هینه فی ئه نجامی کو بو دارشتنا رستا مهرجی ب فی ئامرازی، ب کیمیشه پیدفیه کو کاری رستا کاری مهرجی ب ریژا دانانی بیت.

۳- ئامرازی تا کو (ههتا، ههتا کو):

ئهف ئامرازه زی پشکداریی د دارشتنا رستا مهرجیدا دکهت:

- ههتا کو پیکوئی نهکهن، سهرناکه فین.

- ههتا خانیی خوه نهفروشم، نهز ناچمه گوندی.

ک.ک. گوردویف فان ئامرازا وهک ئامرازین گه هاندنی پین دهمی باس دکهت. بهئی د

فان رستین سهریدا بو مه دیاردبیت کو سهره پای هندی کو واتایا دهمی ددهن. بهئی واتایا مهرجی تیدا ب هیژتره.

گه لهک جارن (تا) ل جهی (ههتا، ههتا کو) دهیته گوتن.

- تا تو نه هیی، نهز ناهیم.

ههژی گوتنییه کو ههمی نهو رستین مهرجی پین کو ئهف ئامرازه پشکداریی د

دارشتنا واندا دکهت، ریژا کاری (رستا کاری مهرجی) ههمی گافا دانانیه، چ ئه ری بیت یان نه ری.

- ههتا کو ئهف جوړه دهر وونه بمین، جبهان ژ نافچوونی دویردکه فیت.

د کرمانجیا ژووری (گو فهرا بادینی) دا، گه لهک جارا هندی (هنگی) ل جهی (ههتا،

ههتا کو) بکاردهی و پارستا مهرجی دروستدکتهت.

- ((هنگی زورؤ آغابی، خانیی مه آفا نابی)). (جگر خوین، ۱۹۶۱: ۱۰۱)

• پارستا هه فالکاری ئامانج (مه بهست):

ئهف جوړه پارسته یه مه بهستا رویدانا رستا سهره کی (شارستی) رووندکتهت ((رسته ی

شوین که وتووی نیاز بو کاری بهشی گوزاره ی رسته ی سهره کی دهگه ریته وه.

(کوردستان موکریانی، ۱۹۸۶: ۸۵)، ئامرازین گه هاندنی: (بو هندی کو (بو هندی)، ژ

بو هندی کو (ژ بو هندی) ههتا کو، ب مهرما وی چهندی کو، ژ ترسا وی چهندی کو،

نهوهكو^(۱) (نهكو)، ب مه‌رما هندئى كو، ژ بوكو، ژ بهر وئ چهندي كو، كو، دا كو، ...هتد)، د فى جوړئ پارستيدا بكاردهين:

- نهز دجه قوتايخاني، ژ بو هندئى كو وانا بخوينم.

- نه م پاپهرينى دكهين، ههتا كو كوردستانى رزگاربهين.

- ((Çimen baş dixuîne daku zûka serbikeve.)) (ÎBRAHÎM REMEZAN, 1998:173)

- وهره فيره، دا كو ته ژ نيژيك ببينم.

- د فى نمونيدى پارستا (كو ته ژ نيژيك ببينم) مه‌رما (هاتنى)يه.

- فههاد هاته فيره، ههتا كو (ههتا، دا كو) وانا بخوينيت.

- ((Qenco hesp ê xue firot ku mihînekê bikire.)) (REŞÎD KURD: 1990: 112)

- چوومه بازاری، بو هندئى كو جلكا بکړم.

- ژ ترسا وئ چهندي كو د تافيرنيدا سه‌رنه‌كه‌فیت، وانين خو ب باشى خاندن.

• نهوهكو (نهكو) (ليژنه‌ى زمان و زانسته‌كان، ۱۹۷۶: ۲۵۲)

- نهو ژ فى باژيري ره‌فى، نهوهكو بهيته گرتن.

- دارا چوو بازاری، كو هندهك سيڤا بکړيت.

- ژ بهر وئ چهندي كو د تافيرنيدا سه‌ربكه‌فیت، وانين خو ب باشى خاندن.

• پارستا هه‌فالكاري نه‌نجام:

نه‌ف پارسته‌يه نه‌نجامي رويدانا كاري شاپستي دياردكهت، واته دببته نه‌نجامي

شاپستي. نهو نامرازين پشكداريي د دارشتنا فان جوړه پارستاندا دكهن پيك دهين ژ:

(ژ بهر هندئى، له‌ورا، له‌وما، ژ بو فى نيكي، دا كو، ب وى شيوه‌ى كو، ههتا كو،...هتد.)

---

(۱) ليژنه‌ى زمان و زانسته‌كاني كوړ، ده‌مى باسي نامرازي (نهك و نهوهك) ل دبالكتا نافي‌راست دكهت، دببزيه: د شيون ناخفتنين دببين كورديدا، فى نامرازي شيون دى ژى هه‌نه، وهك (نهوهكو، نهوهكى، نهوهكه، نهكو، نهوهكوني، نهوهكيني، ...) و فى نامرازي، ب نامرازي نه‌فى ته‌عليل ددانيت. (ليژنه‌ى زمان و زانسته‌كان، ۱۹۷۶: ۳۵۳)

پارستا ئەنجام بۆ بەشەك ژ بەشەين شارپستى نازقېرىت، بەلكو بۆ ھەمى شارپستى دزقېرىت. د شىئاندايە د فى جوړى پارستىدا، د ھندەك نموناندا جھى شارپستى و پارستى بگوھوورپين:

- ئەو كەلاندىن، دا كو لاو چىبىن.

- دا كو لاو چىبىن، ئەو كەلاندىن.

((پارستە ديارخەرەكانى ھۆ و ئەنجام پېچەوانەى يەكترن، واتە ئەگەر شارپستە و پارستەكانيان ئالوگۆر بکەين لەگەل گۆرپنى ئامرازە لیکدەرەکانیان، پارستەکانى ھۆ و ئەنجام ئالوگۆر دەين)) (عەبدوللا حوسين، ۲۰۰۶: ۴۲)
نمونە:

- ئەو نەخوشبوو، لەورا نەھات. (ئەنجام)

- ئەو نەھات، چونکو نەخوشبوو. (ھۆ)

- ئەم ئیکگرتى نینین، ژ بەرھندى سەرناکەفین. (ئەنجام)

- ئەم سەرناکەفین، چونکو ئەم ئیکگرتى نینین. (ھۆ)

● پارستا ھەفالىکارتى رادە و ئەندازى (پىوانە):

ئەف پارستەيە رادە و ئەندازا رويدانا کارى شارپستى دياردکەت، واتە بوار و سنوورى کارکرنا وى دەستنيشاندکەت. ئەو ئامرازين گەھاندى يين پشکداريى د دارپشتنا فان جوړە پارستاندا دکەن، بریتينه ژ: (کو، ھەتا، ھەتا کو، ھەتا وى رادى کو، ھندى کو، ھەرچدند کو، ھەتا وى رادى کو، ھەتا، (ھەتا کو) ئەگەر واتايا رادى بگەھينن)، ھەتا وى جھى کو، ھەتا وى رادەى کو، ھەر ئەو رادى کو، ھندى کو، پتر ژ وى چەندى کو، کيمتر ژ وى چەندى کو، ئەو چەندا کو، ھەتا وى رادەى کو، ھەر ھندە کو، ب رادەيەكى (کو)، وەك:

- ھندى کو يا جان بوو، ھەمى حيبەتى بيوون.

- ھەرچەند کو (ھەرچەند) پيدفیبیە، رايانانا بکە.

- ھەر ھندە بۆ ھاتەکرن، کو ژ برسا نەمریت.

- ھندى کو شىاي، خو وەستاند.

- ھەتا وى رادەى کو دشىي، وانا بخوينە.

- ههتا وی جهی کو بشیم، دی هاریکاریا ههوه کهم.
- من پتر ژ وی چهندا کو ته گوتی، وانه نقیسین.
- هه ر ئه و چهندا کو ته گوتی، من ب کارهینا.
- ئه و سووندی کو ته حهوش بی شیشتی، ههتا کو (ههتا) دهه میترا دریژه.
- باژیړی مه ب رادهیهکی کو جهی سهرسورمانییه، پیشکهفتیه.

● پارستا ههفالکاری پیچهوانهیی (بهروفازی):

ئهف پارستهیه بهروفازی شارستییه. پارستا پیچهوانهیی ئه و باری ئالۆزی د ناف رستا ئالۆزا (تیکهل) دهستیشاندکهت کو کوسپ و ئاستهنگ هاتینه پیشیی. بهی د راستیدا و گهلهک باراندا زالوون ب سهر وی دهیته نیشاندان.

پارستا پیچهوانه و شارستا د ناف رستا ئالۆزا، ههردووک پیکفه، بارودوخی نیشانددهن. بهی ئیک ژ وان کوسپ و ئاستهنگان دهردبریت و ئهوا دی ب شیوهیهکی گشتی، سهرکهفتن ب سهر وان کوسپان یان گوهندان ب وان ئاستهنگان دیاردکهت. پارستا پیچهوانهیی راستیا باری رویدانی نیشانددهت. بهی شارسته واتایا دزایهتی، یان بهروفازی فی ههلوپستی دهردبریت. ئهف دهرئیخستنا دزایهتی (دژباره)، دوو جوړه دهربرینی دیاردکهت، بو نمونه بو رویدانهکا وهکی (باران بارین) و (رۆژهلاتن) ل پارستا پیچهوانهیییدا و شارستا د ناف رستا ئالۆزا، هه ر ب ئیک جوړ دژواتایی دهردبریت د پارستا مهرجیدا، بو نمونه:

- ئهگه ر باران باری، سهیرانا خو ناکهین.

- ئهگه ر رۆزی ههلات، سهیرانا خو دی کهین.

بهرامبه ر فان دوو بارین ریکهفتییین رستا ژووری د پارستا پیچهوانهدا، هه ر ب

ئیک جوړ دهینه پیشاندان:

- هه رچهنده باران زی بهیت، سهیرانا خو دی کهین.

ئهف پهیوهندییا دزیهک (دژبار) یا د ناف رستا ئالۆزا، کو د نافههرا شارستی و

پارستا پیچهوانهدا هاتیه دهربرین، فی جوړی رستی ل رستا لیکدراواپیچهوانهیی نیزیک دهت. بهی جیاوازییا د نافههرا رستا ئالۆز و رستا لیکدراوا پیچهوانهدا ئهوه کو

هەر دوو رڤستين ليكدراو ب شيويهكي يهكسان هاتينه دارشتن و نهو بارئ تيدا هاتيه
دبرپين، ب رادهيهكي گهلهك ناشكرا هاتيه نيشاندان.

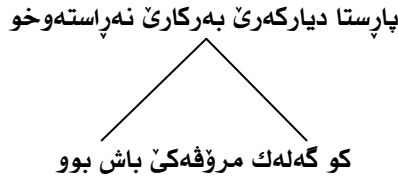
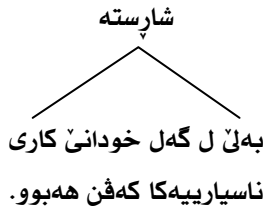
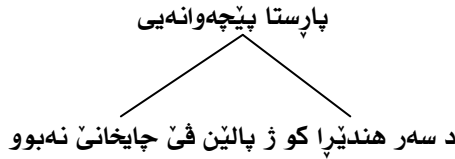
ژ بهر في چهندي جياوازييا پيچهوانهيا د نافهرا واندا هاتيه ژنافرن، ههرچهنده
نامرازين سينتاكسيين (بهلي، لي) ب شيويهكي بهرفره د ههر دوو جوړين رڤستين
ليكدراو و ئالوزدا بكاردهين. دا سهرنج ل في رستا ليكدراو خارئ بدهين:
- نهز مژويلي ناخفتني بووم، بهلي ناخفتنا من بري.

نهو نامرازين پشكداريي د پارستا پيچهوانهيدا دكهن، پيك دهين ژ: (ههرچهنده،
سهرهراي في چهندي كو، سهرهراي هندي كو، د سهر في چهنديراكو، ههرچهنده كو، خو
ههكه، بي هندي كو، د سهر هنديرا كو، ل گهل هنديزي كو، هندي كو (نهگهر واتايا
پيچهوانهياي بگههينيت)، خو وي دهمي كو، ههرچهنده كو، ل گهل هندي كو،... هتد.)
وهك:

- د سهر في چهنديرا كو من كارئ هه، بهلي دي ل گهل هه وه هييم.
- نهگهر نهو بهيته فيره، چ سوودهك نينه.
- د سهر هنديرا كو گهلهك راهينان كرينه، بهلي گهلهك سوود زي ودرنهگرتيه.
- نهز جوومه سهيرانئ، ههرچهنده دي من ل سهرنهبوو.
- هندي كو داخواز زي كر، بهلي داخوازا وي بجهنههينا.
ههزي گوتنييه نامرازي گهاندني (ههرچهنده كو، ههرچهنده ل دياليكتا كرمانجيا
ژووري ب تايهت گؤفهره بههيني ب شيويهكي بهرفره بكاردهيت.
- ههرچهنده كو (ههرچهنده) تهمهني وي گهلهكه، بهلي عاقلئ وي كييمه.
ههمي دهما پارستا پيچهوانهياي دكهفته دستپيكا رستا ئالوز و چ جاران نهشيت ل
نيشهك يان كوتاييا شارستي بهيت، خو ل وي دهمي كو هم نامرازي گهاندني زي
ژيبهين. پارستا پيچهوانهياي د نافر رستا ئالوزدا بو ههمي شارستي دزفريت، نهك بو
بهشهك ژبهشين وي:

- ههرچهنده رؤژ نيزيكي ئافابووني بوو، بهلي گهرمايا وي ژ بهر في چهندي نهبوو.
هندهك جارا د رستا ئالوزدا، پارستين جوړين دي زي ل گهل پارستا پيچهوانهيدا
دهين كو زيدهتر مهبهستا پارستا پيچهوانهياي سهبارت شارستي رووندكهن:

- د سهر هنديړا كو ژ پالين في چايخاني نه بوو، به ل ل گهل خوداني كاري، كو گه لك مروڤه كي باش بوو، ناسياريه كا كه فن هه بوو.

هه روه ها ل گهل في جوړي پارستي، كو ب هاريكاري امارزين گه هاندني (هه رچه ند كو، د سهر في چه نديړا كو،...) هاتينه دارستن، بارا پتر، شارسته ب امارزين ليكده رين پيچه وانه يي {به ل ل (ن)، ل گهل هنديړي، د سهر هنديړا ژي، ژ بهر هنديړي} دستپيد كه ت.

- هه رچه نده كو نازادي نه وزاد دقيا، د سهر هنديړا ژي سلافنه دكړي.

- هه رچه نده شاگرد ي نيكه مي هه ر سال نه ز بووم، ل و هسا ژي ژ بهر نه بوونا كتيب و قه له م و ده فته ران، نه شيام خواندنا سه ر هتايي خلا سبكه م.

- نه و امارزين گه هاندني نه وين كو پشكداري د دارستنا پارستا پيچه وانه ييدا دكهن، دشين جهين خو ل گهل نيك بگهوورن بي هندي كو باري دارستنا سينتاكسييا وان تي كجيت، يان وانا و جهي وان بهي ته گو هوورين.

- (هه‌رچه‌نده كو) نه‌سرين قوتابيه‌كا زيره‌كبوو، به‌ئى (ئى) نه‌شيا د تاقىكرنىدا نمره‌يه‌كا باش ب ده‌ست خوفه بينيت.
- (د سه‌ر فى چهنديپرا كو) نه‌سرين قوتابيه‌كا زيره‌كبوو، به‌ئى نه‌شيا د تاقىكرنىدا نمره‌يه‌كا باش ب ده‌ست خوفه بينيت.
- (د سه‌ر هندیپرا كو) نه‌سرين قوتابيه‌كا زيره‌كبوو، به‌ئى نه‌شيا د تاقىكرنىدا نه‌نجامه‌كى باش ب ده‌ست خوفه بينيت.
- واته نه‌م دشين فان نامرازا ل جهى يه‌كدوو بكاربينين بىي كو بارى دارشتنا سينتاكسيا وان تىكچيت.
- ب ژبىرنا نامرازين گه‌هاندنى يين پارستا پىچه‌وانه‌يى، نه‌ف پارسته‌يه ژ بارى دويفه‌لانكىي دهرده‌كفيت و ل گه‌ل شارستى رسته‌يه‌كا ليكدر او پىچه‌وانه‌يى دروستدكه‌ت:
- د سه‌ر هندیپرا كو (هه‌رچه‌نده) دليرى نه‌ف باژيره نه‌دفيا، به‌ئى پوژين خو دبوورانندن. (رستا ئالوزا پىچه‌وانه)
- دليرى نه‌ف باژيره نه‌دفيا، به‌ئى روژين خو دبوورانندن. (رستا ليكدر او پىچه‌وانه).

● پارستا هه‌فالكارى چهنديپه‌تى⁽¹⁾ و چاوايى:

نه‌ف جوړه پارسته‌يه چهنديپه‌تى وچاواييا رويدانا كارى شارستى دياردكه‌ت. نه‌و نامرازين كو پشكدارىي د دارشتنا فان جوړه پارستاندا دكهن، برىتینه ژ: (هه‌روهسا كو، هه‌روهكى كو، هه‌ر جوړى كو، وى جوړى كو، ب وى شيوازى كو، ب رىكا كو، وهسا كو، ب فى رىكى كو،...هتد.)

وهك:

- هه‌روهسا كو ته گوتى، من وهكر.
- هه‌روهكى كو ته ديتى، مروقه‌كى خرابه.
- ب وى شيوازى كو ته نيشا مه داي، مه چىكر.
- ب رىكا كو ته گوتى مه وانين خو شروقه‌كرن.

---

(1) چهنديپه‌تى جوړه كى چاواييبه و نامرازين تايبه‌ت هه‌نه، وهك: (پىچه‌ك، هنده‌ك، گه‌له‌ك، نيغه‌ك، ...)

ههروهه ئامرازى (كو) نهگهه ب واتايا (وهسا كو، ب وى شيوهى كو، ب شيوهيهكى كو، وهسا...ههروهكى كو)بيت، دشيت پارستا ههفالكارى چهندايهتى و چاوايى دروستبكهت. بهلى د فى دهميدا نهف ئامرازه دنبه دوو پرتك ب فى شيوهى: (وهسا...كو، وى شيوهى...كو، ب شيوهيهكى...كو، وهسا...ههروهكى كو) وهك:

- وهسا چوو، كو چ جارا نهزفريت. (وهسا...كو)
- وهسا چوو، ههروهكى (ههچكو) باپيرى من چوو. (وهسا...ههروهكى)
- ب شيوهيهكى (وى شيوهى) چوو، كو كهس پى نهحهسيا. (ب شيوهيهكى...كو)

● پارستا ههفالكارى ژبليياتى (ههلاودپرى، استثناء):

نهف جوره پارستهيه ل گهل ئامرازين گههاندنى يين ژبليياتى دروستدين و يهكلاكرنا كارى شارستى دياردكهه. ئامرازين گههاتدننى يين پارستين ژبليياتى نهفهنه: (ئيللا، ئيللا كو، ژبلى كو، ژبلى هندى كو، كو... هتد). فان ئامرازا قابلهكى چهسپاي ههيه و ناهينه پيش و پاشكرن، وهك:

- نهف كاره ناهيته نهجمدان، ئيللا كو ته بقت.
  - ئيللا كو ته بقت، نهف كاره ناهيته نهجمدان.
  - ژبلى هندى كو نهو دهستين خو دههژينيت، چ كارهكى ناكهت.
  - چ كارهكى ناكهت، ژبلى هندى كو نهو دهستين خو دههژينيت.
  - ژبلى كو نهو هاتبوون، دوو ههفالين خو زى هينابوون.
  - دوو ههفالين خو زى هينابوون، ژبلى كو نهو هاتبوون.
- د هندهك رستين ئالوزين فى جورى ژيدا، نهو دشين ئامرازين ليكدهرين پيچهوانهيه د دهستپيكا شارستيدا بينين، وهك:

- ژبلى كو مرؤفهكى نهگوهداره، بهلى (ل گهل هندى، سهرهراى هندى) گهلهكى زيرهكه.

۸) جياوازييا رستا ليكدراو و رستا ئالؤز:

د رستا ليكدراودا لآرسته ب شيويهكى زنجيرى پيڭشه هاتينه گريدان ب ريكا نامرازهكى ليكدمر (و، بهئى، يا، ...)، واته د بارى دارشتنا ريزمانيدا وهكى ئيكن و ههروهها ئهركهكى ريزمانييى ههفپشك يى هه. ئه و نامرازى د رستا ليكدراودا بكاردهيت، بو هيج ئيك ژ وان لآرستا نازفريت. هههچهنده ژ لايى دهرپرينيقه ل گهل رستا دووى دهيته گوتن و ئهگهر ئه م فى نامرازى ژيبهين، هه ئيك ژ وان رستان، رستين سهربهخونه:

- ئازاد هات و وانه نقيسى.

لآرسته ۱ لآرسته ۲

بهئى د رستا ئالؤزدا لآرستهيهك گريدايى ب لآرستا ديقهيه. و ئهف لآرستهيه ناهاوسهنگن، واته ئهركهكى ريزمانييى ههفپشك نينه كو ئيك ژ وان لآرستان سهرهكويه و دبيژنى شارسته و لآرستا دى لآرستهيهكا لاوهكى و بهنده كو دبيژنى پارسته. ئهف پارستهيه دياركه ر و پوونكهري و اتايا بهشهك ژ بهشين شارستيه و وهكى وشهيهكى بو شارستى ليدهيت و هه لگري ئهركهكى (بكه ر، بهركار، ههفالكار، ...) ييه:

- دهمى كو ئه و هاتى، من وانه دنقيسى.

پارسته شارسته

۹) پهيوهندييا لآرستين رستا ئالؤز (شارستى و پارستى):

پارستى ل دويف شارستى سى شيوه ههنه، يان پيشينه: واته بهرى شارستى دهين، يان پاشينه: واته پشتى شارستى دهين، يان زى نيغه كينه: واته د نيغه كا كه رهستين شارستيدا دهين، ب فى شيوى خارى:
أ- پارستين پيشين (بهراهيكى) _____ كو بهرى شارستى دهين، برتينه ژ:

• ئهوين كو ههفالكارين دهمى و جهى و بيچه وانه يى و مهرجينه، وهك:

نمونه بو پارستا ههفالكارى دهمى:

- ههكو هاتى، هه مى كار كرن.

نمونہ بؤ پارستا ہفالکاری جھی:

- ہر جھی کو روینی، ئەز ژى دئ روینم.

نمونہ بؤ پارستا ہفالکاری مہرجی:

- ئەگەر بچی، دئ گہہیی.

نمونہ بؤ پارستا ہفالکاری پیچہوانہیی:

- ہرچہندہ من کار یین ہہین، د سہر فی چہندیپرا دئ ل گہل ہہوہ ہییم.

- ہرچہندہ تہمہنی وی گہلہکہ، بەئ یی بی عاقلہ.

● ئەو پارستین کو ہفالکارین ہوئی و مہبہستن:

نمونہ بؤ پارستا ہفالکاری ہوئی:

- ژ بہر کو نہشیا کاری خو ئەنجامبہت، ژ فہرمانگہہی ہاتہ دہرئخستن.

نمونہ بؤ پارستا ہفالکاریا مہبہست:

- بؤ ہندی کو جلکا بکرم، چوومہ بازاری.

● ئەوین کو ہفالکارین چہندایہتی و چاوایینہ:

نمونہ بؤ پارستا ہفالکاری چہندایہتی و چاوایی:

- ہرودکی کو تہ گوتی، من وەکر.

ب- پارستین نیفہکی (نافہراست) _____ کو د نیفہکا کەرہستین شارستیدا دہین.

● ئەوین کو پارستین ہفالنافینہ:

- ئەو زاروکی کو ل فیہرہ، خارزایی مہیہ.

ج- پارستین پاشین (دوماہیکئ) _____ کو پشتی شارستی دہین.

بریتینہ ژ:

- نھوین کو ھهفالکارین ھوئینہ:
- د مالدا مام، چونکو مانندیووم.
- نھوین کو ھهفالکارین مہبہستن:
- چوومہ قوتابخانی، دا کو وانا بخوینم.
- نھوین کو ھهفالکارین ژبلیاتیئہ:
- ھمی دھینہ سزادان، نیلا کو داخازا لیووورینی ژ من بکن.
- نھوین کو ھهفالکارین چہنادیہتی و چاواپیئہ:
- نھو زہلامہکی خرابہ، ھروہکی تہ دیتی.
- نھوین کو ھهفالکارین رادی و نھندازیئہ:
- فہرہادی رھتارہکا و ہسا کر، ھتا وی رادہی کو ھمی ژی بیزاربوون.
- نھوین کو پارستین ھهفالناقیئہ:
- نھو زہلامہکہ کو ھمی وی دنیاسن.

(۱۰) بہرہرہکرنا رستی:

د شیاندایہ سہرہیا گریئا نافی، د رستا سادہدا ب وشہیہکی یان ب گریئہکا دیبا نافی روونبیت و سیفہتہکی دیارکہت، نھف سہرہیا گریئا نافی دبیتہ (دیارکری) و کەرہستا دی ژی دبیتہ (دیارکەر)، نھف گریئہ ژی، ب گریئہکا بہرہرہکری دھیتہ نیاسین و دیارکەر دچیتہ د ناف دارشتنا فی گریئا نافی. دیارکەر ژی کەرہستہیہکہ کو ل دویف نارہزوویا مہیہ و دشیت بہیتہ ژیرن، بیی کو نھو رستہ ژ لایئ ریزمانیقہ تیکبچیت، وھک:

- بہھارا نھف سالہ خوشبوو.

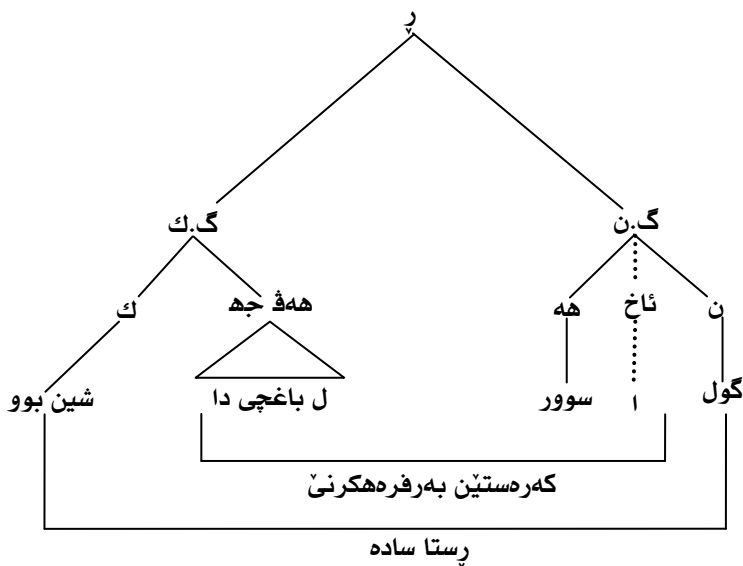
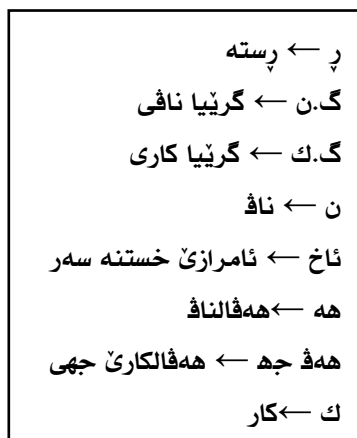
د فی رستیدا، وشا (نھف سالہ) یا چووہ د ناف دارشتنا گریئا نافییا فی رستیدا و سہرہیی وی (بہھار)، ب ھاریکاریا مؤرفیما (۱) یا خستہسہر دیارکریہ، ژیرنا وی (نھفسالہ)، کار ل باری ریزمانیئی رستی ناکت:

- بہھار خوشبوو. (صلاح حویز، ۲۰۰۶: ۷۹)

ههروهها ب في شيوهي چاوه گري دسيت بهيته بهرفرههكرن، ژمارهكا بي کوتايييا
 وشا و گرييا زي دشين پشكداريي د بهرفرههكرنا رستادا بكن و رستهكا ساده يا
 بهرفرههكري پيكيبنن كو ژبلي بكنر و كاري، كه رستين دي وهك { بهركار (نيكسر يان
 نه نيكسر)، هه فالناف، هه فالكار،... } به شداري د پيكهاتنا ويدا بكن. (شلير رهسول،
 ۲۰۰۴: ۴۸)، وهك:

- گولا سور د باخچيدا شينبوو.

خشتا دارناسا بوقي رستي ب في شيويه:

کهواته ئەم دشیین بیژین کو کورتترین شیوا رستا کوردی، ب فان چەند ریکا فراوان
و بەرفرەهدبیت:

۱- ب زیدەکرنا وشین گریډایی ب نافیفه، وهك: (ناف، جهناف، ههفالناف...) کو دبنه
دیارکەرین فان نافا.

نمونه:

- من گولا جوان چنی.

- برای فەرهادی هات.

- وی خویشکا بچویکا فەرهادی دیت.

- ههفالامن، نهسرینی پەرتووکهك کری.

- ئەو گول، گەلهکا بیهنخوشه.

د فان رستاندا وشین (جوان، فەرهاد، بچویک، فەرهاد، من، ئەو) ب ریز (ههفالناف،
ناف ههفالناف، ناف جهناف)ن.

۲- ب زیدەکرنا ههفالکارا ب رستی:

- ئەو زوی دنقیت.

- خەلك گەلهك كاردكەن.

- ههفالان من پار نه پیرار، د بەریکانیدا سەرکەفت.

د فان رستاندا وشین (زوی، گەلهك، پار نه پیرار) ههفالکارن.

۳- ب زیدە کرنا بەرکارین نەرپاستهوخو ب رستی:

- ئەز بو تشکپینی، چوومه بازاری.

- ئەو ژ من توورەبوو.

- ئازاد ژ بەر ته، دجیته مال.

- وی هەر رۆژ، بو وان کار دکر.

د فان رستاندا وشین (تشتکپین، من، ته، وان) بەرکارین نەرپاستهوخونه.

۴- ب زیدەکرنا فۆرما ب رستی:

- مخابن، وی کارئ خو هیلا.

- هیشتا زوییه، دا بچین.

- باوهریکه، من وانین خو نهخاندینه.

د فان رستاندا وشین (مخابن، هیشتا، باوهریکه) ب ریز فورمین پەشیمانئ،

بەردەوامی و سویند خارنینه.

5- ب ليكدانا وشا و گرييا و گروپين رستي ب رستي ب پيكا نامرازي ليكدهري (و):
- پهروين و نهسرين چوونه گهرياني.

- من برايي فهرادي و خويشكا نهسريني ديت.

د فان رستاندا وشين (پهروين، نهسرين) و (برايي فهرادي، خويشكا نهسريني) ب
پيكا نامرازي ليكدهر (و) بيكفه هاتينه گريدان.

((دهشي هر هه مان رسته ي ساده ي فراوانكراو له قه باره دا بچوك بكريته وه و له
قالب ي وشه ييكد ا دهر بكه ويټ. له م باره دا هه ست به بووني بكه ر دهكريټ، چونكه له
ناستي ژيره وده دا (Deep structure) هه يه و له ناستي سه ره وده دا (surface
structure) دهر نه كه وتووه.)) (شلي ر سه ول، 2004: 28)، وهك:

- نفستبوو. ← نهو ϕ

ههروه سا چاوه ب وشه وگري رسته به رفره هدبيت، رسته زي دشيت ب في نهركي
ر ابيت و پشكداريي د به رفره هكرنا گرييا نافيدا بكه ت. نهف جو ره به رفره هكرنه سنوري
رستا ساده دبه زينيت و به رفه رستا نالوز دبه ت، كه واته رستا نالوز زي به رفره هدبيت،
ب في شيوه ي كو د رسته يه كا نالوز دا، نهو سه ره يا د گرييا نافيا شاپستي دا، وهك
ديار كره كي نهركي خو دبيني ت و ب پيكا لارسته يه كي (پارسته) كو نهو زي وهك
ديار كره كي به رفره نهركي خو دبيني ت، ده يته به رفره هكرن و نهف لارستا ديار كهر
(پارسته) زي بو سه ره ي دزفريت، وهك:

- نهو قوتابخانه يا كو بو دجه م، ب كوردي وانه تي دا نه هاتينه گوتن.

ههروه ها نهو په يوهندي يا د نافبه را وشا و گريياندا هه ي نهو په يوهنديه، نهوا د
نافبه را رستي و پارستي دا هه ي. نهف په يوهنديه زي ب دوو شيوا ده يته به رفره هكرن:

1- به رفره هكرن بو ژده رفه (فراوانكردني دهره كي)

2- به رفره هكرن بو ژنافدا (فراوانكردني ناوه كي) (ساجيده عه بدوللا، 2008: 136)

واته دوو جو ره به رفره هكرن يين هه ين بو گرييان و رستان:

۱- بهر فرەهكرنا بۇ ژدەرڧه:

چونكو گرى ژ ئەنجامى بهر فرەهكرنا ووشى بۇ دەرڧهى وشى دروستدبىت، ب هەمان شىۆه پستا ئالۆز ژى ب بهر فرەهكرنا رستى بۇ دەرڧهى رستى دروستدبىت، كهواته گرى و پستا ئالۆز، يەكهەيىن رېزمانىيىن مەزنىرن ژ ووشى و رستى. بۇ روونكرنا بهر فرەهكرنا گرى و رستى بۇ ژدەرڧه، بهرى خو بدەنه فان نموونىن خارى:

- ئەڧ زارۆكه. (بەر فرەهكرنا گرى بۇ ژدەرڧه)

↓ ↓

دياركەر سەرە

- باشتىن كتىب. (بەر فرەهكرنا گرى بۇ ژدەرڧه)

↓ ↓

دياركەر سەرە

- ئەڧ دوو خانىه. (بەر فرەهكرنا گرى بۇ ژدەرڧه)

↓ ↓ ↓

دياركەر دياركەر سەرە

- هەكو (دەمى كو) خویشكا من تىشتا سپىدى ئاماده كرى، هەمى خىزان ژ خەو راببوون.

↓
رستا سەرە (شارپسته)

↓
رستا دياركەر (پارپسته)

- دەمى گەهشتىمە قوتايخانى، گەلەك قوتابى د گۆرەپانىدا رېزىبون.

↓
رستا دياركەر (پارپسته)،

↓
رستا سەرە (شارپسته)

↓
(بەر فرەهكرنا رستى بۇ ژدەرڧه)

۲- بەرفرەھكەرن بۇ ژانفادا:

ئەف جۆرە ژى وەكى جۆرئ بەرىكى، ھەرەكى چاوا گرى دىت بۇ ژانفادا بەرفرەھىبىت، ب ھەمان شىوہ رستا ئالۆز ژى بۇ ژانفادا بەرفرەھىبىت، وەك فان نەمونان:

- زارۆكەكى جوانئ ھەژارئ بئ كەس.

↓ ↓

(بەرفرەھكەرن گرى بۇ ژانفادا) دياركەر سەرە

- پەرتووكا مەزنا قوتابخانئ.

↓ ↓

(بەرفرەھكەرن گرى بۇ ژانفادا) دياركەر سەرە

- من نەقئت، كو ب ساناهئ ژ دەستئ من بچئت.

↓ ↓

(بەرفرەھكەرن رستا ئالۆز بۇ ژانفادا) دياركەر سەرە

(۱) رستا مەزن:

ئەو رستەيە ئەوا كو ژ شارستەيەكى و دوو پارستان يان پتر پئكدەئت. ئەف پارستەيە ژى گرىدايە ب شارستئفە و د رستەيەكا مەزندا پەيوەندىيا د نافبەرا پارستاندا، ھەر ئەو پەيوەندىيە ئەوا د نافبەرا وشا و گرىياندا ھەى، يان ب واتايەكا دى ھەر ئەو پەيوەندىيا بەرفرەھكەرنئىيە ئەوا رستە پئ بەرفرەھدىن، واتە رستە ژ ئەنجامئ بەرفرەھبوون و مەزنبوونا پارستان بەرفە دەرفە دروستدبئت. پەيوەندى د نافبەرا پارستئ رستەيەكا مەزن ژى دبئتە دووبەش^(۱):

أ- (بەندبوون يان گرىدانا وان ب يەكلى، يان چاوانيا پەيوەندىيا ئاسؤىى، كو د دوو جەمسەرادا كۆم دبئت، كو ئئك ژ وان يا سەرىەخؤيە (parataxis) و يا دى ژى بەندە (hypotaxis). ئەف دوو جۆرە پەيوەندىيە ژى د نافبەرا ھەمى دانەئىن زمانىدا دەئتە دبئت - دوو وشان و دوو گرىيان و دوو پارستان.

(۱) بۇ پتر پئزانئ ل سەر فى جۆرئ پەيوەندىئ بزقرنە: (ساجىدە عەبدوللئا، ۲۰۰۸: ۱۴۲)

ب- پهيوهنديا لوژيکي (مهنټيکي) و واتايا پارستان ل گهل پهکديدا . نهف پهيوهنديه تنی د نافهرا دوو پارستان يان پتر ژ دوو پارستان دهیته دیتن و گريدايه ب رستيغه، واته پهيوهنديهکه د ناستی پارستیدا. (نمام جلال، ۲۰۰۸: ۵۱)

- من گوتی، کو بهیت، بهلی نههات.
 شارسته   پارسته ۱   پارسته ۲

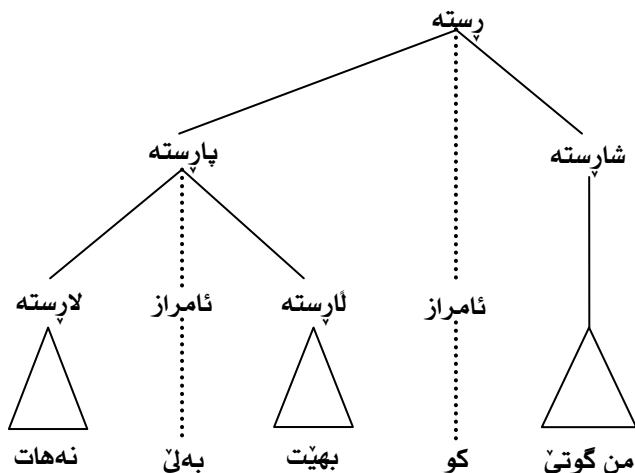
نهف رستهيه ژ شارستهيهکی و پارستهيهکا بهرکاری پیک دهیت کو ب ریکا نامرازی لیکندر ب پارستهيهکا دی هاتيه گريدان و پهيوهنديا د نافهرا شارستی و پارستا نیکی، ههر نهو پهيوهنديه، نهوا دنافهرا ديارکهر و ديارکريدا هه، واته پارستا (کو بهیت) گريدايي شارستا (من گوتی)يه و ديارکهری وييه، بهلی پهيوهنديا د نافهرا شارستی و پارستا دوویدا، پهيوهنديا لوژيکيه.

- نهفرو ههره باخچهی، دا کو گولهکی بجني، چونکو سوبههی دی بهار چیت.
 شارسته   پارسته (۱)   پارسته (۲)

- هاتم، ههتا کو بیژم، کو سوبههی ل هیقيا من نهی، چونکو نهز ناهیم.
 شارسته پارسته (۱)   پارسته (۲)   پارسته (۳)

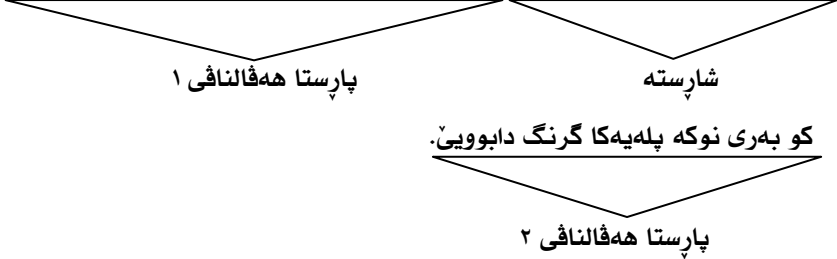
خشتا دار ناسا بو فی رستی، ب فی شیوی خارییه:

- من گوتی، کو بهیت، بهلی نههات.

ههروهه د شياندايه رستهيهكا مهزن، پتر ژ پارستهيهكا ههفالنافي ههبيت، وهك:
 - ب خورتى ئهه و نقيسين نهخاندن، ئهوين كو هاتبوونه هنارتن بو وان مروفين نافدار،

(۱۲) ياساپين فهگوهاستنى:

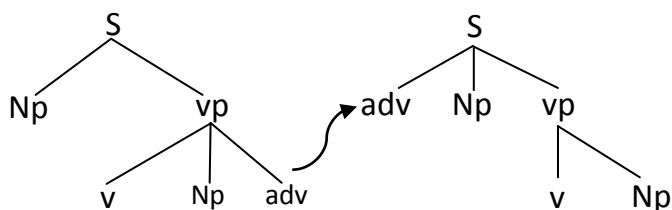
يا خويابه نيك ژ ناريشههين ريزمانا پيكهاتنا گرييان (phrase structure grammar) ئهوه كو ئهه هندهك رستان دروستدكهه كو خودانى ريكخستنهكا ريزههيا نهگور يا وشانه، واته ريكخستن و ل دويف ئيكهاتنا وشان بارا پتر يا نهگوره. بو نمونه، ههفالكار ههه گافا د كوتاييا رستاندا دهين، ژ بهر في چهندي ئهگهر ئهه بهري خوبدهينه فان رستين خاري بين زمانى (E)، دبينين كو بكارهينانا فان ياسايان بو دروستكرنا رستا ژماره (۱) چ ناريشه دروستتابن. بهلي سهبارت رستا ژماره (۲) تووشى ناريشا دبين، ب في شيوى خاري:

1- George helped Myrna yesterday.

واته: (دوهى جورجى هاريكاريا ميرنايي كر)

2- yesterday George helped Myrna.

د فان رستاندا بو هندی كو ئهه بشين ههفالكاري دهمى (yesterday) ل كوتاييا رستى بينينه دهستپيكا رستى، ئهه پيدفي هندهك ياسايينه كو ژ ياساپين پيكهاتنا گرييان دهينه دارشتن. دبيزينه فان ياسايان، ياساپين فهگوهاستنى، كاري فان ياسايا ئهوه، كو (لقهكي) يان (بهشهكي) ژ دارناسايي ههنگرن و دبهنه بهشهكي ديي جياوازي وي. بو نمونه:

-(George helped Myrna yesterday) (yesterday George helped Myrna...)
(جورج يول، ۱۳۷۹: ۱۳۰)

ههروهه رېزمانا پېکھاتنا گرييان (phrase structure grammar) يا رښتان تنی ياسايين پېکھاتنا گرييايه. بهلې رېزمانا فهگوهاستنی، نه تنی ياسايين فهگوهاستنينه، بهلکو پېکھاتيه ژ کومه له کا ياسايين پېکھاتنا گرييان زی. نهجاما پراکتیکیا فان ياسايان، گوهوروپينا زنجيرهيه کا کهرستا ب کومه له يه کا ديبه. واته گوهوروپينا خشتا گريدي ب ويقهيه. سه رهرای هندی کو ياسايين فهگوهاستنی، نالوترن ژ ياسايين پېکھاتنا گرييان. ههروهه ياسايين فهگوهاستنی پتر ل سهر خشتين دار ناسا کاردکهن، ههتا کو ل سهر زنجيرهيه کا بهشان. (جان لاینز، ۱۳۷۶: ۸۰)

(ناورام نونام چومسکی) پشتی گهلهک فهکولينا گههشته وی نهجامی کو ياسايين پېکھاتنا گرييان نهشین، پهيوهنديا گهلهک گرنگا د نافبهرا رستين زمانيدا دياربکهن. بهلې نهفه زی ب واتايا هندی نينه کو نهفه ياسايه ليکچوون وجياوازييا د نافبهرا رستين زمانيدا ديارناکهن. بو نمونه، نهگهر نهه دوو رستين خاری بهرچافگرين:

- ههوه پهرتووک کرپن.

- ههوه پهرتووک دکرپن.

پشتی کهرتکرنا بنجی و بهراوردکرنا فان دوو رښتان دياردبيت کو نهفه ههردوو رسته ژ هه می لايه نافه وهک ئيکن. تنی جياوازی د کاری رستيدايه کو کاری رستا ئيکی (کرپن) و رستا دووی (دکرپن) ه، واته د رستا دوويدا، مؤرفيما (د) هاتيه کو واتايا بهردهوامی ددهت، بهلې د رستا ئيکيدا نهفه مؤرفيمه نههاتيه. بهلې د ههر زمانه کيدا گهلهک رسته هه نه کو خه لکی وی زمانی ل دويث بير و بوچوونا زمانيا خو ههست ب هه بوونا پهيوهنديه کا موکم د نافبهرا وان رښتاندا دکهن. سهر فی چهنديرا نهه نهشين فی پهيوهنديی د چارچيو رېزمانا پېکھاتنا گرييان روون و دياربکهين.

بهري خو بدهنه فان نموونين خاري:

- خانيي خو، بهري دوو سي روظا فروت.

- خاني بهري دوو سي روظا هاته فروتن.

- دکانا وي ژ بهر گرانفروتنی گرت.

- دکانا وي ژ بهر گرانفروتنی هاته گرتن.

هر کورد زمانهك ل دويف ههستا خو، ههست ب في چهندي دکهت و دزانيت کو دوو رستين دهستپيكي ژ لايهكي و دوو رستين دوماهيي ژ لايهكي ديغه، پهيوهندي ل گهل نيك ههيه، واته ژبلي هندي کو کهرهستين هر نيك ژ وان ههردوو رستان ل گهل نيك هاوواتانه. ژ لايي پيکھاتنيغه (بناغي) زي پهيوهنديا ل گهل نيك ههيه، وها کو دشين بيژين کو رستا دووي ب هندهك گووووپينا ژ رستا نيكي هاتيه دروستكرن، يان زي چيديت ههردوو ژ رويهكي بنه رتير هاتينه دارستن. بهلي پا ژ بهر کو بنه مايا پولينكري د ريزمانا پيکھاتنا گرياندا (بناغي کهله که پيدان) پهيوهندي و نيشانين بهرچاف و ناشکرانه. نهف ريزمانه نه شي ت نهو پهيوهنديا کو د نافبهرا هر نيك ژ کهرهستين فان دوو رستاندا ههيه، روون و دياربکهت. بو نمونه وشا (خاني) د ژمارا (۱) دا بهرکاره ود ژمارا (۲) دا بکهره. نهف جياوازييا نهرکی ب هاتنا وشا (ي خو) د رستا نيكي و نهبوونا وي د رستا دوويدا، هاتيه دياركرن.

ژ بهرهندي وشا (خاني) ب ديتنا ريزمانا پيکھاتنا گريان د فان دوو رستاندا ب شيويهكي جياواز هاتيه پولكرن. سه رهاي في چهندي زي، ژ لايي واتاييغه نهرکی (خاني) د ههردوو رستاندا نيکه و هر کوردهك ل دويف بوچوونا زمانيا خو ههست ب فان خالين نازك دکهت. نهف تشته سه بارهت وشا (دکان) د ههردوو رستين دوماهييدا زي، دروسته.

(چومسكي دبيژيت، نه گهر ريزمانا هر زمانهكي بشيت ب شيويهكي باش راستييين هر زمانهكي وهسفبکهت و بشيت پهيوهنديين د نافبهرا رستين زمانيدا دياربکهت. نهفه ب تني بهس نينه کو تني نيشان و پهيوهنديين روون و بهرچاف، دياربکهن. بهلکو فيا وان پهيوهنديين نهديار و فهشارتييين د ناف بناغا هر رسته يکا بهرچافدا دهر بيخيت. ژ بهرهندي نهو بو هر رسته يهكي دوو جوړه بناغا دياردکهت:

• رپويى ژنافدا (رپونانى ژيرهوه): كو د رستيدا دياركهرين پهيوهنديين واتايى و لوژيكيين كهرستين رستينه.

• رپويى سهرقه (رپونانى سهرهوه): كو شيوا دهرهكى و بهرچاڤا رستى دياردكهت كو ب شيويهكى پيدفى ل گهل رپويى ژنافدا يى رستى ناهيته گونجاندن. ژ لايهكى ديفه، چومسكى د فى باوهريدياه كو رپويى ژنافدا يى رستا ب رپكا ژمارهيهكا كيم يا ياسايا كو دبيژنى ياسايين فهگوهاستنى، دهيته گوهوورين بو رپويى سهرقه. (محمد رضا باطنى، ۱۳۸۴: ۱۱۴)

(ياسايين فهگوهاستنى ب رپكا ژيرن، زيدهبوون، پيشخستن و پاشخستن (گوهوورين)، پهيوهنديين ناف رستى ب پهيوهنديين سهرقه يين رستى دگوهوورن. دبيژنه هر نيك ژ فان كار و كاردانهوا، يان ب كوملهك ژ وان كو ب هاريكارياساياهكى دروستدين، (فهگوهاستن). (محهمه د رها، ۱۹۹۳: ۱۱۴)، نوكه ژى ب هينانا چهند نمونهيهكى، فى چهندي پتر دياردكهين: هر وهكى دزانين د زمانهكيذا هندهك رسته ههنه كه ژ لايى واتاييغه، يهكسانن (ههرچهنده چيدبيت د نافبهرا واندا هندهك جياوازيين شيوه و بكارهينانى ههبن) و ژ لايى پيكهاتنى ژى جوړه پهيوهندييهك يا ل گهل نيك هه. نهف جوړه رستهيه ب رپكا ياسايين فهگوهاستنى ژ بناغهيهكى نيكانه يان بناغهيهكى وهكيهك (بناغهيهكى تاقانه) هاتينه دارشتن. بهرى خو بدهنه فان هر دوو رستين خارى:

- من نهو ب زيرهك دزاني.

- من ولسا دزاني، كو نهو زيرهكه.

پهيوهندييا فان ههردوو رستان ژ وى لايهنى بو مه دياردبيت كو هر دوو ژ نيك رپويى ژنافدايي وهكيهك هاتينه دارشتن. د رپويى ژنافدايي فان رستان، دوو رستين بچويكتر ههنه: واته (نهو زيرهكه) و {من ولسا دزاني (هزرديكر)}.

شيوئ ليكدراوى فان رستان د رپويى ژنافدا، دشين ب فى شيوهى بنفيسين:

- من نهفه (نهو زيرهكه) دزاني.

نوكه دشپين ب رپكا فهگوهاستنهكي وشا (ئهفه) ژيبهين و پشتي هنگي ب فهگوهاستنهكا دي وشا (ب) بهپته زيدهكرن دا شيوئ دهرهكييئ رستي (رويئ سهرقهييئ دوماهيئ) واته (من نهو ب زيرك دزاني) دروستببيت.

(بهلگه بو سهلانندا جياوازييا د نافهرا رويئ ژ نافدا و رويئ سهرقه، ههبوونا رستا ليئه. بهري ههمي تشتهكي، فيا ئهفه ل بهرچافبيت كو رسته ههمي ئيك جور نينن. ليئبوونا هندك رستا چيدبيت ژ بهر هندك وشا بيت كو د رستهيهكا بهرباس و فهكولينيئا پتر ژ واتايهكي ههبيت. بو نمونه رستا (ليكهفت) ليئه و ليئبوونا ويئ زي ژ بهرهندييه كو دوو واتا ههنه: ئيك ژ وان ب واتايا (تشتهك ليكهفت) و يا دي زي ب واتايا (پالهك ليئا). (ئهورهحمان حاجي، ۲۰۰۴: ۲۵۲)

نهو چالاكييئ ريزمانبيئ تاييهت كه ب هندك گوهوورينئ گونجاي، رويئ ژنافدا بي رستي دگوهوورن ب رويئ سهرقه، ياسايئ فهگوهاستنيئ يان فهگوهاستنا ريزماني دهينه گوتن.

ل دويف في چهندي ههر ياسايهكا فهگوهاستنيئ، زنجيرهيهكا رويئ ژنافدا ب هندك گوهوورينا ب زنجيرهيهكا ديبا كه رهستا واته رويئ سهرقه دگوهووريت. (مهدي مشكوهالديني، ۱۳۸۶: ۵۹)، ياسايئ فهگوهاستنيئ ل دويف جوئ پيادهكرنا وان ل سهر رستا و نهو ئهركئ دببنن، جياوازييا هه. ژ بهرهنديئ ب شيويهكي گشتي دابهش دبنه سهر دوو جوئا:

أ. ياسايئ تاييهتبيئ فهگوهاستنيئ:

ب. ياسايئ گشتبيئ فهگوهاستنيئ:

أ. ياسايئ تاييهتبيئ فهگوهاستنيئ:

ئهف ياسايه ل سهر ئيك پيادهدين و د سنوورئ ئيك زنجيرا زمانيبا بهرههمهاتيدا كاردكهن و د نافا خودا، ل دويف پيوستيبا پيادهكرنا وان، دابهش دبنه سهر دوو بهشا:

۱ - ياسايئ ب خورتي

۲ - ياسايئ ب ئاروزو (ديار علي و طالب حسين، ۲۰۰۴: ۲۵۸)

۱ - ياسايين ب خورتى؛

ئەو ياسانە يىن كۆ پىويستە بەينە پەيرەوكرن ژ بۆ بەرھەمھېنانا رستەھەكا دروست ژ ئالىي رېزمانىقە، بۆ نموونە ئەگەر ھەفالكارى دەمى و جھى د ئىك رستەدا ھاتن، دى ھەفالكارى دەمى بەرى ھەفالكارى جھى كەفیت، وەك:

- ئەز ئەفرۆ ل سەر بانى بووم.

* ئەز ل سەر بانى ئەفرۆ بووم.

۲ - ياسايين ب ئارەزوو؛

ئەو ياسانە يىن كۆ پەيرەوكرن يان پەيرەونەكرنا وان، ل دويف حەز و داخازا وى كەسىيە يى دناخفیت. وەك:

- ئەز چوومە مال. (ئەرى)

- ئەز نەچوومە مال. (نەرى) ب ئارەزوويە

ب. ياسايين گشتييين فەگوھاستنى؛

ئەف ياسايە ل سەر دوو رستين بەرھەمھاتى كاردكەن- دوو رستين بەرھەمھاتى ژ لايى ياسايين (رېزمانا) پىكھاتنا گرپيان - بۆ لىكدانا رستان، يان دروستكرنا رستا ئالۆز.

كەواتە د شياندايە سى جوړە ياسايين فەگوھاستنى يين گشتى بۆ رستەھەكا ئالۆز دەستنيشانبكهين:

۱- ژيبرن

۲- زيدهبوون

۳- پيشخستن و پاشخستن

۱- ژيبرن:

واتە نەھينانا ووشەھەكى يان بەشەكى رستى د ئاخفتنى و نفيسينيدا، (ئەف ژيبرنە ژى ب سى ئەگەرانه:

يا ئيكيٰ كو دېڙنى ڙېرنا گوتنى:

ئەوھە كو د رستى بخودا يان رستا پېشىي يان پاشيي، پەيفەك دەيت كو ناخفتنكەر يان نقيسەر ژ بەر هاتنا وي پەيفى د رستا پېشىيدا، وي ژيدبەت بو دووبارەنەبوونى. وەك:

- برايى من هات و نان خار.

ھەر وەك دېنين د فى رستيدا كو رستەيەكا ليكدرادە، وشا برايى من د رستا دوويدا هاتىە ڙېرن.

يا دووى دېڙنى ڙېرنا واتايى:

ئەوھە كو دەوروبەرى ناخفتنى و واتايا گشتيا رستان و گريپين وي، دنبە ئەگەرى هندى كو پەيفەك يان ھندەك پەيف دەينە ڙېرن و خوينەر ژ ناخفتنى و واتايا گشتيا رستى ھەست ب پەيفا ڙېرى دكەت (پەى دبەت)، وەك:

- وانە خلاسبو، پەرتووگين خو بگرن.

د فى رستيدا، ئەم ژ دەوروبەر و واتايا رستى دزانين كو باسى (قوتابىايە) و رويى ژنافدايى فى رستى ئەفەيە:

- وانە خلاسبو، ھوين (قوتابى) پەرتووگين خو بگرن.

يا سيى ڙى داب و نەريتا زمانى:

واتە داب و نەريتا ناخفتنكەرين زمانەكى وە دكەن كو بو سفكيى يان ژ بەر پيکھاتنا تايبەتيا رستى يان ڙى ب ھەر ئەگەرەكا دى، كارى رستى يان ئيك يان چەند بەشەگين ديپين رستى ژيدبەن، وەك:

- چوو. ← ئەو φ

ھەر وەك دېنين د فى رستيدا بکەر هاتىە ڙېرن، چونكە كەسى سيى يى تاكە. (حسن أحمدى و حسن انورى، ۱۳۸۵: ۲۰۷-۲۰۹)

كەواتە، ئەم دشيپين بيژين ڙېرن ب دوو شيوايە (ڙېرنا گوتنى، ڙېرنا واتايى):

۱- ڙېرنا گوتنى:

۱- ڙېرنا نافي يان گرييا نافي د پارستا ھەفالنافي (ژ بەر ھەبوونا وي د شارستيدا):

• ژېړنا بکهري پارسټی ژ بهر ههبوونا وی د شارپستیدا هه ب نه رکي بکهري،

وهک:

- نهو قوتابی کو وانین خو دخوینیت، سهردهکهفیت.

• ژېړنا بکهري پارسټی ژ بهر ههبوونا وی د شارپستیدا ب نه رکي بهرکاري، وهک:

- نهو قوتابی کو وانین خو نه خوینیت، دی هیته سزادان.

• ژېړنا بکهري پارسټی ژ بهر ههبوونا وی ب نه رکي بهرکاري نه راسته وخو:

- ناموژگاریا ددهنه قوتابی کو وانین خو نه خوینیت.

- نه م ژ سته مکاری کو زورداری دکهت، ناترسین.

• ژېړنا نامرازی گه هاندنی د پارسټا هه فالنا فیدا دهمی کو نیکسر ل دویف سهری

دهیت و نیشانا خستنه سهری زی ل گه لدا بیت:

- نهو مروقی کو راوهستیای، برای منه.

ژېړنا نامرازی ← نهو مروقی راوهستیای، برای منه.

۲- ژېړنا ناف و گرییا نافی د پارسټا نافی و هه فالکاری ژ بهر ههبوونا وی د

شارپستیدا:

• ژېړنا بکهري پارسټی، ژ بهر ههبوونا وی د شارپستیدا ب نه رکي بکهري، وهک:

- برای فهرهادی چوو په رتوو کخانی، کو وانا بخوینیت.

• ژېړنا بکهري شارپستا مهرجی، ژ بهر ههبوونا وی د پارسټیدا، وهک:

- نه گهر میدیا وانا بخوینیت، د تافیکرنادا سهردهکهفیت.

• ژېړنا بکهري و بهرکاري پارسټی ژ بهر ههبوونا وان د شارپستیدا:

- من نه ف په رتووکه کړی، کو بخوینم.

• ژېړنا بکهري پارسټی ل دویف ههبوونا وی ب نه رکي بهرکاري نه راسته خو:

- من گوته عه لی، کو سوبه هی بهیته قوتابخانی.

۳- ژېړنا نامرازی گه هاندنی، وهک:

- نه گهر وانین خوب وردی بخوینی، فیردبی.

بیی نامراز ← وانین خوب وردی بخوینی، فیردبی.

ب- ژېرنا واتايي:

۱- ژېرنا بکهری شارپستی:

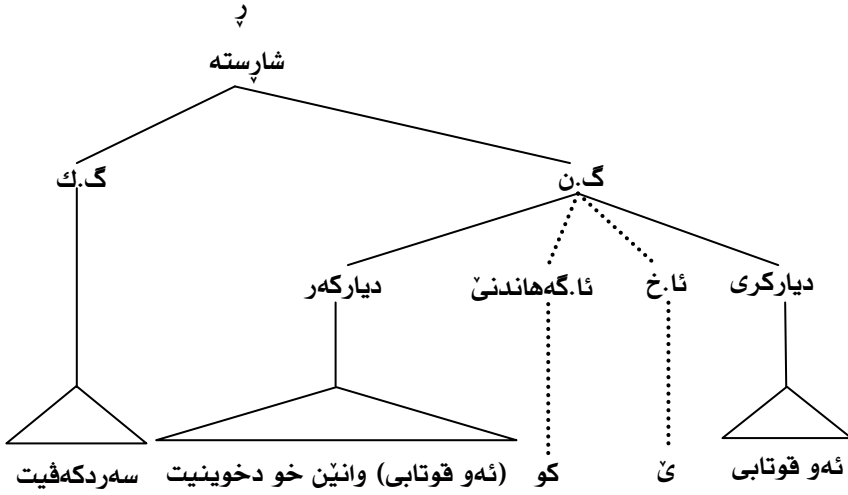
- دهمی کو وانه خلاسبوو، پهرتووکین خو بگرن.

- فی وانی بو من شړوڅه بکه، چونکو نهز فیړنه بوویمه.

د فان رستاندا، نه م ژ دهوروبه ر و واتایا رستی دزاین کو د رستا نیکیدا، پوی

ناخفتنی ل گهل قوتابیانه و د رستا دوویدا، پوی ناخفتنی ل گهل ماموستایه.

خشتا دارناسا بو فی رستی، ب فی شیوی خارییه:

۲- زېدمبوون:

هندهك جارا د رسته په كا نالوزدا، پتر ژ نامرازه كی گه هاندنی دهیت کو نه دشین

نیك ژ فان نامرازان ژیبهین:

- ژ بهر هندی نه هاتبوو قوتابخانی، چونکو یی نه خوشبوو.

ژېرنا نامرازی ← نه هاتبوو قوتابخانی، چونکو یی نه خوشبوو.

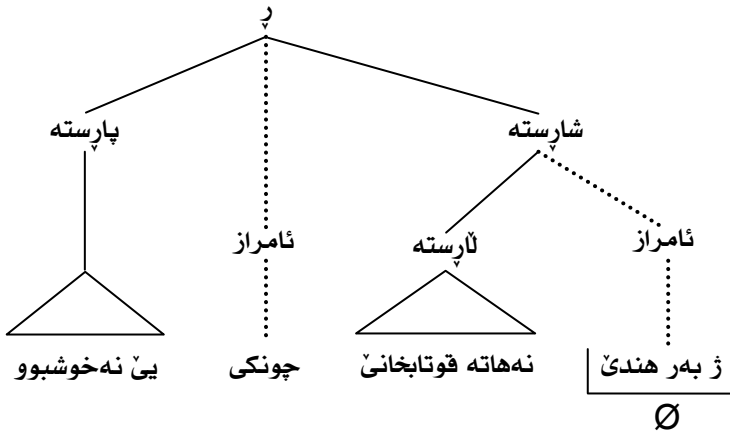
- ژ بهر هندی بوو، کو چووی.

ژېرنا نامرازی ← ژ بهر هندی بوو، چووی.

- من دزانی نه گهر کو درنگ بهیت، ناگه هیته وانی.

ژېرنا نامرازی ← من دزانی نه گهر درنگ بهیت، ناگه هیته وانی.

خشتا دار ئاسا بۆ فې رېستا خارى، ل دويىف فى ياساى، ب فى شىوئ خارىيه:

۳- پېشخستن و پاشخستن (جه گوهورپن):

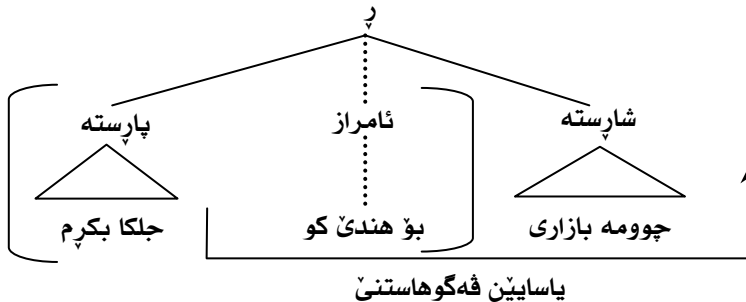
د شياندايه بهشين رېستا ئالوز جهى خو ل گهل نيك بگوهورپن بىى كو كارتىكرنى ل واتايا وان بكهت:

- ئەز زى دى هيم، ئەگەر تو بهيى.
- ئەگەر تو بهيى، ئەز زى دى هيم.
- نه جوو فه رمانگهه، چونكو يى نه خوشبوو.
- چونكو يى نه خوشبوو، نه جوو فه رمانگهه.

خشتا دار ئاسا بۆ فې رېستى، ب فى شىوئ خارىيه:

- چوومه بازاری، بۆ هندى كو جلكا بكرم. ← بۆ هندى كو جلكا بكرم، چوومه

بازارى.

ياسايين فه گوهاستنى

پشکا دووی
رستا ئالۆز دزمانی فارسیدا

(۱) رښته :

رښته د زمانې فارسي ههروهك رښته د زمانې كورديدايه. هه هه می نهو پیناسه و بیر و بوچوون سهبارت رښتې د ههردوو زماناندا نیكه. ژ بهرهندي ئه م وان بابستان باسناكهن. و رښته د زمانې فارسیدا ژ دوو بهشان پيك دهیت كو نهو ژى (نیهاد و گوزاره)نه، واته بكه و كار.

(۲) ريكين بهرفرهكرنا رښتې :

د كورتري شپوین ئاخفتنیدا، يا ئيكې نهوه كو ب تنې وشهیهك هه لگرې ئهركهكې رپزمانییه، نه گروهك يان كومه لهكا وشان. يا دووې ژى نهوه كو ب تنې بهش و ئهركين پیدفې (نقش اجباری) د فان جوړه رښتاندا هه نه و ئهركين نه پیدفې (نقش اختیاری) وهك (هه فالكار، دیاركر، بهركارین نهراسته وخو) تیدا نین و بهشین رښتې پیکفه نه هاتینه گریدان.

ب زیدهكرنا ته واوكه رین نافې ب سه رهیین وان (هسته) يان هیانا بهشین نه پیدفې يان پیکفه گریدانا بهشین وان، رښته بهرفره هدبیت. ژ بهرهندي ئه م دشپین بیژین كو كورتري شپو رښتا فارسی ب فان چند ريكان بهرفره هدبیت:

۱. ب زیدهكرنا وشپن گریدایې ب نافیه وهك (هه فالناف، به دهل، دیاركره (مضاف الیه) و ته واوكه رې نافې (متمم اسم):

- گل زیبا را چیدم. (هه فالناف، ته واوكه رې نافې گل)

واته: من گولا جوان چنی.

- برادرِ فرهاد آمد. (ناف، ته واوكه رې نافې برادر)

واته: برایِ فرهادی هات.

- خواهرِ كوچكِ فریدون را دیدم.

واته: من خویشكا بچویكا فرهیدوونی دیت.

كوچك: (هه فالناف، ته واوكه رې خواهر)

فریدون: (ناف، ته واوكه رې كوچك)

- دوستم هوشنگ، اتومبیلی خرید. {جهناق، تهواوکه ری نافی (دوست)}
واته: ههفالی من هوشهنگی، ئوتومبیله کړی.
- آن گل، بسیار خوشبو بود. {نامرازی ئاماژی، تهواوکه ری نافی (گل)}
واته: نهو گل، گهلهکا بیهنخوش بوو.

ب. ب زیده کرنا ههفالکارا ب رستی:

- او تند می نویسد. (ههفالکاری چۆنیهتی)
واته: نهو زوی دنقیسیت.
- مردم زیاد کار میکنند. (ههفالکاری رادی)
واته: خه لک گهلهکا کاردکهن.
- من هرگز او را ندیده بودم. (ههفالکاری کاتی)
واته: من چ جارا نهو نه دیتبوو.

ج. ب زیده کرنا بهرکاری نهراسته و خو (متمم اختیاری) ب رستی:

- برای خرید به بازار رفته. (بهرکاری نهراسته و خو)
واته: نهز بو تشکرینی چوومه بازاری.
- او از من رنجید. (بهرکاری نهراسته و خو)
واته: نهو ژ من تووره بوو.
- با دوچرخه از خانه به مدرسه رفته. (بهرکاری نهراسته و خو)
واته: ب پایسکل ژ مال چوومه قوتابخانی.
- هر روز از صبح تا شب کار میکردم. (بهرکاری نهراسته و خو)
واته: من ههر رۆژ، ژ سپیدی ههتا شفی کاردکر.

د. ب زیده کرنا فورمان ب رستی کو د زمانی فارسیدا دبیزنی ههفالکاری رستی

(فید جمله):

- متأسفانه او را نمی شناسم.
- واته: مخابن نهز وی نانیاسم.

- حتماً حقیقت روشن خواهد شد.
- واته: مسوگهر راستی دئی دیاربیت.
- هرگز حق کسی را پایمال کرده‌ای؟
- واته: چ جاران ته مافئ کھسئ بن پئ کرییه؟
- آیا تو او را نمی شناسی؟
- واته: ئه‌ریئ تو وی نانیاسی؟

- ه. ب پیکمه گریدانا (هاوسه‌نگرنا) وشا و گرپیا و گروپین پستی ب پستی:
- خواهر نسرین و مادر مینا را دیدم.
  - من خویشکا نه‌سرینئ و دهیکا مینایئ دیت.
  - برادر فریدون و خواهر فرهاد را دیدم.
  - من برایئ فرهدوونی و خویشکا فه‌هادی دیت. (غلامرضا آرژنگ، ۱۳۸۵: ۸۴)

۲) ئامراز:

- ئامراز د زمانئ فارسیدا هه‌روهك زمانئ كوردی هاتیه پیناسه‌کرن. ئامراز د زمانئ فارسیدا دبیته سی جور:
- ۱ - ئامرازئ به‌ستنئ (حرف ربط)
  - ۲ - ئامرازئ په‌یوهندی (حرف اضافه)
  - ۳ - ئامرازئ ئاماژئ (حرف نشانه)
- (هه‌روه‌ها د زمانئ فارسیدا دبیزنه ئامرازی دیارکهرئ ئهرکی (نقش نما). چونکی ئهرکی وشئ د رستیدا دیاردکته.) (حسن انوری و حسن احمدی، ۱۳۸۶: ۲۴۸)

۴) ئامراژین به‌ستنئ:

- پیناسا فان ئامرازا د زمانئ فارسیدا، هه‌روهك پیناسا وان د زمانئ کوردیدایه کو د پشکا ئیکیدا هاتیه دان.
- أ. ئامراژین به‌ستنئ ژ لایی پیکهاتنیقه:
- ئامراژین به‌ستنئ کو د زمانئ فارسیدا دبیزنی ئامراژین لیکدهر (حروف ربط)، ژ لایی پیکهاتنیقه دبنه دوو جور:

۱- نامراژین بهستنی یین ساده: ژ مؤرفیمهکی ب تنی پیکدهین، وهک:

(و، یا، که، پس، اگر، چون، چه، تا، لکن، اما، نه)

۲- (نامراژین بهستنی یین لیکدراو: کومه لهکا وشانه کو بارا پتر نیک ژ وان نامراژی بهستنی یان نامراژی په یوهندیی سادهیه و سهره پرای هندی کو کاری نامراژی بهستنی یی ساده نه انجامددهت ب کاری هه فالکاری ژی رادبیت. بهرنیاسترینی وان ژی نه فقه نه: چونکه، چنانکه، تا اینکه، زیراکه، اگرچه) (حسن احمدی و حسن انوری، ۱۳۸۵: ۱۷۰-۱۷۱)، نمونه:

- همین که خورشید طلوع کرد، حرکت کردیم.

واته: هه ما چاوا رۆژی هه لات، مه د اری.

د رستا بووریدا (همینکه، هه ما چاوا) سهره پرای هندی کو لارستا (حرکت کردیم، مه دا ری) ب لارستا (خورشید طلوع کرد، رۆژی هه لات) گریدایه، و وهک هه فالکاره کی ژی، هه فده میوونا رویدانا دوو لارستان دیاردکته.

هه زی گوتنییه هندهک جارا ژ لای و اتایفه، نه دشیین ل جهی نامراژی بهستنی یی لیکدراو، نامرازه کی بهستنی یی ساده و هه فالکاره کی بدانین:

- همین که کاغذ و قلم را از روی میز برداشتم، شروع به نوشتن کردم. کاغذ و قلم را از روی میز برداشتم / و / در همان لحظه / شروع به نوشتن کردم. {همین که} خورشید طلوع کرد حرکت کردیم. ← خورشید طلوع کرد [و/ همان لحظه] ما حرکت کردیم.

واته: ده می کو من کاغذ و پینووس ل سهر میزی هه لگرتین، من دهست ب نقیسینی کر.

ب. نامراژین بهستنی ژ لای نه رکیفه:

نامراژین بهستنی د زمانی فارسی ژیدا ژ لای نه رکیفه دبنه دوو جوړ:

۱- نامراژین لیکدر (حروف ربط همپایگی):

ئەف جۆره نامرازه، کو د زمانی فارسیدا دبیزنی (حروف ربط همپایگی)، ئەو نامرازن ئەوین رستا لیکدراو دروستدکهن. نامراژین لیکدر د زمانی فارسیدا، ههروهک نامراژین لیکدر د زمانی کوردیدایه.

پیناسه: (ئەو نامرازن کو وشهیهکی یان گرییهکی یان لاپستهیهکی ب وشهیهک یان گرییهک یان لاپستهیهکا دی گرییدن، واته وان هاوسهنگ لیدکهن، ب واتیهکا دی دوو یا چهند لاپسته یان وشه یان گری ب ئیک ئهرکی ریزمانیی هاوبهش رادبن، واته ئەگەر ووشهیهک یان گرییهک بکهر بیت. ئەو وشه یان گری د لاپستا دی ژیدا بکهره و ئەگەر بهرکار بیت، د لاپستا دی ژیدا بهرکاره. ههروهها ئەگەر لاپستهیهک پارسته بیت. لاپستا هاوسهنگا وی ژی پارستهیه، واته گریدایی ب شارپستیهیه: (خسرو فرشیدورد، ۱۳۸۲: ۲۷۱)

نموونه بۆ بکهری:

- هوشنگ آمد و فرهاد رفت.

واته: هوشهنگ هات و فرهاد چوو.

د فی رستیدا نامراژی گهاندنی (و) لاپستا (فرهاد چوو) ل گهل لاپستا (هوشهنگ هات) هاوسهنگ لیکریه و (هوشهنگ و فرهاد) ههردوو ب ئهرکی بکهری رابووینه. نموونه بۆ بهرکاری:

- هوشنگ و فرهاد را در خانه دیدم.

واته: من هوشهنگ و فرهاد د مالدا دیتن.

د فی نموونیدا نامراژی گهاندنی (و) وشا (فرهاد) ل گهل وشا (هوشهنگ) هاوسهنگ لیکریه، واته پیکفه گریدایینه و وهک (هوشهنگ) بهرکاری کاری (دیتن) لیکریه.

نموونه بۆ پارستی:

- چون او بخانه ما آمد و سخنان مرا شنید، شاد شد.

واته: دەمی ئەو هاتیە مالا مە و گوھ ل ناخفتنی من بووی، کەیفخوشبوو.

د فې نمونېدا ئامرازی گه‌هاندنی (و) لآرستا (گوھ ل ناخفتنن من بووی) ل گهل لآرستا (دهمی ئەو هاتیه مالا مه) هاوسه‌نگ لیگریه. چونکو لآرستا (دهمی ئەو هاتیه مالا مه) پارسته‌یه، ژ به‌رهندی لآرستا (گوھ ل ناخفتنن من بووی) ژی پارسته‌یه.

۲- ئامرازین گه‌هاندنی (حروف ربط وابستگی):

ئەف ئامرازه د زمانی فارسی ژیدا هه‌روهك زمانی کوردی هاتینه پیناسه‌کرن، ژ به‌رهندی ئەم باسناکه‌ین، تنی هندهك نموونا بو دئینین، وهك:

- چون به دانشگاه رفتم، درسهای خود را مطالعه کردم.

واته: دهمی چوو مه زانکوی، من وانین خو خاندن.

د رستا سه‌ریدا کو رسته‌یه‌کا ئالۆزه، لآرستا (درسهای خود را مطالعه کردم) شارسته‌یه و لآرستا (به دانشگاه رفتم) پارسته‌یه و (چون) ئامرازی گه‌هاندنی یی ده‌مییه.

هه‌ژی گوتنییه بارا پتر ئامرازین گه‌هاندنی د زمانی فارسیدا هه‌م ب شیوی (پیکفه)، هه‌م ب شیوی (جودا) دهینه بکاره‌ینان، وهك:

(بمنظور اینکه)، (بنوعی که)، (در صورتیکه) و ... هتد. ئەف ئامرازه ب شیوی

(بمنظور این ... که)، (بنوعی ... که)، (چنان ... که) ژی بکاردهین:

- بمنظور اینکه درس بخواند، بمدرسه میرود. ← بمنظور این بمدرسه میرود، که

درس بخواند.

واته: ب مه‌ره‌ما هندی کو وانا بخوینیت، دچیته قوتابخانی.

- بشکلی که میخواست، با ما رفتار کرد. ← یا بشکلی با ما رفتار کرد، که

میخواست.

- وهسا کو فیای، ل گهل مه ره‌فتار کر.

- تا حدیکه میتواند، کوشش میکند. ← یا تا حدی کوشش میکند، که میتواند.

واته: هه‌تا وی رادی کو دشیت، پیکوی دکه‌ت.

جوړین ئامرازی گه‌هاندنی د زمانی فارسیدا ل دویف جوړین پارستایه، کو پاشی د

جوړین پارستاندا دهینه دیارکرن.

۵) جوړېڼ پستی:

رسته ژ لایې پیکهاتنیقه د زمانې فارسیدا دبیته دوو جوړ:

أ. رستا ساده: رستا ساده ههروهک یا زمانې کوردییه کو د پشکا ئیکیدا هاتیهباسکرن.

ب. رستا لیکدراو: رستا لیکدراو ژی دبیته دوو جوړ:

۱- رستا لیکدراوا هاوسهنگ (لیکدراو)

۲- رستا لیکدراوا ناهاوسهنگ (نالوز)

۱- رستا لیکدراوا هاوسهنگ (لیکدراو):

رستا لیکدراو د زمانې فارسی ژیدا ههروهک رستا لیکدراو د زمانې کوردیدایه و پیناسا وی ژی د پشکا ئیکیدا هاتیهدان، بو راستیا فی چهندی ژی، دی هندهک پیناسا ژ زمانې فارسی وهرگرین:

پیناسه (۱): رستین لیکدراو دبیزنه وان رستان نهوین کو ژ لایې پیکهاتنیقه وهکی ئیک بن، یان بههایهکی وهکیهک یی ریزمانی هه بیته کو ب هاریکاریا فان په یقان (هم، یا، نه، اما، ولی، چه)، یان بیی وان ژی پیکفه دهینه گریدان، نه رسته په هه می رستین سه ربه خوونه و تنی ژی دهینه بکارهینان، (گیتی شگری، ۱۳۸۵: ۱۳۴). وهک:

- هوشنگ به کتابخانه رفت و کتابی خواند.

واته: هوشهنگ چوو په رتوو کخانی و په رتوو کهک خاند.

- یان بمان یان بیا.

واته: نان بمینه نان وهره.

- چه بروی چه نروی.

واته: چ بچی چ نه چی.

پیناسه (۲): (خسرو فرشیدورد) رستین لیکدراو ل ژیر ناقی رستین لیکدراوین ئیک

ل دویف ئیک یان لارستین وهکیهک (جمله های مرکب پیوسته یا جمله وارهای همسان)

ب فی شیوهی پیناسه دکهت:

ئەو رېستەنە يېن لاپرستېن وان پەيوەندىيەكا يەكسان ل گەل ئىك ھەين و دكەتە چار جۆر:

۱- جەختكرن (تاكيدى)

۲- شروڧەكرن (تفسىرى)

۳- بەدەلى (بدلى)

۴- ھاوسەنگى (ھمپايگى) (خسرو فرشىدورد، ۱۳۸۲: ۲۸۴)

رېستېن لىكدرائ د زمانى فارسيدا دىبىژنى رېستېن ھاوسەنگ (جملەھى ھمپايە). ئەو زى ب واتايا ھندىيە كو فان رېستان ئىك ئەركى رېزمانىيى ھاوبەش يى ھەى و رېستېن ھاوسەنگ (لىكدرائ) ب چەند شىوان د زمانى فارسيدا دروستدېن، بەرنىاسترېن جۆرېن ھاوسەنگكرنا رېستان، بكارھىنانا ئامرازېن گەھاندنى يېن ھاوسەنگكرنىنە، ب فى شىوئى خارى:

۱- ھاوسەنگكرن ل گەل ئامرازى لىكدرئ ڧە (و) و وو [O - (و)] يا وشەلىكدرە كو (ڧە) تنى د زمانى ئەدەبىدا بو پىكڧەگرېدانا لاپرستان بكاردھىت.

۲- ھاوسەنگكرن ل گەل (ولى)

۳- ھاوسەنگكرن ل گەل (يا)

۴- ھاوسەنگكرن ل گەل ئامرازىن لىكدرېن (نە...نە...) و (نە تنھا...بلكە...ھم)^(۱)

(شەرزاد ماھوتيان، ۱۳۷۸: ۷۹-۸۲)

۵- ھاوسەنگكرن ل گەل ئامرازىن لىكدرېن (ھنوز، پس، اما، چە، لىكن، نىز، ...)

(ھەرۋەھا وشېن وەك (خواە، ھم، نە، چە، يا) ھندەك جارن دووبارەدېن و ل گەل

ئىك ئامرازەكى لىكدرئ لىكدرائ دروستدكەن:

- با دشمن بايد مبارزه كرد خواه داخلى باشد خواه خارجى.

واتە: پىدڧىيە ل گەل دوژمنى شەر بەھتە كرن چ نافخويى بيت چ دەرەكى.)

(مەھدى معىنيان، ۱۳۷۲: ۲۲۱)، نمونەكا دى:

- يا بيا يا برو.

واتە: يان وەرە يان ھەرە.

(۱) بو پىز پىزانين ل سەر فان جۆرە ھاوسەنگكرنا بزڧرنە: (شەرزاد ماھوتيان، ۱۳۷۸: ۷۹-۸۲)

۲- رستا لیكدراوا ناهاوسهنگ (ئالۆز):

رستا ئالۆز د زمانی فارسیدا ههروهك رستا ئالۆز د زمانی كوردیدا هاتیه پیناسهكرن ب فی شیوی خاری:

پیناسه (۱): رستا لیكدراوا ناهاوسهنگ ژ شارستهكی (جمله پایه، اصلی) و ئیك یان چهند پارستا كو د ئیك ژ جهین ریزمانییین شارستیدا دیاردبن، پیک دهیت و بهری پارستی بارا پتر نامرازهكی گههاندنی بكاردهیت، وهك: (كه، تا، اگر، چون، زیرا، زیراكه، وقتی كه، هنگامی كه، زمانی كه، جایی كه، كجا، ...هتد)

- وقتی كه از خانه بیرون رفته، هنوز آفتاب سر نزده بود.
واته: دهمی كو ژ مال دهركهفتیم، هیشتا رۆژ دهرنهكهفتیوو.
- هوشنگ كه دانش آموز زرنگی است، به کتابخانه رفت.
واته: هوشهنگ كو قوتابییهكی زیرهكه، چوو بهرتووگخانی. (مهدی مشكوه الدینی، ۱۳۸۶: ۱۰۱)

پیناسه (۲): د رستا لیكدراوا ناهاوسهنگدا، د نافبهرا لاپستاندا جۆره پهیهوندییهكا ریزمانی یا ههی. واته هندهك لاپسته ئهركی دیاركهری یان بهركاری یان ههفالكاری د رستیدا دبینن. (ایران كلباسی، ۱۳۷۳: ۱۴۱)

پیناسه (۳): د فان رستاندا، بارا پتر رستهیهك ئهركی شارستی و رستا دی ئهركی پارستی یا ههی. واته ئیك ژ وان ئهركی (نافی یان ههفالفافی یان بهركاری یان ههفالكاری و ...هتد) یا رستا بهریكی یان یا پشتی هنگی یا ههی، وهك:
- شنیدم كه به او داد.

واته: من گوهلپوو، كو دا وی.

- زنی كه آمد، خواهر من بود.

واته: ژنكا كو هاتی، خویشكا من بوو.

پیناسه (۴): رستا ئالۆز ژ لاپستین ناهاوسهنگ، واته ژ شارستی و پارستی پیک دهیت كو ب رپكا ئامرازین گههاندنی (كه، اگر، اگرچه، هرچند، مگر، چون، زیرا) پیکه دهینه گریدان. - فرهاد فهمید، كه برادرش به مدرسه رفته است.
واته: فرهادی زانی، كو برایی وی یی چوویه قوتابخانی.

هروهك دبیین د فی رستا نالۆزدا دووکار و دوو لارسته ههنه. لارستا (فرهاد فهمید) شارستهیه و (برادرش به مدرسه رفته است) پارستهیه. چونکی ل گهل نامزای گه هاندنئی (که) هاتیه و ئەف نامزاه د دهستیكا پارستیدا هاتیه. بهئی لارستا (فرهاد فهمید) و هسا نینه. (خسرو فرشیدورد، ۱۳۸۲: ۹۶)

● بهشین رستا لیكدراوا ناهوسهنگ (نالۆز):

رستا نالۆز د زمانئی فارسیدا ژ دوو بهشا پیکدهیئت:

أ- شارسته   ب- پارسته

۱- شارسته:

رستا سه رهکییه د رستا نالۆزدا و هه لگرن و اتایا سه رهکییا فی رستییه^(۱) و دبته دوو جوړ:

۱- شارستا ناتهواو (ناقص)

۲- شارستا تهواو (تام، کامل) (خسرو فرشیدورد، ۱۳۸۲: ۳۰۵)

دهستیکی باشتره بزانی کو د زمانئی فارسیدا، بکه (نهاد)^(۲) و بهرکار (مفعول) و تهواوکه ری پیدفی (متمم اجباری) و تهواوکه ری کارئی ناتهواو (مسند)، ژ نه رکین سه رهکیین پیدفینه د رستهیه کیدا و نه گهر ئەف نه رکه د رستهیه کیدا کو پیدفیه تیدا بن، بهئی نه هاتبن. د فی ده میدا ئەف رستهیه، رستهیه کا ناتهواوه. (غلامرضا آرژنگ، ۱۳۸۵: ۱۹۷)

(۱) بهئی ئەفە ژی هدی گاڤا نه یا دروسته، بو نمونه د رستا نالۆزا: (نه گهر تو بهی، ئەز ژی دی هیم)، ناخفتنا سه ره کی د لارستا (تو بهی) دایه. چونکو (هاتنا من) ل دویف وی مهرجیه کو نه گهر تو بهی. هه رچهنده ژ لایئ پیکهاتئی و پیرمانی لارستا (تو بهی) پارستهیه و لارستا (ئەز ژی دی هیم) شارستهیه. باهرا پتر ناخفتنا سه ره کی د پارستین مهرجی، مدهست و هوئی د پارستی دایه و ئەف چهنده ژی کو شارسته رستهیه کا سه ره کییه و پارسته رستهیه کا لاوه کی (گریدی)یه، لاساییکرنه کا نه یا جهی خودا یا پیرمانین لاتینی و فهرهنگیه کو بارا پتریا زماناسا ره خنه کا ب هیز لی دگرن. (خسرو فرشید ورد، ۱۳۸۲: ۹۸-۹۹)

(۲) د بارا پتریا سه رچاوین زمانئی فارسی، بکه (دهمی) کو کارئی رستی تهواو بیت) و نیهاد (دهمی) کو کارئی رستی ناتهواو بیت) هه ر ب نیهاد (نهاد) دهینه ناڤرن.

ههروهسا ههفالكار (قيد فعل) و تهواوكهري نه پيدفي (متمم اختياري) ژي ژ
 ئهركين لاهوكينه، واته چيدبيت د رستهيهكيدا بهين يان ژي بهينه ژيرن و ب ژيرنا
 وان چ كارتيكرن ل سهر وي رستي نابيت و نهف رستهيه ههر ب تهواوي دمينايت. فيجا
 د رستهيهكا ئالوز ژيدا كو ژ شارستي و پارستي پيك دهيت و بيگومان نهف ههر دوو
 بهشه ژي كارتيكرن ل سهر يهك دوو دكهن، ئهم دشين ب گوهورينا رستا ئالوز ب
 رستهيهكا ساده يا مهزكري، پارستي وهكي بهشهكي شارستي ليكهين كو هه لگري
 ئهركهكي بيت.

ئهفي ئهركي ژي كارتيكرنهكا تمام ل سهر تهواوي و ناتهواوييا شارستي يا هه، ب
 في شيوي خاري:

ئهگهر د رستهيهكا ئالوزدا، پارسته هه لگري ئهركهكي سهرهكيي پيدفي (نقش
 اصلي اجباري) بيت بو شارستي، وهك ئهركي (نهاد/بكه، مفعول/بهركار)، د في دميدا
 شارسته ناتهواوه. چونكو پارسته بو ژيرنا في ناتهواويي يا هاتي، دا واتايا شارستي
 تمامبكهت. تني دهمي كو د شارستيدا نيك ژ فان وشا اين (ئهفه)، آن (ئهو)، همين
 (ههرئهفه)، همان (ههرئهو)، ب تني يان ژي ل گهل سهرهفي خو (هسته) جهي
 بهشهكي سهرهكيي پيدفي گرتبيت و ئهركهكي سهرهكيي پيدفي ههبيت، د في
 دميدا ههر چهنده شارسته د شيوي خودا، شارستهيهكا تمامه. بهلي ژ لايي واتاييغه
 پيدفي ب شرؤفهكرن و روونكرنهكا پتر ههيه و ئهو پارستا بو في مهبهستي ژي
 دهيت، ههمان ئهركي سهرهكيي پيدفي يا هه، كه واته شارسته د في دهمي ژيدا يا
 ناتهواوه، وهك:

- (اين) حقيقت ندارد، كه او دوست من است. (پارسته روونكرنا بكهرييه)
 واته: (ئهفه) راست نينه، كو ئهو ههفالي منه.
- (اين را) دريافتم، كه او آدم درستي نيست. (پارسته روونكرنا بهركارييه)
 واته: من (ئهفه) زاني، كو ئهو مرؤفهكي دروست نينه.
- (اين) درست نيست، كه آنها به مردم ستم كنند. (پارسته روونكرنا بكهرييه)
 واته: (ئهفه) دروست نينه، كو ئهو زوريي ل خهلكي بكه.

بهروفاژی فی چهندي ژي، نهگهر پارسته هه لگري ئه ركه كي لاوه كي وهك
 (هه فالكاري/ قيد فعل، بهر كاري نه راسته وخو/ متمم اختياري) بيت. شاپسته،
 شاپسته يه كا ته واوه. ژبلي وي دهمي كو پارسته بو رپونكرنا وشين { اين(ئهفه)
 و آن(ئهو) } هاتبيت و ئهف وشهيه ل جهي ئهركي سه ره كييي پيدفي د
 شاپسته يدا هاتبن، كه واته ئه م دشين ب في شيوئي خاري شاپسته ته واو و يا
 ناته واو پيناسه بكهين:

۱- شاپستا ناته واو:

ئهو شاپسته يه كو واتايا وي بيي پارستي تامنا بيت و ئهفه د وي دهميدايه كو
 پارسته، رسته يه كا نا فييا نيهادي (مسنداليه) يان بهر كاري (مفعولي) بيت. واته شاپستي،
 ئيك ژ به شين سه ره كييي پيدفي نه بيت و پارسته ل جهي وي هاتبيت، وهك:
 - ممكنست، من بخانه برگردم.

واته: چيديت، نهز بزفرمه مال.

د في رسته يدا (ممكنست) شاپسته يه كا ناته واوه چونكو پارستا وي (من بخانه
 برگردم) هه لگري ئهركي سه ره كييي بكهري (فاعل) يه.

نمونه كا دي: (گفتم هوشنگ بخانه برود.) د في نمونيدا (گفتم) زي شاپسته يه كا
 ناته واوه چونكو پارستا وي (هوشنگ بخانه برود) هه لگري ئهركي سه ره كييي بهر كاري
 (مفعول) يه.

۲- شاپستا ته واو:

ئهو شاپسته يه كو واتايا وي بيي پارستي زي يا ته واوه. ههروهك هاتيه دياركرن كو
 پارستي ئه ركه كي لاوه كي وهك { هه فالكار، هه فالناف، دياركه ر (مضاف اليه)، ته واو كهري
 هه فالكاري (متمم قيد) و ته واو كهري هه فالنافي (متمم صفت)، ... } هه بيت، واته
 نهگهر ئه م پارستي ژيبهين زي، واتايا شاپستي تيكناجيت، وهك:

- هوشنگ بمدرسه نرفت، زيرا بيمار بود.

واته: هوشهنگ نه چوو قوتابخاني، چونكو يي نه خوشبوو.

(هوشنگ بمدرسه نرفت. ← شارسته‌یه‌کا ته‌واوه چونکو بیی (زیرا بیمار بود) ژى،
واتا یا هه‌ی. ئەگەر پارستین هۆیی و مه‌به‌ست و کات و مه‌رج و ژبلیاتی (استثناء) و
چه‌ندایه‌تی (کیفیت) د گه‌له‌ک باراندا بهینه ژیرن، شارستین وان واتایه‌کا تمام یا
هه‌ی.) (خسرو فرشید ورد، ۱۳۸۲: ۲۰۵)

- هه‌روه‌ها ئەو شارستین کو کارى وان ته‌واو یان نادیاربیت، شارستین ته‌واون. ژ
به‌ره‌ندى ئەركى پارستین وان ژى ئەركین لاوه‌کینه. تنى ئەو دهمى کو بکه‌رى (نهاد)
شارستى وشین {این (ئه‌فه) و آن (ئه‌و)} بن و پارسته بۆ ږوونکرنا وان هاتبیت، وه‌ک:
- آن می میرد، که از زندگی ناامید باشد. ← ناامید از زندگی می میرد.
واته: ئەو دمریت، ئەوى کو ژ ژيانى بى ئومیدبیت. ← بى ئومید ژ ژيانى دمریت.
- آن گشته می شود، که خیانت کند. ← خیانت کننده گشته می شود.
واته: ئەو دهیته کوشتن، ئەوى کو خیانه‌تى دکه‌ت. ← خیانه‌ت‌کەر دهیته کوشتن.
- آن میماند، که دوست من است. ← دوست من میماند.
واته: ئەو دمینیت، ئەوى کو هه‌فالئ منه. ← هه‌فالئ من دمینیت.
- آن می‌گریزد، که دشمن ماست. ← دشمن ما می‌گریزد.
واته: ئەو دره‌فیت، ئەوى کو دوژمنى مه‌یه. ← دوژمنى مه دره‌فیت.
- هه‌ژى گوتنییه د وان رستین کو ب کارین تیپه‌ر دروستدبن. ئەگەر شارسته یا
ته‌واوبیت، ئەركى پارستى ئەركه‌كى لاوه‌کيه و ئەگەر شارسته ناته‌واوبیت، ئەركى
پارستى، ئەركه‌كى پیدفى وه‌ک {به‌رکار، ته‌واوکه‌رى پیدفى^(۱)، ته‌واوکه‌رى کارى
ناته‌واو} یه، وه‌ک:

---

(۱) ته‌واوکه‌رى پیدفى (متمم اجبارى) د زمانى فارسیدا هه‌ر هه‌مان ته‌واوکه‌رى به‌یاریده د
زمانى کوردیدایه کو هه‌ندەك جارا هه‌بوونا وى ته‌واوکه‌رى د رستیدا پیدفیه، وه‌ک وشا
(او) د رستا (من کتاب خود را به او دادم، من په‌رتووکا خو دا وى.) و ته‌واوکه‌رى
نه‌پیدفى (متمم اختیاری) ژى ئەو ته‌واوکه‌رى به‌یاریده‌یه کو هه‌بوونا وى د رستیدا نه‌یا
فه‌ره و ب ژیرنا وى واتایا رستى تیکناجیت، وه‌ک وشا (کلاس) د رستا (من به کلاس
میام، ئەز دى هیمه پولى.)

- دانستم، که می آیی.

واته: من زانی، کو دهیی.

- دیدم، که او می رود.

واته: من دیت، کو نهوی دچیت.

- دانستم، که به زودی می آیی.

واته: من زانی، کو د زویترین دهمدا دی هیی.

- این را بدان، که حقیقت پیروز می شود.

واته: نه هی بزانه، کو راستی سهردکه فیت.

• نهو شاپستین کو کارئ وان ناته و او بیت (ربطی)، نه گهر بکهر (نیهاد) یان ته و او که ری کارئ ناته و او تیدا نه بیت، ناته و او و پارسته زی نهو نه رکئ کو ل شاپستی کیمه، ب ستوی خوقه دگریت. وهک:

- لازم است، که حقیقت را بشنوی. ← شنیدن حقیقت لازم است.

واته: پیدفیییه، کو گو ه ل راستی بی. ← گو هلیبونا راستی پیدفیییه.

د فی جوژی ژیدا دشین جهی فالایی بکهر (نیهاد) یان ته و او که ری کارئ ناته و او

(موسنده) ی زی، ب وشین {این (نهفه) و آن (نهو)} پر بکهین، وهک:

- شایسته نیست، که مردم را فریب دهند. ← این شایسته نیست، که مردم را

فریب دهند.

واته: باش نینه، کو خه لکی سهردابیهن. ← نهفه باش نینه، کو خه لکی

سهردابیهن.

ههژی گوتنییه نهو پارستین کو نه رکئ سهره کییی پیدفی هه بیت، هه ر دم ل گهل

نامرازی گه هاندنی (که) دهین و نهفه نامرازه ب ساناهی دشیت بهیته ژیرن.

وهک: ممکنست، که من بخانه برگردم. (پارستا ب نه رکئ بکهری)

ژیرنا نامرازی: ممکنست، من بخانه برگردم. (غلامرضا آرژنگ، ۱۳۸۵: ۱۹۹-۲۰۰)

ب- پارسته :

پارسته د زمانى فارسى ژيدا ههروهك زمانى كوردییه. ئەم دشیین بیژین ئەو لارستهیه كو ل دستپیکا ویدا نامرازى گههاندنى دهیت و پشتی هه لگرتنا پارستى، ئەو تشتى د رستا ئالۆزدا دمینیت، شارستهیه.

(د رستا ئالۆزدا بۆ هندی كو دیاربیت پارسته بهشهكه ژ شارستى. ئەم پارستى ب شیوى وى یى ئىكى دزفرینین، د فى دمیدا پارسته ب شیوى ههفاناف یان چاوكى لیدهیت. بۆ نموونه د رستا (مردى كه روزنامه میخواند، دوست من است. ← واته: ئەو زهلامى كو رۆژنامى دخوینیت، ههفالى منه.) ئەگەر پارستى (روزنامه میخواند) بزفرینینه شیوى وى یى ئىكى، دبیته ههفاناف (روزنامه خوان) ب فى شیوى: (مرد روزنامه خوان دوست من است.)، ئەفه ژى د وى دمیدایه كو پارسته گریدایى ب ئىك ژ گریدىن نافییین رستا ئالۆز بیت، وهك نمونا سهرى. بهلى ئەگەر رستا ئالۆز ل دويف وى یاسایى نهبیت، كارى پارستى ب شیوى چاوكى لیدهیت و ئىك ژ ئەركین نیهادى، بهركارى، بهرگهري نهراستهوخو، بهدهلى، دیارگهري، ههفالكارى دبینیت.) (تقى وحیدیان، ۱۳۸۶: ۱۱۷)، وهك:

- انتظار نداشتم كه شما زود بیايید. (ئهركى دیارگهري)

واته: ئەز ل هیقى نهبووم، كو هوین زوى بهین.

- واضح است كه موفق می شویم. (ئهركى نیهادى)

واته: ئاشکرایه كو سهردگهفین.

پارسته ژ لایى واتایقه وهك ووشهیهكى یان كۆمهلهكى د ناف رستا ئالۆز یان شارستیدایه، بۆنموونه وهكى نافی یان ههفانافی یان گرپیهكا نافی یان گرپیهكا ههفالکاریه، وهك:

- مردى كه میخندید، اینجاست.

واته: ئەو زهلامى كو دكهنى، ل فیڕهیه.

د فى رستا ئالۆزدا، (میخندید) پارستهیه و وهك ههفانافهکییه بۆ (مردى)، واته پارستا (دكهنى) وهك ههفانافیه بۆ (زهلامى).

(پارپسته ههمی گافا روونکرنهکی سهارهت شارپستی ددهت. ئەف روونکرنه زی هندەك جاران سهارهت دەمی رویدانا کاری د شارپستیدا، هندەك جاران هویا رویدانا کاری یان مەبهستا رویدانا کاری یان مەرچی رویدانا کاری، ... هتد.) (پرویز ناتل، ۱۳۸۶: ۱۴۶-۱۴۷)

۶ (جوړین پارستان:

أ- پارستین نافی

ب- پارستین ههفالنافی

ج- پارستین ههفالکاری

۱- پارستین نافی:

ئەو لاپستهنه کو وهکی نافهکی یان گریههکا نافی بو لاپستا دی (شارپستی) لیدهین. ئەف نافه زی بارا پتر ب واتایا چاوگی یان نافی چاوگییه و ئەف لاپستهیه وهکی هەر نافهکی دشین ئهرکی بکهری، بهرکاری، بهدەل (بدل)، دیارکهری (مضاف الیه)، تهواوکهری ههفالنافی (متمم صفت)، تهواوکهری ههفالکاری (متمم قید) د رستیدا ببینن. ئەو ئامرازین فان جوړه لاپستان دروستدکهن، پیک دهین ژ: (که، تا، کجا) و (ههروهه ئامرازئ گهاندنی) ((اگر)) زی ههچهنده کو ژ ئامرازین روونکرنی و دیارکرنی نینه. بهل هندەك جاران پارستین نافی چیدکەت. (خسرو فرشیدورد، ۱۳۸۲: ۲۸۶). پارستین نافی بارا پتر ل گهل ئامرازئ گهاندنی ((که)) دهین و ههروهه دشین ب تایبهتی د زمانئ ناخفتنیدا، بی ئامرازئ گهاندنی ل رخ یهکدیفه بهین، وهک:

- یقین دارم، شما فارسی خوب حرف میزنید.

واته: ئەز باوهرم، هوین باش فارسی دئاخفن. (ژیلبر لازار، ۱۳۸۴: ۲۵۴)

پارستا نافی فان ئهرکین خاری دبینیت:

● پارستا ب ئهرکی نیهادی (مسند الیه):

- لازم است، که با ما به بازار بیایی.

واته: پیدفیییه، کو ل گهل مه بهییه بازاری.

لأرستا (با ما به بازار بیایی، ل گهل مه بهییه بازاری) د فی نمونیدا، نیهادی
(مسند الیه) گرییا کاریا (لازمست)، واته (بیدفییه) دهیته هژمارتن.
- ((بیدییه است، که ما همه متحد هستیم.)) (تقی وحیدیان، ۱۳۸۶: ۱۱۸)
واته: ناشکرایه، کو ئەم هه می یه کگرتینه.

● **پارستا ب ئهرکی بکهری:**

- دانش آموزی که درس می خواند، موفق می شود.
واته: قوتابی کو وانا دخوینیت، سهردکه فیت.
د فی نمونئی زیدا، لأرستا (که درس می خواند) بکهره بو شارپستا (دانش آموز
موفق میشود). (غلامرضا آرژنگ، ۱۳۸۵: ۲۴۵)

● **پارستا ب ئهرکی بهرکاری:**

- خواستم، تا او را تنبیه کنم.
واته: من فیا، کو وی سزایدهم.
- باو گفتم، که باصفهان برود.
واته: من گوته وی، کو بجیته ئەسفه هان.
د نمونا ئیکیدا لأرستا (او را تنبیه کنم) بهرکاری شارپستا (خواستم) ه.
د نمونا دوویدا لأرستا (باصفهان برود) بهرکاری شارپستا (گفتم) ه.
ههژی گوتنییه بهرکاری وان کارین کو ژ فان جاوگان دروستدین: (گفتن، شنیدن،
دانستن، گمان کردن، یقین کردن، فهمیدن، خواستن و وهک وان) چیدبیت لأرستهیهک
بیت کو ب رییکا نامرازی گه هاندنی (که) ب شارپستیقه بهیته گریدان:
- تصور کردم، که به تهران میروی.
واته: من هزرکر، کو دئ چیه تهران.

● **پارستا ب ئهرکی دیارکهری (مضاف الیه):**

- وقتی که به اینجا بیایی، با تو گفتگو میکنم.
واته: دهمی بهییه فییره، دئ ل گهل ته ئاخقم.
د فی نمونیدا پارستا (به اینجا بیایی) دیارکهره (مضاف الیه) بو دم (وقت).
(خسرو فرشیدورد، ۱۳۸۲: ۲۸۷)

● **پارستا ب ئەرکى بەدەل (بدل):**

- نسرين که شاگرد اول است، کتاب خرید.

واته: نهسرین کو دەرچوويا ئيکييه، په رتووک کړی.

د فې نموونېدا لارستا (شاگرد اول است) بهدله بو شارستا (نسرین کتاب خرید) نموونه يه کا دی:

- برادر م که فریدون باشد، آمد.

واته: برای من کو فریدونه، هات. (غلامرضا آرژنگ، ۱۳۸۵: ۱۱۹)

● **پارستا ب ئەرکى ته واکهړئ هه فالنافی (متمم صفت):**

- من منتظر م، که برادر م باینجا بیاید.

واته: نه ز ل هیقیمه، کو برای من بهیته فیړه.

د فې نموونېدا لارستا (برادر م باینجا بیاید) ته واکهړه بو هه فالنافی (منتظر واته ل هیقی)، کو دبیزنی (مسند فاعلی)، واته ل گهل کارئ ناته و اوئ (است) دهیت و ته واکهړئ کارئ ناته و او.

● **پارستا ب ئەرکى ته واکهړئ هه فالکاری (متمم فید):**

- دیروز فرهاد منتظر نشسته بود، که ما بخانه او برویم.

واته: دوھی فرهاد ل هیقیما مه بوو، کو ئەم بچینه مالا وی.

د فې نموونېدا پارستا (ما به خانه او برویم) ته واکهړئ هه فالکاری (منتظر واته ل هیقی) یه.

ئو هه فالکار و هه فالنافیڼ کو ته واکهړئ وان چیدبیت پارسته بن، پیک دهین ژ: (باخر، بی خبر، بی نصیب، شرمنده، غافل، متعجب، مخالف، خوشحال، شاد، خوشوقت، خوشنود، غمگین، خشمگین، خرسند، قائل، آگاه، واقف، محکوم، محتاج، نیازمند، مجبور، ناچار، معتقد، علاقمند، عبارت از ملول، دلتنگ، خوشبین، ناامید، امید، مأیوس، آماده، حاکی، لازم، واجب، معترف، مانع، ناظر، معترض، منتظر، منزجر، مؤمن، متعهد، مطمئن، مصمم، متمایل، مایل، گله مند، مستعد، قادر، توانا).

ته واکهړئ فان هه فالنافا ته واکهړه کى پیدفیه (ته واکهړئ کارئ ناته و او) کو هنده ک جارا گرییا نافی یان نافه، وهک:

- او راضی بمذاکره نشد.

واته: ټه ب دان وستاندن رازینه بوو.

د فې نمونېدا (مذاکره) واته (دان وستاندن) نافه که کو ته واکه ره کی پېد فییه. واته بی وی و اتایا هه فالنافی تمامنا بیت. ټه هه فالنافه، هنده ک جارا ته واکه ره کی کارین ناته و اوین تینه پره کو د فارسیدا دبیزنی (مسند فاعلی)، واته ته واکه ره کی کارین وهک (بودن، شدن، ماندن، گشتن، گردیدن و ...)

- او راضی نشد، که بخرید برود.

واته: ټه و رازینه بوو، کو بچیه تشکرینې.

و هنده ک جاران زی ته واکه ره کی کارین ناته و اوین تینه پره کو د زمانې فارسیدا دبیزنی (مسند مفعولی)، واته ته واکه ره کی کارین وهک (کردن، پنداشتن، احساس کردن، نامیدن، خواندن، باختن، دیدن و ...).

- او را راضی کرد، که بخرید برود.

واته: ټه و رازیکر، کو بچیه تشکرینې.

د فان شیوین سهریدا ټه د شین فان پارستان وهکو هه فالکار زی سهیربکهین، واته ټه هه فالنافه ب ټه رکې هه فالکاری ږاډېن.

- او منتظر نشسته است، که بدیدارش برونډ.

واته: ټه و ل هیقییه، کو بچه دیتنا وی. (خسرو فرشیدورد، ۱۳۸۲: ۲۸۸-۲۸۹)

ب- پارستین هه فالنافی:

ټه و پارسته نه کو پشتی نافه کی یان جهنافه کی ژ گریه کا نافی دهین و وهسفا وی نافی یان جهنافی دکه ن و ته واکه ره کی وی نافی یان جهنافینه.

● تایبه تمه ندیپین پارستین هه فالنافی:

- ١- ټه هه جوړه پارسته به بارا پتر ل گهل ټامرازی گه هاندنی (که) دهین. ژ بهرهندي پارستین پاشین، واته ل دویف شارستی دهین. (غلامرضا آرژنگ، ۱۳۸۵: ۲۰۵)
- ٢- پارستین هه فالنافی بارا پتر پشتی نافه کی یان جهنافه کی یان وی گرییا نافییا د شارستیدا، کو (سهره) یی پارستییه (یان سهره یی پارستی تیدایه) دهین.

وهك:

- گولی که شکفته بود، پژمرد.

واته: گولا کو پشکفتبوو، چرمسی.

- شاخه پربراری که خم شده بود، شکست.

واته: نهو چهقی ببهر کو شوریبوو، شکست.

۳- پارستین ههفالنافی دشین ل دووماهیا شاپستی بهین، وهك:

- گولی پژمرد، که شکفته بود.

واته: گولهك چرمسی، کو پشکفتبوو.

- شاخه پربراری شکست، که خم شده بود.

واته: نهو چهقی ببهر شکست، کو شوریبوو.

۴- بکهر (نهاد) یان بهرکاری پارستین ههفالنافی ژ بهر ههبوونا وان د شاپستیدا بارا

پتر دهینه ژیرن بو دووبارهنهبوونی، وهك:

- گلی که رنگ و بو ندارد، به چه کار می آید؟

واته: گولا کو رهنگ و بیهن نهبیت، ب کیر چ دهیت؟

۵- پارستین ههفالنافی پشتی زفراندنا وان ب رستهیهکا ساده یا مهزنگری (تأویل)

ب شیوی نافی یان ههفالنافی لیدهین و دبنه ههنگری ئهکهکی لاوهکییی وهك

(ههفالنافی، دیارکهری (مضاف الیه) یان تهواوکهری نافی یان بهدهلی) بو وی نافی

کو سهرهیی وانه و بهری وان هاتیه، وهك:

- کتابی که خریدم، خواندنی است. زفراندن ← کتاب خریده شده، خواندنی است.

- واته: نهو پهرتووکا کو من کپی، جهی خاندنییه. زفراندن ← پهرتووکا هاتیه

کرین، جهی خاندنییه.

- خانه‌ای که از دیگران است، بدرد ما نمیخورد. زفراندن ← خانه دیگران، بدرد

ما نمیخورد.

واته: نهو خانیی کو یی خهلکییه، ب کیر مه ناهیت. زفراندن ← خانیی خهلکی،

ب کیر مه ناهیت.

● سهرهیی پارسټین هه‌فالنافی:

۱- نافئ تایبه‌تی (اسم خاص):

- پرویز که دوست من است، بسیار زیرک است. (پرویز: نافئ تایبه‌تییه)
واته: په‌رویز کو هه‌فالی منه، گه‌له‌کی زیره‌که.

۲- جه‌نافئ که‌سی (ضمیر شخصی):

- من که این همه خسته‌ام، چگونه دنبال او بروم. (من: جه‌نافئ که‌سی)
واته: ئەز کو هنده وه‌ستیایمه، چاوا ل دویش وی بچم.

۳- نافئ گشتی (اسم عام):

- دل که خسته و ناتوان بود، به دام او افتاد. (دل: نافئ گشتی)

واته: دل کو وه‌ستیای و بی هی‌زبوو، که‌ته داڤا وی.

هه‌زی گوتنییه هنده‌ک جاران (ی) یا به‌ری پارستا هه‌فالنافی کو نیشانا نه‌نیاسینییه، ستریس (هی‌ز) دکه‌فیه سهر (ی) و مابه‌ینا سهره و ئامرازی گه‌هاندنی (که). د فی دهمیدا د ناخفتنی‌دا راوه‌ستیانه‌ک ره‌چاودبیت و د نقی‌سینی زیدا نیشانا راوه‌ستیانی (،) ده‌یته‌دانان، وه‌ک:

پیرمردی، که خسته بود سرش را بلند کرد.

(پیرمردی خسته... پیرمردی که خسته هم بود...)

(یکی از پیرمردها که خسته بود...)

واته: ئەو پیره‌می‌ری کو وه‌ستیایبوو، سهری خو بلند‌کر.

● ئه‌رکین پارسټین هه‌فالنافی:

پارسټین هه‌فالنافی هنده‌ک ئه‌رکین لاه‌کیی‌ن نافیی‌ن شارستی ب خوفه دگرن،

وه‌ک:

۱- هه‌فالنافی (صفت):

- مردی که زندانی بود، گریخت. ← مرد زندانی، گریخت.

واته: زه‌لامی کو زیندانیبوو، ره‌فی. ← زه‌لامی زیندانی، ره‌فی.

۲- شاخس (شاخص):

- فرامرزی که سرهنگ است، از دوستان من است. ← سرهنگ فرامرزی از دوستان من است.

واته: فرامرزی کو سرههنگه، ژ ههفالین منه. ← سرههنگ فرامرزی، ژ ههفالین منه.

۳- بهدهل (بدل):

- سعدی که شاعر بزرگی بود، گلستان را تألیف کرد. سعدی شاعر بزرگ، گلستان را تألیف کرد.

واته: سعدی کو هوزانفانهکی مهزن بوو، گلستان نفیسییه (بهرههه هینایه).

۴- دیارکهه (مضاف الیه):

- هنگامی که او بیاید، همه شاد می شویم. هنگام آمدن او همه شاد می شویم. واته: دهمی کو نهو بهیت، نهه ههمی کهیفخوشدببین.

۵- تهواوکهری نافی (متمم اسم):

- چند نفر که از دوستان ما بودند، آمدند. چند نفر از دوستان ما آمدند. واته: چند کهس کو ژ ههفالین مه بوون، هاتن. (غلامرضا أرژنگ، ۱۳۸۵: ۲۰۹)

ج- پارستین ههفالکاری:

نهو لآرستهنه کو وهه ههفالکارهکی یان تهواوکهری ههفالکاری (متمم قید) بو لآرستا دی (شارستی) لیدهین، کو نهو ژی چند جورهکن:

- پارستا ههفالکارییا دهمی (کاتی)
- پارستا ههفالکارییا جهی (شوینی)
- پارستا ههفالکارییا چندایهتی و چاوانی
- پارستا ههفالکارییا راده و نهندازی

- پارستا هه فالکارییا هۆیی
- پارستا هه فالکارییا مه بهست و ئارمانج
- پارستا هه فالکارییا نه نجام
- پارستا هه فالکارییا بهراورد کرنی (تقابل)
- پارستا هه فالکارییا مه رجی (شرط)
- پارستا هه فالکارییا ژبلیاتی (استثناء)

• پارستا هه فالکارییا ده می (کاتی):

ئه و پارسته یه کول گهل ئامرازین گه هاندنی یین ده می دهیت و ده می کارئ شارسته دیار دکهت و وهك هه فالکار یان ته و او کهرئ هه فالکاری یین ده مینه و ب پارستا هه فالکارئ ده می دهیت هه نافکرن.

ئه و ئامرازین گه هاندنی، ئه وین فان جوړه پارستان دروستدکهن، پیک دهین ژ: (چون، چو، که ب واتایا (وقتیکه)، تا ب واتایا (همینکه و از وقتیکه و تا وقتیکه)، وقتیکه، در وقتیکه، ب وقتیکه، هنگامیکه، هرگاه که، هرگاه، وقتی، همینکه، راست که ب واتایا (همینکه)، هر وقت، هر وقت که، حالیکه ب واتایا (همینکه)، پس از آنکه، بعد از آنکه، پس از آنکه، پیش از آنکه، پیش از آنکه، از آن پیش که، پیش تا، هرسه ب واتایا (پیش از آنکه)، پیشتر زانکه ب واتایا (پیش از آنکه)، تا آنگاه که، از آن سال که، آن ساعت که، تا آن ساعت که، هر گاه که، هر آن ساعت که، یکه باره ب واتایا (حال که)، بهر وقت که، هر آنگاهی که، زان گه که، بهر آن گه که، از وقتی که، تا وقتیکه، سحر گه که، فردا که و ... هتد.) (خسرو فروشیدورد، ۱۳۸۲: ۲۱۲-۲۱۳)، وهك:

- چون مرا دید، پنهان شد.

واته: ده می ئه ز دیتیم، خو فه شارت.

د نمونا سه ریدا پارستا (مرا دید) واته (ئه ز دیتیم) و ئامرازئ گه هاندنی (چون) پیکفه هه فالکارئ ده مینه بو کارئ رستا دی (شارستی).

- تا آمد، به نوشتن مشغول شد. (تا ب واتایا همینکه)

- ده می هاتی، ده ستهاقیته نقیسینی.

د فې نموونا سهري ژيدا، نامرازې گه هاندنې (تا) ل گهل كارې (آمد) واته (هات) پارسته يه كا هه فالكارې دهميه.

- تا گوساله گاو شود، دل صاحبش آب شود. (تا ب واتايا تا وقتيكه واته هه تا وی دهمی کو)

واته: هه تا کو گولك بيته گا، دلی خودانی وی دحه لیت.

- بمحض اینکه مرا دید، بسویم دوید.

واته: دهمی نه ز دیتیم، بهزی نک من.

هه ژې گوتنې يه نه و پارستېن کو ل گهل نیک په یوه ندييه كا دهمی هه ی، یان په یوه ندييه كا دهمی وان پیکفه گریددن. دشین بیی نامراز واته راسته و خو ل گهل نیک بهین. ل گهل فی چهندي ژې نه ف پیکهاتنه تنی د وان بارادايه کو کارهك د داهاتوودا رویددت یان ژې مهرجهکی گشتی د نارادا بیت، واته د وان رستین کو بشین وان ب ساناهی وهك رستین مهرجی شروفه بکهین (تعبیر کرد):

- نجار اومد، من میام بالا (واته اگر نجار اومد... یا وقتی که نجار اومد...).

واته: نه گهر دارتاش هات، نه ز دئ هیمه سهري (واته نه گهر دارتاش هات... یان

دهمی کو دارتاش هات). (ژیلبر لازار، ۱۳۸۴: ۲۷۱)

● پارستا هه فالکاریا جهی (شوینی):

نه و پارسته يه کو ل گهل نامرازین گه هاندنې بیین جهی دهیت و جهی کارې شارستی دیاردکته و وهك هه فالکار یان ته و اوکهری هه فالکارین جهیه. هه روهها نامرازین گه هاندنې بیین جهی پیک دهین ژ: کجا ب واتايا (هر جا و جاییکه)، هر جا، هر جا که، آنجا که، هر آنجا که، هر کجا، هر کجا که، همانجا که، جاییکه و ... هتد.

- هر جا که بروی، او هم خواهد آمد.

واته: ههر جههکی کو بچی، نه و ژې دئ هیت.

- هر کجا که رفتم، او را ندیدم.

واته: ههر جهی چوویم، من نه و نه دیت.

● پارستا هه‌فالکارییا چه‌ندایه‌تی و چاواویی:

ئه‌و پارسته‌یه ئه‌وا کو چه‌ندایه‌تی و چاواویا کارئ شارستئ دیاردکه‌ت و ل گهل نامرازئ گه‌هاندئ یئ چه‌ندایه‌تی و چاواویی دهیئت، ب ئه‌رکئ هه‌فالکاری چه‌ندایه‌تی و چاواویی رادبیت و ب تنئ نامرازه‌کئ گه‌هاندئ یئ ساده یئ هه‌ی د زمانئ فارسیدا ئه‌و ژئ (که) یه کو دشیت پارستا هه‌فالکارییا چه‌ندایه‌تی و چاواویی دروستبکه‌ت:

(که) ئه‌گهر ب واتایا (بطوریکه) یا (بنحویکه) واته (وه‌ساکو) بیت، دشیت پارستا هه‌فالکارییا چه‌ندایه‌تی و چاواویی دروستبکه‌ت.

- رفت که رفت. واته (بطوری رفت، که رفت و برنگشت).

واته: (وه‌سا چوو کو چوو و نه‌زفریقه)، هه‌ر وه‌کی ئه‌م د کوردیدا دبیزین (چوو و چوو) یان (چوو ب وئ چوونئ)، یا دیاره د فی باریدا (که) به‌شه‌که ژ گروپه‌کئ کو به‌شئ وئ یئ دی هاتیه ژبیرن و د بنه‌مادا هه‌بوویه: (چنان...که) یا (بطوری...که) (چنان رفت که رفت.) واته (وه‌سا چوو کو چوو.)

هه‌روه‌سا (که) ئه‌گهر ب واتایا (درآنحال) و (درحالیکه) بیت، ژ نامرازین گه‌هاندئ یئ چه‌ندایه‌تی و چاواویی.

- من داشتم غذا میخوردم، که برادرم وارد شد. واته: (برادرم در حال غذاخوردن من وارد شد.)

واته: (من خارن دخار کو برایئ من هاته ژوورفه.)

کو د فی نمونئیدا، پارستا (من داشتم غذا میخوردم) هه‌فالکاری چاواویییه بو لارستا دووئ (شارستئ).

(که) ب واتایا (درحالیکه)

- ما در آنجا فرهاد را دیدیم، که داشت بازی میکرد.

واته: مه ل وئیرئ فرهاد دیت، کو یاریدکرن.

(که) د فی نمونئیدا ب واتایا (درحالیکه، د وی دهمیدا کو)یه و د شیاندایه بیژین پارستا (بازی میکرد) هه‌م هه‌فالنافه بو (فرهاد) و هه‌م هه‌فالکاری چاواویییه، واته سه‌ره‌رای فئ چه‌ندئ کو چاواویا کاری دیاردکه‌ت، نافئ ژئ وه‌سفدکه‌ت.

ئەو ئامرازىن گەھاندنى ئەوين كۆ پارستىن ھەفالكارىيىن چەندايەتى و چاوايىيى
دروستدەن، پىك دەين ژ: (ھمانطوركە، آنطوركە، آنطورىكە، چنانكە، بگونه‌اي كە،
ھمچنان كە، آنچنانكە، بنحويكە، بشكلى كە، بطوريكە، بنوعيكە، ھر نوعى كە، بھر
ترتيب كە، ھر طور كە، درحاليكە، درحالتى كە، بطريقى كە، بروشى كە، طورى كە
و...ھتد.)

- ھمانطور كە كۆ گەفتى، رفتار كردم.

واتە: ھەر ھەكى تە گوتى، من ھەكر.

- بطوريكە ديدى، او مرد بديست.

واتە: ھەر ھەكى تە ديتى، ئەو زەلامەكى خرابە.

- چنانكە ميدانى، او ما را دوست ندارد.

واتە: ھەر ھەكى دزانى، ئەو ھەز ژ مە ناكەت.

ھەزى گوتىيە ئەف جۆرە پارستەيە ھندەك جاران ھەفالكارى ئەنجامن و ھندەك

جاران ھەفالكارى چەندايەتى و چاوايىيە، بۆ نمونە:

- ھوشنگ چنان رفتار كرد، كە ھەمە از او بيزار شدند.

واتە: ھوشەنگى ب شيوەيەكى رفتار كر، كۆ كەريپىن ھەميا ژيڤەبوون.

د قى نمونىدا، پارستا (ھەمە از او بيزار شدند) ھەم ھەفالكارى ئەنجامە بۆ

(رفتار كرد) و ھەم ھەفالكارى چەندايەتییە. ھندەك جاران ژى ئەف جۆرە پارستەيە

واتايا ليكچوون و بەراوردى ددەن. چونكو ليكچوون ژى جۆرەكە ژ ھەفالكارى

چەندايەتیی.

- من ھمانطوركە تو رفتار كردى، رفتار ميكنم.

واتە: ئەز ھەر ھەكى تە رفتار كرى، رفتار كەم. (خسرو فرشىدورد، ۱۳۸۲: ۲۹۳-

۲۹۶)

ھەزى گوتىيە ھندەك رستىن ھەربى ھەك (الھمدالله، المنة لله) و (كما هو حقہ)

كۆ واتايا وان نيزيكە ب واتايا (خوشبختانە) پارستا ھەفالكارىيا چەندايەتى و چاوايىيى

دروستدەن:

- احمد كەما ھو حقە، كار خويش را تمام كرد.

واتە: ئەھمەد ھەر ھەكى مافى وى بوو، كارى خو خلاس كر. (سەرچاوا پيشوو: ۳۲۴)

● پارستا هه فالکارییا راده و ئه اندازه:

ئهفه ژی راده و ئه اندازه رویدانا کارئ شاپستی دیاردکته و ل گهل ئامرازین گه هاندنی یین راده و ئه اندازه دهیت و ب ئه رکئ هه فالکاری راده و ئه اندازه رادبیت و ئه و ئامرازین گه هاندنی ئه وین فان جوړه پارستان پیکدهینن، ئه فه نه: تا (ب واتایا تا حدیکه و تا جاییکه)، تا جاییکه، هر چه، هر قدر، هر قدر که، چندآنکه، آنقدر که، بیش از آنکه، کمتر از آنکه، بقدریکه، همانقدر که، بحدیکه، تا حدیکه، باندازه ایکه، بجدی ... که، تا حدیکه ...، آن مقدار که)، وهک:

- آنقدر که توانست، کوشید.

واته: هندی کو شیای، پیکولکر (هه ولدا).

- هر چه میتوانی، نیکی کن.

واته: هندی دشیی، باشیی بکه.

- تا حدیکه میتوانی، درس بخوان.

واته: هه تا وی رادهی کو دشیی، بخوینه.

- تا جاییکه بتوانم، بشما کمک میکنم.

واته: هندی بشیم، دئ هاریکاریا هه وه که م.

هه ژی گوتنییه ئامرازین گه هاندنی (بحدیکه، باندازه ایکه) سه ره پای پادی، واتایا ئه نجامی ژی ددهن.

● پارستا هه فالکارییا هویی (ئه گه ری):

ئه و پارسته یه کو ئه گه ری رویدانا کارئ شاپستی دیاردکته و ل گهل ئامرازین گه هاندنی یین هویی دهیت و ئه رکئ هه فالکاری هویی دبینیت ئه و ئامرازین گه هاندنی یین کو فان جوړه پارستان دروست دکهن، پیک دهین ژ: زیرا، زیرا که، چون، چه، نظر باینکه، بعلت اینکه، بواسطه اینکه، برای اینکه، بر اثر اینکه، بخاطر اینکه، بسبب اینکه، در نتیجه اینکه، ببهانه اینکه، از ترس اینکه، از آنجا که، حال که، حالا که، از بس، بسکه، از بسکه، از آنجا ... که، و ... هتد، وهک:

- چون درس نمیخوانی، ترا دوست ندارم.

واته: چونکو وانا ناخوینی، من تو نه‌قیی.

- ببهانه اینکه کار دارد، باینجا نیامد.

واته: بهه‌جه‌تا هندی کو کاری هه‌ی، نه‌هاته‌ فییره. (خسرو فرشیدورد، ۱۳۸۲: ۲۹۷-

۲۹۸)

هه‌روه‌ها د شیاندایه‌ پاپستی‌ن هه‌فالکارییی‌ن هویی ل گهل نامرازی‌ن گه‌هاندنی (که)

د رستی‌دا بینین، وه‌ک:

- بیش از این در موضوع سؤال نکنید، که نخواهم گفت.

واته: ژ فی‌ زی‌ده‌تر سه‌بارت فی‌ بابته‌تی پرسیاران نه‌که‌ن، کو نابیزم.

ههر گاه‌ه‌کا مه‌ بقی‌ت پاپستا هویی ب شی‌وه‌یه‌کی ب هی‌ز دهر‌برین، نامرازی‌

گه‌هاندنی (از بسکه) و یان بشی‌وه‌یه‌کی ساده‌تر، (از بس) بکارده‌یین، وه‌ک:

- من دو ساعته‌ گلوم پاره‌ شد، از بسکه ذکر خوندم.

واته: نه‌فه‌ دوو دهم‌زمیره‌ گه‌وریا من دریا، هندی کو من زکرکر.

هه‌روه‌ها هه‌ردوو لاپستی‌ن هویی دشین‌ پاسته‌وخو ل ره‌خ یه‌کدیقه‌ بهین و د فی

ده‌میدا پاپستا هویی ل گهل په‌یفا {اینقدر یا (نامازه‌کرنی)} ده‌یت، وه‌ک:

- همه‌ ازو بدشان میامد، اینقدر بد قلب بود.

واته: هه‌میا که‌ری‌ت وان ژ وی فه‌دبوون، هندی یی‌ خرابوو (نه‌باشبوو). (ژیلبر

لازار، ۱۳۸۴: ۲۷۴-۲۷۵)

پاپستا هه‌فالکارییا مه‌به‌ست:

ئه‌و لاپسته‌یه‌ کو مه‌به‌ست و مه‌ره‌ما رویدانا کاری‌ شاپستی‌ دیارده‌ت و ل گهل

نامرازی‌ن گه‌هاندنی یین مه‌به‌ست ده‌یت و ئه‌رکی‌ هه‌فالکاری‌ مه‌به‌ست دبینیت و

نامرازی‌ن پیکه‌ینه‌رین وی‌ ژئی نه‌فه‌نه: که، تا، تا اینکه، بمنشور اینکه، برای اینکه، از

ترس اینکه، مبادا، مبادا که، بقصد اینکه و ... هتد.

(که، تا، تا اینکه، تا آنکه) (محسن ابوالقاسمی، ۱۳۸۵: ۱۷۰)، وه‌ک:

- این میوه‌ها را بشور، که مریض نشوی.
- واته: فَن فِیْقِیا بشو، دا کو نه‌ساخته‌بی.
- داروهایت را بخور، تا زودتر خوب شوی.
- واته: دهرمانیتِ خو بخو، دا زوی چیبی.
- (نه‌گهر پارستا مه‌به‌ست پستی شاپستی بهیت دشیِت ل گهل نامرازی گه‌هاندنی
(که) ده‌سپیبکت، وهک:
- اینجا بیا، که ترا از نزدیک ببینم.
- واته: وهره فییره، دا کو ته ژ نیژیک ببینم.
- کو پارستا (ترا از نزدیک ببینم) مه‌به‌ست و مهره‌ما (آمدن) واته هاتنییه.
نمونه‌یه‌کا دی:
- فرهاد باینجا آمد، تا درس بخواند.
- واته: فرهاد هاته فییره، هه‌تا کو وانا بخوینیت.
- ببازار رفته‌م، برای اینکه لباس بخرم.
- واته: چوومه بازاری، بو هندی کو جلکا بکرم.) (خسرو فرشیدورد، ۱۳۸۲: ۲۹۸-۲۹۹)

● پارستیا هه‌فالكارییا نه‌نجام:

- ئه‌ف جوړه پارسته‌یه دبیه نه‌نجامی شاپستی و ل گهل فَن نامرازان دروستدبیت:
- بطوری که، تا حدی که، چنان ... که، ... هتد، وهک:
- آن را می‌جوشانند، بطوری که خوب پخته شود.
- واته: ئه‌وی دکه‌لینن، دا کو باش چیبیت.

● پارستا هه‌فالكارییا به‌راوردگرنی (تقابل):

- ئه‌و پارسته‌یه کو بو به‌راوردگرنی و دژایه‌تی بکاردهیت و ل گهل نامرازی
گه‌هاندنی یین به‌راوردگرنی دهیت و ئه‌رکی هه‌فالكاریین به‌راوردگرنی دبیت و ئه‌و
نامرازی فَن جوړه پارستان پیکدهینن، بریتینه ژ: اگرچه، هرچند، هرچند که، با
آنکه، با اینکه، که حتی، حتی اگر، بدون آنکه، با وجود آنکه، با وجودیکه، هر قدر که،
هر قدر هم که، ولو، ولو آنکه، گو اینکه، اگر هم، درحالیکه، بضر این هم که، بضر
اینکه، حتی وقتیکه و ... هتد.

- هرچند سنش زياد است، عقلش كمست.
 واته: ههرچهنده تهمهنئى وى گهلهكه، عاقلئى وى كيّمه.
 - من باصفهان رفتم، درحاليكه ميل نداشتم.
 واته: نهز چوومه نهسفههانئى، ههرچهند كو ب دلئى من نهبوو. (خسرو فرشىدورد،
 ۱۳۸۲: ۲۹۹)

(د فان جوړه پارستاندا نهگهر شارسته ل دويښ پارستيدا بهيت، بارا پتر ل گهل
 پهيقهكا دژايهتئى وهك (ولى، وليكن، اما و ... هتد) دهستپيدكته، وهك :
 - اگر چه نظريهء شان صحيح است، اما در اینجا نبايد ذكرش بشود.
 واته: ههرچهنده تيؤرا وان يا دروسته، بهئى ل فيره نابيت، بهيته گوتن.
 - هرچند لازم نداشتم، ولى آنرا خريدم.
 واته: ههرچهنده من پيدئى پئى نهبوو، بهئى من كرى.) (ژيلبر لازار، ۱۳۸۴: ۲۷۵)

● پارستا ههفالكارييا مهرجى:

(نهفه زى نهو پارستهيه كو مهرجئى رويدانا كاريء شارستئى دياردكته و ل گهل
 نامرازين گههاندنئى پين مهرجى دهيت كو نهو نامراز زى پيك دهين ژ: اگر، تا،
 بشرطيكه، بشرط اينكه، بشرطى ... كه، درصورتيكه، درصورتى ... كه، درحاليكه،
 هرگاه، چنانچه، اگر چنانچه و ... هتد.)
 (ههروهها د رستهيهكا نالؤز يا مهرجيدا نهگهر پارسته واتايا مهرجى بگههينيت،
 دبيژنه فى جوړئى پارستئى، پارستا مهرجى كو تهواوكهريء كاريء شارستئيه و نهو لآرستا
 دى كو ل دويښ ديهت، دبيژنئى، بهرسفا مهرجئى كو نهو زى شارستهيه و مهبهستا
 ناخفتنكهرى دياركرنا واتايا وييه، وهك:

- اگر بخوانى، درامتجان موفق مى شوى. (حسن احمدي و حسن انورى، ۱۳۸۵: ۲۰۴)
 پارستا مهرجى بهرسفا مهرجى (شارسته)
 واته: نهگهر بخوينئى، د تافيكرنئيدا دئى سهركهفى.

ههژی گوتنییه د زمانی ئاخفتنییدا دوو لارستین رستا ئالۆز بارا پتر بیی ئامرازی گههاندنی و بیی رپاوهستیان د فان بارین خاریدا ل رهخ یهکدیشه دهین:

أ- مهرجی نه یی راستهقینه (غیر واقعی):

[در يك گردش تفریحی بیرون شهر] اینجا يك سماور بود، میچسبید، میگفتید، من می آمدم.

واته: [د گهپانهکی دهرقهیی باژیی] فیره سهماورهک ههبوو، دا خوشبیت، ههوه گوتبا، نهز داهیم.

ب- مهرجی ب هیز (شرط بالقوة):

گفتم: بده این جارو رو، خانم ... دستور بدن، من جارو می کنم.

واته: من گوتی: فی گیسکی بدهفه، خاتین ... برپاری بدن، دی مالم.

ج- مهرجی سه د ژ سهدی (شرط محض):

- می خوام بریم میریم، می خوام اینجا بمونیم میمونیم.

واته: ته دفتی بچین دی چین، ته دفتی بمینین دی مینین.

(ژیلبر لازار، ۱۳۸۴: ۲۸۰-۲۸۱)

● پارستا ههفالکارییا ژیلیاتیی (استثناء):

ئهو پارستهیه کو ل گهل ئامرازی گههاندنی یین ژیلیاتیی دهیت و نه رکی ههفالکاریی ژیلیاتیی دبینیت و نهو ئامراز ژی ئهفهنه: الا، مگر، مگر که، مگر اینکه، بیاستنای اینکه، بجز اینکه، الا اینکه و ... هتد.

- من به خانهای آنها نمیروم، مگر دعوتم کنند.

واته: نهز ناچمه مالا وان، ئیلا داخازی ژ من بکهن.

- من با او آشتی نمیکنم، مگر اینکه از کرده خود پوزش بخواهد.

واته: نهز ل گهل وی پیکناهییم، ئیلا داخازا لیبورینی ژ کریارا خو بکهت.

۷) پهيوهنديا لارستين رستا نالوز (شارسته و پارسته):

د زمانې فارسيدا ل دويښ جهې هاتنا پارستې د رستا نالوزدا، چار جوړه پارسته دهينه دستنیشانکرن:

- أ - پارستين پيشين (پرو پيشين) _____ کو بهري شارستې دهين.
  - ب- پارستين نيښهکي (پرو ميانين) _____ کو د نيښهکا کهرپستين شارستيدا دهين.
  - ج- پارستين پاشين (پرو پسين) _____ کو پشتي شارستې دهين.
  - د- پارستين رځ و روي (کنارين) _____ کو د ههردووک رځين شارستې دهين.
- (خسرو فرشيدورد، ۱۳۸۲: ۲۰۶)

۱- پارستين پيشين (پرو پيشين) بریتينه ژ:

• ټهوين کو ههفالکاريڼ دهمي و جهي و بهراورد و مهرج و راده يان ټهندازينه و ل گهل نامرازين گهاندني (تا، جون، هرجا، اگرچه، اگر) و وهک وان دهين، وهک:

نموونه بو پارستا ههفالکاري دهمي:

- تا آمد، همه کارها را کرد.

واته: ههکو هاتي، همي کار ټهنجامدان.

نموونه بو پارستا ههفالکاري جهي:

- هر جا بنشيني، من هم مينشيم.

واته: ههر جهې کو رويني، ټهز ژي دي روينم.

نموونه بو پارستا ههفالکاري مهرجي:

- اگر بروی، به او ميرسی.

واته: ټهگهر بچي، دي گههبي.

نموونه بو پارستا ههفالکاري پيچهوانهبي:

- اگرچه کار دارم، با اين حال همراه شما ميایم.

واته: ههر چهنده من شوول پين ههين، د سهر في چهنديرا دي ل گهل ههوه هييم.

- ههر چهند سنش زياد است، عقلش کم است.

واته: ههر چهنده تهمهني وي گهلهکه، بهي عاقلی وي کيمه.

• ئەو پارستىن كۆ ھەفالكارىن ھۆيى و مەبەستىن و ل گەل (چون، بىلىت اينكە، بسبب اينكە، بواستە اينكە، نظر باينكە، بر اثر اينكە، بخاطر اينكە، ببھانە اينكە، از ترس اينكە، از آنجا كە، حال كە، از بس كە، بمنظور اينكە، بقصد اينكە) و ھەكى وان دەيىن:

نمۇنە بۇ پارستا ھەفالكارى ھۆيى:

- از آنجا كە نتوانست كار خود را انجام دهد، از اداره اخراج شد.

واتە: چونكى نەشيا كاري ھو ئەنجامبەدەت، ژ فەرمانگەھى ھاتە دەرنىخستىن.

نمۇنە بۇ پارستا ھەفالكارى مەبەست:

- برآي اينكە لباس بخرم، ببازار رفتم.

واتە: بۇ ھندى كۆ جلكا بخرم، چوومە بازاري.

• ئەويىن كۆ ھەفالكارىن چەندايەتى و چاوايى و رادىنە و ل گەل ئامرايىن

گەھاندنى (چنانكە، ھمانطور كە، ھر نۆع كە، بھر ترتيب كە، ھر قدر كە، تا جائيكە، تا، چندانكە، آن قدر كە، بيش از آنكە، و.... ھتد) دەيىن.

نمۇنە بۇ پارستا ھەفالكارى چەندايەتى و چاوايى:

- تا آمد، بنوشتن مشغول شد.

واتە: ھەكۆ ھاتى، دەست ھافىتە نقيسىنى.

- ھمانطور كە گفتى، رفتار كردم.

واتە: ھەروەكى كۆ تە گوتى، من وەكر.

ب- پارستىن نىقەكى (ميانىن):

ئەو پارستەنە ئەويىن كۆ د نىقەكا بەشىن شارستىدا دەيىن و برىتىنە ژ:

• ئەويىن كۆ ھەفالكارىن يان بەدەل (بدل) يان دياركەرن (مضاف اليه) و د نابقەرا

سەرھيى وان و پارستا وان چ دووراتى نەكەفتى، واتە ژىك جودا نەبووينە، وەك:

- كودكى كە در اينجاست، برادرزاده فريدون است. (پارستا نىقەكيا ھەفالكارى)

واتە: ئەو زاروكى كۆ ل قىرە، برازايى فرەيدوونىيە.

- وقتی که من به اصفهان رفتم، با فریدون همسفر بودم. (پارستا نیفه‌کییا دیارکهری)

واته: دهمی کو چوویمه ئه‌سفه‌هان، ل گهل فره‌یدوونی هاوسه‌فه‌ریووم.

ج- پارستین پاشین بریتینه ژ:

• ئه‌وین کو هه‌فالکارین هؤیینه و ل گهل (زیرا، برای اینکه، چه) و وهک وان

دهین:

نموونه بؤ پارستا هه‌فالکاری هؤیی:

- در خانه ماندم، زیرا خسته بودم.

واته: د مالدا مام، چونکو یی ماندیووم.

• ئه‌وین کو هه‌فالکارین مه‌به‌ستن و ل گهل (تا، که، تا اینکه، مبادا، مبادا که،

بمنظوراین...که) و وهک وان دهین:

- به مدرسه رفتم، تا اینکه درس بخوانم.

واته: چوومه قوتابخانی، دا کو وانا بخوینم.

• ئه‌وین کو هه‌فالکارین پیچه‌وانه‌یینه و ل گهل (در حالیکه، در حالتیکه) و وهک

وان دهین:

- سنش زیاد است، در حالیکه عقلش کم است.

واته: ته‌مهنی وی گه‌له‌که، به‌ئی یا عاقلی وی کیمه.

• ئه‌وین کو هه‌فالکارین ژبلیاتی (استثناء) نه و ل گهل (مگر، الا، الا اینکه، مگر

اینکه) و وهک وان دهین:

- همه تنبیه میشوند، مگر اینکه ابراز پشیمانی کنند.

واته: ههمی دهینه سزادان، ئیلا کو دان ب خه‌له‌تیا خو بدانن.

• ئه‌وین کو هه‌فالکارین چه‌ندایه‌تی و چاوایینه و ل گهل (که، بطریقی که، بنحوی

که، بروشی که، بطوریکه، بدانسانکه، بدین ترتیب که، در حالیکه) و وهک وان دهین:

وهک:

- او مرد بدیست، بطوریکه دیدی.

واته: ئه‌و زه‌لامه‌کی خرابه، هه‌روه‌کی ته دیتی.

• ئەوین کو هەفالکارین رادە و ئەندازینە و هەروەسا دبنە هەفالکارین ئەنجام ژى
(بر نتیجه دلالت میکنند) و ل گەل (بجدیکه، تا حدیکه، تا اندازهیکه) و وەك وان
دهین:

- هوشنگ چنان رفتار کرد، تا اندازهیکه همه از او بیزار شدند.
واته: هوشهنگی رەفتارەکی وەسا کر، هەتا وی رادەى کو هەمی ژى بیزاربوون.
• ئەوین کو تەواوەکەری هەفالکار و هەفالنافینە، وەك:
- او منتظر است، که ما بآنجا برویم.
واته: ئەو ل هەقیقییە، کو ئەم بچینە وئری.
- من منتظر نشسته‌ام، که برادرم بخانه ما بیاید.
واته: ئەز ل هەقیقییە، کو برایی من بەیتە مالا مە.
• پارستین هەفالنافی و دیارکەری (مضاف الیه) یین کو ژ سەرەیی خو د شارپستیدا
دوور کەفتینە، وەك:

- او مردیست، که همه او را می‌شناسند. (پارستا هەفالنافی)
واته: ئەو زەلامەکە، کو هەمی وی دنیاسن.
- حالا وقتیست، که ما شروع برفتن کنیم. (پارستا دیارکەری)
واته: نووکه ئەو دەمە، یی کو ئەم دەست ب چوونی بکەین.

د- پارستین رەخ و پوی (کنارین):

هەندک جارا شارپستە د نافبەرا کەرەستین پارستیدا دەیت، وەك:
- فریدون خوب است، که بیشتر کوشش کند.
واته: فریدوون باشترە، کو پتر پیکولی بکەت.
کو د فی رستیدا، شارپستا (خوب است، باشترە) د نافبەرا بکەری (فریدوون) و
بەشین دییین پارستی هاتییه و شیوی وی یی دی ب فی رەنگییه.
- خوب است، که فریدون بیشتر کوشش کند.
واته: باشترە، کو فریدوون پتر پیکولی بکەت.
- او هم اگر تو بیایی، به اینجا می‌آید.
واته: ئەو ژى ئەگەر تو بەیی، دی هیتە فییره.

- من هم چون تو نخواستی، از این کار صرفنظر کردم.
 واته: من ژى چونکو ته نه‌فيا، دهست ژ فى کارى به‌ردا.
 کو شیوی دییی فان رستا ب فى رهنگیه:
 - اگر تو بیایی، او هم به اینجا می‌آید.
 واته: نه‌گه‌ر تو بهیى، نه‌و ژى دى هیته فی‌ره.
 - چون تو نخواستی، من هم از این کار صرفنظر کردم.
 واته: چونکو ته نه‌فيا، من ژى دهست ژ فى کارى به‌ردا.

۸) رستا مه‌زن (جمله مرکب پیچیده):

خسرو فرشیدورد، د پهرتووکا (جمله و تحول آن) ل ژیرنافی رستا لی‌کدراوا نالۆز (جمله مرکب پیچیده) ب فى شیوهی باسى فى بابته‌تى دکه‌ت و دبیزیت، فیا رستین نالۆز (پیچیده) و دریزترین رستان، واته رستا مه‌زن د ناف رستین لی‌کدراودا (جمله‌های مرکب) ببینین. چونکی نه‌ف جوره رسته‌یه کی‌ماتى ژ دوو لارستان پیکدهین. ب بوجوونا وی ژمارا لارستین فى جورى رستى دشیت جوار هه‌تا پینج لارسته ژى بن و ب فى شیوهی رسته‌یه‌کا نالۆز پیکبینن کو تیگه‌هشتنا وان دژوارتر و دره‌نگ‌تره و هنده‌ک نمونین فارسىیا پیشین دهینیت و ژ وان نمونان کو دچنه د بواری رستا مه‌زندا، بؤ مه دیاردبیت کو رستین نالۆز و رستین مه‌زن هاتینه تیگه‌لکرن و ژ به‌ر کو نه‌و نمونه پین فارسىیا پیشین، من نه‌و نمونه نه‌هیناينه. (خسرو فرشیدورد، ۱۳۸۲: ۳۷۱)

هه‌روه‌سا غلامرضا ارژنگ د پهرتووکا خو (دستور زبان فارسى امروز) دا رستین مه‌زن ل ژیر نافى (جمله‌های مرکب گروهی) واته (رستین لی‌کدراوین گروهی) ب فى شیوهی پیناسه‌دکته:

رستین لی‌کدراوین گروهی دبیزنه وان رستین لی‌کدراو کو ژ سى رستین ساده یان پتر پیکدهین.

- امروز به باغ برو، تا گلی بچینی، زیرا فردا بهار می‌گذرد.

واته: نه‌ف‌رۆکه هه‌ره‌ه با خچه‌ی، دا گوله‌کى بچنى، چونکو سوبه‌هی دى بهار چیت.

- می‌دانم، که اگر نروی، به زودی پشیمان می‌شوی.

واته: نه‌ز دزانم، کو نه‌گه‌ر نه‌چی، د دهمه‌کى زویدا دى په‌شیمانى.

ههروهه دياردكهت كو د هه رستهيهكا ليكدراوا چهند رستهيي، ب تنى رستهيهكه
كو نامرازى گه هاندنى ل دهستپيكا وي ناهيت. نهف رستهيه رستا سهرهكى يان
شارستهيه و همى رستين دى تنى يان ب شيوئ كو مهل ب ويقه دهينه گريدان.
- آمدم، تا بگويم، كه فردا به سفر ميروم.

واته: نهز هاتم، دا بيژم، كو سوبهه دى چمه سهفهري.

ههروهه ل دويش في پهرتووكى، د رستا ليكدراوا گروپى، رستين ليكدراوين
هاوسهنگ (ليكدراو) زى هه نه، وهك:

- آمدم، تا بدانى كه دوستت دارم و فراموشت نميكنم.

واته: هاتم، دا بزاني كو حهز ژ ته دكه م و ته ژبير ناكم.

محمد رضا باطنى زى د پهرتووكا خودا (توصيف ساختمان دستورى زبان فارسى)
رستا مهزن واته رستهيهكا كو دشيت پارسين وي شهش يان ههفت بن، د ناف رستا كو
دبيژنى رستا ناوك (هسته اى) باس دكهت وسهرهتا رستا زمانى فارسى دكهته دوو جور:

۱- رستا ناوك (هسته اى)

۲- رستا دهسته يى (خوشه اى)

كو رستا دهسته يى (خوشه اى) دچيته د ناف بواري دهفيدا و ئم باسناكهين.

بهئ سهارهت رستا ناوك دبيژيت، ژ شارستهيهكا مهركهزى دروستدبيت كو
هه بوونا وي يا فهره و ژ هندهك ته واوكه ران كو هه بوونا وان ل دويش حهزا مرؤفيه
واته نه يا فهره. و ژ بهرهندي رسته ژ دوو كه رهستين بيگهاتنى دروستدبيت كو
شارسته وپارسته يه. شارسته زى دشيت جودا ژ پارستى بهيت و يا سهربه خوويه. بهئ
پارسته نه شيت بي شارستى بهيت. ههروهه د وان نمونين كو دهينيت، بومه
دياردبيت كو رستا مهزن د ناف في بابتهيدا باس دكهت و دبيژيت ژمارا پارسين
شارستهيهكى دشيت پتر ژ نيك پارسته بيت و دياردكهت كو ژمارا پارستان، ژ لايى
تيوريفه گه لهكن. بهئ د رستهيهكا سروشتيا زمانى فارسيدا پتر ژ شهش يان ههفتا
نينن، واته دبيژيت، رستهيهكا سروشتى دشيت شهش يان ههفت پارسته ههبن و
شارسته زى دشيت پتر ژ نيك شارسته بيت، واته دشيت دووقلوو يان سى قلوو يان
چهند قلوو بيت. (محمد رضا باطنى، ۱۳۸۶: ۶۲)، وهك:

- اگر تلفظ کرد، تو حتماً برو و او را ببین.
 واته: نه‌گهر تیله‌فون کر، تو ههر ههره و وی ببینه.
 هه‌روهکی ئەم دبیین ئەفه پسته‌یه‌کا مه‌زنه و ئەو ب پسته‌یه‌کا سروشتییا زمانئ
 فارسی ددانیت، و فان هه‌ردوو پستان تیکه‌لدکه‌ت.

٩) یاسایین فه‌گوه‌استنئ:

یاسایین فه‌گوه‌استنئ د زمانئ فارسیدا ژئ پیک دهین ژ:
 ١- ژپیرن (حذف)
 ٢- زیدهبوون (افزایش)
 ٣- پیشخستن و پاشخستن (تقدیم و تأخیر)
 پیناسین وان د پشکا ئیکیدا هاتینه دان، ژ به‌ره‌ندی ئەم دی بهس نموونا ب فارسی
 هینین.

١- ژپیرن د پستا ئالۆزدا :

د زمانئ فارسی ژیدا، ئەف یاسابه دبیته دوو جوړ:
 أ- ژپیرنا گوتنئ
 ب- ژپیرنا واتایی

١- ژپیرنا گوتنئ (قرینه لفظی):

١- ژپیرنا ناف یان گرییا نافئ د پارستا هه‌فالنافی (ژ بهر هه بوونا وئ د شارپستیدا):
 • ژپیرنا بکه‌رئ پارستئ ژ بهر هه‌بوونا وئ د شارپستیدا هه‌ر ب ئه‌رکئ بکه‌ری (به
 قرینه نهاد پایه):

- دانش آموزی که درس می‌خواند، موفق می‌شود.

واته: ئەو قوتابیئ کو وانین خو دخوینیت، سه‌ردکه‌فیت.

• ژپیرنا بکه‌رئ پارستئ ژ بهر هه‌بوونا وئ د شارپستیدا، ب ئه‌رکئ به‌رکاری (به
 قرینه مفعول پایه):

- دانش آموزی را که درس نخواند، تنبیه می کنند.
- واته: نه و فوتابیی کو وانین خو نه خوینیت، سزاددهن.
- ژیرنا بکهری پارسستی ژ بهر ههبوونا وی ب ئهرکی بهرکاری نه پاسته و خو، وهک:
- به دانش آموزی که درس نخواند، نصیحت میکنند.
- واته: ناموژگاریا ددهنه فوتابیی، کو وانین خو نه خوینیت.
- ما از ستمکاری که زورگویی می کند، نمی ترسیم.
- واته: نه م ژ ستمکاری کو زورگوویی دکهت، ناترسین.

۲- ژیرنا ناف و گرییا نافی و ههفالکاری (غیر موصولی) ژ بهر ههبوونا وی د

شارستیدا:

- ژیرنا بکهری شارستی، ژ بهر ههبوونا وی بکهری د پارسستا مهرجیدا، وهک:
- اگر پرویز درس بخواند، در امتحان موفق می شود.
- واته: نه گهر پهرویز وانا بخوینیت، د تافیکرنیدا دی سهرکه فیت.
- ژیرنا بکهری و بهرکاری پارسستی، ژ بهر ههبوونا وان د شارستیدا (به قرینهٔ نهاد و مفعول پایه):
- من این کتاب را خریدم، که بخوانم.
- واته: من نهف پهرتووکه کری، کو بخوینم.
- ژیرنا بکهری پارسستی ل دویف ههبوونا وی بکهری د شارستیدا ب ئهرکی بهرکاری نه پاسته و خو:

- به علی گفتم، که فردا به مدرسه بیاید.
- واته: من گوته عهلی، کو سوبههی بهیته فوتابخانی.
- ژیرنا ههفالکارین جهیپین شارستی ژ بهر ههبوونا وان د پارسستا مهرجیدا:
- نه گهر شما به تهران نروید، من به تهران میروم.
- واته: نه گهر هوین نه چنه تهران، نه ز دی چمه تهران.
- ژیرنا ههفالکاری: نه گهر شما به تهران نروید، من میروم.
- واته: نه گهر هوین نه چنه تهران، نه ز دی چم.

۲- ژېړنا نامرازی گه هاندنی:

- اگر درسهایت را به دقت بخوانی، یاد میگیری.
- ژېړنا نامرازی ← درسهایت را به دقت بخوانی، یاد میگیری.
- واته: نه گهر وانین خو ب هویری بخوینی، فیردبی.
- ژېړنا نامرازی ← وانین خو ب هویری بخوینی، فیردبی.

ب- ژېړنا واتایی (حذف به قرینه معنایی):

- ژېړنا بکهړی پارستې:
- وقتیکه درس تمام شد، کتابهایتان را ببندید.
- واته: دهمی کو وانه خلاصوو، په رتوو کین خو بگرن.
- این درس را برایم توضیح بده، چونکه یاد نگرفته‌ام.
- واته: فی وانئ بو من شرؤفه بکه، چونکه نه ز فیړنه بوویمه.
- د فان رستاندا، هم ژ دهوروبهر و واتایا رستان دزانین کو د رستا ئیکیدا، پرویی ناخختنی ل گهل فوتابیاپه و د رستا دوویدا، ل گهل ماموستایه.
- ژېړنا کارئ ناته‌واوئ {است (ه)، بود (بوو)، باشد (بیت)} پشتی وشین {این (ئه‌فه)، آن (ئه‌و)، همین (هه‌ئه‌فه)، همان (هه‌ئه‌و)} کو نامرازین ناماژینه و ب ئه‌رکی ته‌واوکهړی کارئ ناته‌واو د شارپستیدا دهین:
- اول این (است)، که او را نمی شناسم.
- واته: دستپیکئ ئه‌فه (یه)، کو وی نانیاسم.
- نتیجه این (است)، که او آدم یکرنگی نیست.
- واته: نه‌نجام ئه‌فه (یه)، کو نه‌و مرؤفه‌کی ئیکره‌نگ نینه.
- ژېړنا کارئ ناته‌واوئ {است (ه)، بود (بوو)، باشد (بیت)} د شارپستیدا، دهمی کو بکهړی رستی وشین {این (ئه‌فه)، آن (ئه‌و)، همین (هه‌ئه‌فه)، همان (هه‌ئه‌و)} بیت و پارسته بو پروونکرنا وئ هاتبیت:
- همان بهتر (است)، که با هم آشتی کنیم.
- واته: هه‌ئه‌و باشتر (ه)، کو هم ل گهل ئیک پیکبهین.
- در دوستی آنها همین بس (است)، که هرگز از هم جدا نشده‌اند.
- واته: د هه‌فالی‌نیا واندا هه‌ئه‌فه به‌س (ه)، کو چ جارا (هه‌رگیز) ژیکفه‌نه‌بووینه.

۲- زیدمبوون (افزایش):

- پیناسه د پشکا ئیکیدا هاتیه دان، ژ بهرندی ئهم دی بهس نموونا هینین، وهک:
- برای همین منظور بود، که رفت.
  - واته: ژ بهر فی چندی بوو، کو چووی.
  - ژیرنا ئامرازی ← برای همین منظور بود، رفت.
  - واته: ژ بهر فی چندی بوو، چووی.
  - بخاطر این به سر کار نیامد، چونکه خیلی مریض بود.
  - واته: ژ بهرندی نههاته سهر شولی، چونکی گهلهکی نه خوشبوو.
  - ژیرنا ئامرازی ← به سر کار نیامد، چونکه خیلی مریض بود.
  - واته: نههاته سهر شولی، چونکی گهلهکی نه خوشبوو.
  - می دانستم، که اگر دیر بیاید، به کلاس نمی رسد.
  - واته: من دزانی، کو نهگهر درهنگ بهیت، ناگههسته وانئ.
  - ژیرنا ئامرازی ← می دانستم، اگر دیر بیاید، به کلاس نمی رسد.
  - واته: من دزانی، نهگهر درهنگ بهیت، ناگههسته وانئ.

۳- پیشخستن و پاشخستن (جه گوهورپین):

- پیناسه د پشکا ئیکیدا هاتیه دان، ژ بهرندی دی نموونا هینین.
- من هم میایم، اگر تو بیایی. ل جهئ (اگر تو بیایی، من هم می آیم).
  - واته: نهز ژی دهیم، نهگهر تو بهیی. ل جهئ (نهگهر تو بهیی، نهز ژی دهیم).
  - باداره نرفت، چون بیمار بود. ل جهئ (چون بیمار بود، به اداره نرفت).
  - واته: نهجوو فهرمانگههی، چونکو یئ نه خوشبوو. ل جهئ (چونکو یئ نه خوشبوو، نهجوو فهرمانگههی).

پشکا سیئی
بہراورد کرنا رستا ئالؤزد زمانئ کوردی
(گوڤهرا بادینی و فارسیدا)

ئەف پشكە بۇ ھندى ھاتىيە تەرخانكرن كو لايەنى جياوازى و ليكچوونى د نابقبەرا
رپستا ئالۆز د ھەردوو زماناندا دەستنيشانېكەت و رادا ليكچوون و جياوازييا وان ب
شيويهكى رپوون و ناشكرا و ب نمونەفە دياربېكەت و ئەف چەندە زى دويىف
بەراوردكرنا وان بېرگە و بابەتپن كو ل پشكا ئيكي و دووي يى فى نامى ھاتىيە باسكرن،
دھيتە ئەنجامدان ب فى شيوي خارى:

(۱) رستا ئالۆز:

ھەروەكى بۇ مە دياربووى رستا ئالۆز د ھەردوو زماناندا ئيگە و ھەر ئيك مەبەست
دگەھينن. چونكو ژ لايى رپۆنان و چارچيوا دروستبوونيئە ۋەكى ئيكن و ھيچ
جياوازييەك د نابقبەرا واندا نينە. ب تنى جياوازييا بۇ مە دياربووى، د ناقليئانا رستا
ئالۆزە كو د زمانى فارسيدا ئەفى رستى ژى ب جۆرەكى رستا ليكدرارو دزانن كو دپيژنى
رستا ليكدرارواناھاوسەنگ (جملە مركب ناھمپايە)، واتە رستين وان ناھاوسەنگن^(۱). بەلى
پيناسە ھەر ھەمان پيناسەيە و ئەم دشيپن بيژين كو د ئيك بازنيئا كاردكەن و
سيمايەكى ھەفپشك پيشاندەن. د ھەردوو زماناندا رستا ئالۆز ئەو رستەيە كو ژ
شارستى و پارستى پيك دھيت و ھەر ئيك ژ وان رپۆلى سينتاكسييى خو يى ھەى كو ب
رپكا نامرازى گەھاندنى پيگمە دھينە گرپدان. ھەروەكى بۇ مە دياربووى بەشپن
پيگھينەرپن رستا ئالۆز د ھەردوو زماناندا شارستە و پارستەيە.

(۲) بەشپن رستا ئالۆز:

۱- شارستە:

ژ لايى پيناسيئە، شارستە زى د ھەردوو زماناندا ۋەك ئيك ھاتىيە پيناسەكرن ب فى
شيويى كو رستەيەكا سەربەخويە و پەيوەندييا رپژمانى ل گەل دەرفەى خودا نينە.
ھەژى گوتنيپە د زمانى فارسيدا دوو جۆرپن شارستان ھەنە و ئەو زى شارستا
تەواو و شارستا ناتەواو. ھەروەكى مە د بەشى دوويئا دياركرى، شارستا تەواو ئەو
شارستەيە كو واتايا وئ بيى پارستى زى يا تەواو وپارستە د فى دەميذا و د فان جۆرە

(۱) واتە ژ لايى رپژمانئە، ئەركەكى ھاوبەش نينە.

رپستين ئالۆزدا ھەلگىرى ئەرکەكى لاوھىكە، وھك: { ھەفالىكار، ھەفالىناف، دياركەر(مضاف الیہ)، تەواوگەرئ ھەفالىكارى (متمم قید)، تەواوگەرئ ھەفالىنافی (متمم صفت)...ھتد. }

بۆ نموونە: ھوشنگ بە مدرسە نرفت، زیرا بیمار بود.

واتە: ھوشەنگ نەچو قوتابخانئ، چونکو یئ نەخوشبوو.

د فى رپستیدا، شارپستا (ھوشنگ بە مدرسە نرفت) شارپستەيەكا تەواوہ. چونكو بیئى (زیرا بیمار بود) زى واتا یا ھەى. شارپستا ناتەواو زى ئەو شارپستەيەكو واتا یا وئ بیئى پارپستئ تامنابیت و ئەفە د وى دەمیدایەكو پارپستە، رپستەيەكا ناڤیا بکەرى یان بەرکارى بیت، واتە رپستئ نئیک ژ بەشپن سەرەکیپن پیدفی نەبیت و پارپستە زى ل جھئ وى بەشئ سەرەكى ھاتبیت، وھك:

- ممکنست، من بە خانە برگردم.

واتە: چیدبیت، کو ئەز بزڤرمە مال.

د فى رپستئ ژیدا (مکنست) شارپستەيەكا ناتەواوہ. چونكو پارپستا وئ ھەلگىرى ئەرکئ سەرەکیپن بکەرییە.

یان نموونەيەكا دى: گفتم، کہ ھوشنگ بخانە برود.

واتە: من گوته ھوشەنگى، کو بچیتە مال.

د فى نموونئ ژیدا (گفتم) شارپستەيەكا ناتەواوہ، چونكو پارپستا وئ (ھوشنگ بخانە برود) ھەلگىرى ئەرکئ سەرەکیپن بەرکارىیە.

د زمانئ کوردی ژیدا ئەگەر ھەر ژ فى لایەنى، واتە ئەرکئ پارپستا بەرئ خو بدەینە شارپستان، د شیاندايە بیژین د زمانئ کوردی ژیدا شارپستا تەواو و ناتەواو یا ھەى، واتە ئەو دەمئ کو پارپستە ھەلگىرى ئەرکەكى لاوھكى (ھەفالىناف، ھەفالىكار، بەرکارى نەراستەوخؤ) بیت، شارپستە یا تەواوہ و دەمئ کو پارپستە ھەلگىرى ئەرکەكى سەرەکیپن (بکەرى، بەرکارى) بیت، شارپستە یا ناتەواوہ، ب فى شیوی خارى:

- ئاشکرایە، کو ئەو قوتاببەكى زیرەکە. (پارپستا بکەرى)

- چیدبیت، کو ئەز بزڤرمە مال. (پارپستا بکەرى)

- من گوته ھوشەنگى، کو بچیتە مال. (پارپستا بەرکارى)

(ئاشکرایە، چیدبیت، من گوته ھوشەنگى: شارپستين ناتەواون)

ههروهك دبیین ئەف شارستین سه‌ری هه‌می ناته‌واون. چونكو پارستین وان هه‌لگری ئەركین سه‌ره‌گی یین (بكه‌ری و به‌ركاری) نه‌.

به‌لی د رستا (هوشه‌نگ نه‌چوو قوتابخانی، چونكو یی نه‌خوشبوو) دا، شارسته یا ته‌واوه چونكو پارستا هه‌فالكاریه و واتایا وی بیی پارستی ژی یا ته‌واوه. هه‌روه‌ها د زمانی فارسیدا ئەو پارستین كو ئەركین سه‌ره‌کییین پیدفی هه‌بیت، هه‌رده‌م ل گه‌ل نامرازی گه‌هاندنی (كه) ده‌یت و ئەف نامرازه دشیت ب ساناهی به‌یته ژیرن.

- بدیهی است، كه او دانش آموز زرنگی است.

واته: ئاشكرایه، كو ئەو قوتابیه‌کی زیره‌كه.

لادانا نامرازی: بدیهی است، او دانش آموز زرنگی است.

- گفتم، كه هوشنگ بخانه برود.

واته: من گوته هوشه‌نگی، كو بچیته مال.

لادانا نامرازی: گفتم، هوشنگ بخانه برود.

ئه‌گه‌ر ئەم ل فان جوړه رستین ئالۆزین زمانی كوردی ژی بنی‌پین، دبیین، د زمانی كوردی ژیدا هه‌ر ب فی شیوه‌یه. هه‌روه‌ك نموونین سه‌ری كو نامرازی گه‌هاندنی (كه) ل گه‌ل فان جوړه رستین ئالۆز بكارهاتیه و ئەم ب ساناهی دشین ژیبه‌ین:

- ئاشكرایه، ئەو قوتابیه‌کی زیره‌كه.

- چیدبیت، ئەز بزف‌ر مه‌ مال.

- من گوته هوشه‌نگی، بچیته مال.

كه‌واته ئەم دشین بیژین، ئەفه لایه‌نی لیكچوونییی د نافه‌را هه‌ر دوو زماناندا.

هه‌روه‌ها د زمانی فارسیدا ئەو شارسته ناته‌واون ئەوین كو كارین وان ته‌واو یان نادیارن، به‌لی بكه‌ری شارستی وشین (این و آن) واته (ئه‌فه و ئەو) بن و پارسته بو پوونكرنا شارستی هاتبیت، وه‌ك:

- آن می‌میرد، كه از زندگی ناامید باشد.

واته: ئەو دم‌ریت، كو ژ ژیانئ بی ئومیدبیت.

- آن كشته می‌شود، كه خیانت‌كند.

واته: ئەو ده‌یته كوشتن، كو خیانه‌تی بكه‌ت.

ههروهکی دبیین د فآن رستین سه ریدا کاری رستا ئیکئی (می میرد) کارهکی تهواوه و کاری رستا دووی (کشته میشود) کارهکی نادیاره و وشا (آن) د ههر دوو رستاندا بوویه بکهری شارپستی، پارسته زی بو ررونکرنا شارپستی هاتیه. ژ بهرهنئی ئەف شارستهیه زی شارستهیهکا ناتهواوه د زمانی فارسیدا. چونکو واتا وی بیی پارستی تمامنا بیت. ههروهسا پشتی مه ئەف نمونیه وهرگی پراهه سه زمانی کوردی، مه دیت ئەف شارستهیه د زمانی کوردی زیدا ههر شارستهیهکا ناتهواوه. و ئەفه لایه نهکی دییی لیکچوونییه د نافهرا ههردوو زماناندا.

ب- پارسته:

پارسته زی د ههردوو زماناندا وهکی ئیکه، ب فی شیوهی کو لارستهیهکا گریدایی ب شارپستیقهیه و تنی بکارناهییت و ل دویف سه رهیا د شارپستیدا ئهرك و رۆلین جودا جودا یین (بکهری، بهرکاری، دیارکهری،...) دبیینت کو د جوړین پارستاندا دهینه دیارکرن. ههروهسا د ههردوو زماناندا ئامرازئ گه هاندنی ل گهل فی لارستی بکاردهییت. بهی د زمانی فارسیدا بو هندی کو دیارببیت پارسته به شهکه ژ شارستی، پارستی ب شیوی وی یی ئیکئی دزفرینن (تأویل)، د فی دهمیدا پارسته ب شیوی ههفالناف یان جاوگی لیدهییت، وهک:

- مردی که روزنامه میخواند، دوست من است. زفراندن مرد روزنامه خوان دوست من است.

واته: ئەو زهلامی کو رۆژنامی دخوینیت، ههفالی منه. زفراندن * ئەو زهلامی رۆژنامه خان، ههفالی منه.

د فی نمونیدا پارسته وهک ههفالنافهکی لیها تیه. چونکو پارسته گریدایی ب گرییا نافیا شارپستییه و ئەگه ب فی شیوهی نه بیت پارسته وهک جاوگهکی لیدهییت و ئیک ژ ئه رکین نهیادی، بهرکاری، بهرکاری نهراسته و خو، به دهلی، دیارکهری، ههفالکاری دبیینت، وهک فی نمونا خاری:

- انتظار نداشتم، که شما زود بیایید. (ئهرکی دیارکهری)

واته: ئەز ل هیقی نه بووم، کو هوین زوی بهین.

- واضح است، که موفق می شویم. (نهرکی نیهادی)

واته: ناشکرایه، کو سهردکه‌فین.

زفراندنا فان رستان ب فی شیوی خارویه:

زفراندنا رستا نیکی ^{فارسی} انتظار زود آمدن شما را نداشتم.

کوردی ← * نه ز ل هیقییا زویهاتنا ههوه نه‌بووم.

زفراندنا رستا دوویی ^{فارسی} موفق شدن ما واضح است.

کوردی ← * سهرکه‌فتنا مه ناشکرایه.

د زمانی کوردی (گۆفه‌را به‌هدینی) دا، به‌ری نوکه ئەف جوړه پسته‌یه بکارنه‌هاتینه، به‌ل د ناخفتنا نوکه یا زمانی کوردی (گۆفه‌را به‌هدینی) دا، هیدی هیدی ئەف جوړه پسته‌یه بکاردهین. ئەو زی ل ژیر کارتیکرنا زمانی فارسی، ب تایبته‌تی د ناخفتنا وان که‌سین کو ل ئیرانی فه‌گه‌رپاینه.

(۲) جوړین پارستان:

د زمانی فارسی ژیدا وه‌کی زمانی کوردی، چه‌ند دابه‌شکرنه‌ک ژ لای و اتایقه بو پارستان هاتیه‌کرن کو ل گه‌ل دابه‌شکرنا وان د زمانی کوردیدا یه‌کدگرن و جیاوازی د نافلیتانا واندایه. ئەف دابه‌شکرنا مه بکارهینای، گه‌له‌ک ژ نی‌ک و دوو نزیکن. ته‌نانه‌ت ئەم دشیین بیژین وه‌کی نی‌کن، ب تنی جیاوازی د هنده‌ک نهرکاندایه، ب تایبته‌تی نهرکین پارستا نافی و یا هه‌فالنافی. هه‌زی گوتنییه ل دویف فی دابه‌شکرنی زی پارستا نافی و هه‌فالنافی و هه‌فالنافی لیک هاتینه جو‌داکرن کو ب فی شیوی خاری دهینه به‌راوردکرن:

۱- پارستین نافی:

پارستین نافی د ههر دوو زماناندا د هنده‌ک نهرکاندا وه‌که‌هفن و د هنده‌ک نهرکین دی ژیدا جیاوازن، ب فی شیوی خاری:

پارستین نافی د زمانی فارسی و کوردیدا ب نی‌ک شیوه هاتینه پیناسه‌کرن کو نافه‌کی ژ نافین شارستی پتر روون و دیاردکه‌ن و ل دویف نهرک و رۆلی سهره‌یا گرییا نافیا د شارستیدا دبنه چه‌ند جوړه‌ک و چه‌ند نهرکه‌کان دبینن کو هنده‌ک ئەف نهرکه

د هردوو زماناندا يهكسانن، وهك ئهركئ (بكهري، بهركاري، تهواوكهري) و د هندهك ئهركاندا ژي جياوازن، وهك ئهركئ {بهدهلي و بهركاري نهراستهوخو و دياركهري (مضاف اليه)}، ب في شيوئ خاري:

● **ئهرکين وهکمهفین پارستين نافی د هردوو زماناندا:**

۱. **ئهرکئ بکهري:**

د زمانئ فارسيدا: - دانش ئموزي که درس مي خواند، موفق مي شود^(۱).
د زمانئ کوردیدا: - نهو قوتابيئ کو وانا دخوينيت، سهردهکفیت.
د شان رستاندا، پارستا (که درس مي خواند) و (کو وانا دخوينيت) پارستين ب ئهركئ بکهرينه کو ئهفه ژي لايهنئ ليکچوونئ د نافهرا هردوو زماناندايه.

۲. **ئهرکئ بهرکاري:**

د زمانئ فارسيدا: - به او گفتم تا که به خانه^۳ ما بيايد.
د زمانئ کوردیدا: - من گوتئ دا کو (تا کو) بهيته مالا مه.
د فان رستان ژيدا، پارستا (تا که به خانه ما بيايد) و (دا کو بهيته مالا مه) هردوو پارستين ب ئهركئ بهرکارينه. ههروهك دبينين د هردوو زماناندا وهك ئيکه.
ههژي گوتنييه کو نامرازين گهاندنئ (که و تا) ل گهل پارستين ناقبيين (بکهري و بهرکاري) د هردوو زماناندا بکاردهين، ههروهك د نمونين بهري نوکهدا بو مه دياربووين. ئهفه ژي لايهنئ ليکچوونيه د ههر دوو زماناندا.

۳- **ئهرکئ تهواوکهري:**

د زمانئ فارسيدا نهو پارستا کو ب ريکا نامرازي گهاندنئ، وهكي نافي و تهواوکهري ههفالنافي ئهسنادي {واته ل رهخ کاري ناتهواوفه دهيت کو د زمانئ فارسيدا دبيژنئ (صفت اسنادي)} ليدهيت، د زمانئ کوردی ژيدا دبیته ديارکهر بو تهواوکهري شاپستي و ئهركئ تهواوکهري کاري ناتهواو دبينيت، کهواته د هردوو زماناندا ئهركئ تهواوکهري دبينيت، وهك:

---

(۱) د في بهشيدا نمونين کوردی هه و اتايا نمونين فارسينه.

ج- پارستا دیارکهری (مضاف الیه) د زمانی فارسیدا، ل دویف وان نموونین من دیتین ل گهل پارستا ههفالکاری دهمی، هاتیه تیکه لکرن و ئەم د زمانی کوردیدا فان جوړه پارستان ب پارستین دهمی دنیا سین:

فارسی ← وقتیکه به اینجا بیایی، با تو گفتگو میکنم.

پارستا دیارکهری

کوردی ← دهمی کو بهییه فیره، دی ل گهل ته ناخفم.

پارستا دهمی

د زمانی فارسیدا، پارستا(که باینجا بیایی) دیارکهره (مضاف الیه) بو (وقت) و ههر د نمونیه کا دیدا، فی جوړی پارستی ب پارستا ههفالکاری دهمی ددانن، ب فی شیوی خاری:

- وقتیکه او را دیدم، خوشحال شدم.

پارستا دهمی

واته: - دهمی کو من ئەو دیتی، که یفا من هات.

پارستا دهمی

ههروهک دبیین چ جوداهی د نافبهرا فی نموونی و نموونا سهریدا نینه، بهئی پا فی نموونی ب پارستا ههفالکاری دهمی دهژمیرن و ئەفه زی جوړه تیکه لیه کی د نافبهرا ههردوو پارستاندا دروستدکته کو ئەفه زی لایه نی جیاوازیییه د نافبهرا ههردوو زماناندا.

د- ههروهها د زمانی فارسیدا ئەو پارستا کو ب تهواوکه ری ههفالکاری دهیته هژمارتن، د زمانی کوردیدا ههر ب بهرکاری نهراسته وخو دهیته نیاسین:

فارسی ← دیروز فرهاد منتشر نشسته بود، که ما بخانه او برویم.

پارستا تهواوکه ری ههفالکاری

د فی نموونیدا پارستا (که ما بخانه او برویم) تهواوکه ری ههفالکاری (منتظر)ه.

د کوردیدا، ئەف نموونیه ب فی واتاییه:

- دوهی فهرهاد ل هیفی مابوو، کو ئەم بجینه مالا وی.

پارستا بهرکاری نهراسته وخویه

ب- پارستين هه فالنافی:

پارستين هه فالنافی ژى د ههردوو زماناندا ژ لايئ پيناسئ و پيکھاتيڤه وهک نيکھ، ب فى شيوهى کو پارستين هه فالنافی بارا پتر پشتی ناههکئ يان جهنافهکئ ژ گرييهکا نافی دهين و وهسفا وی نافی يان جهنافی دکهن و چهند لايه نهکئ فهشارتیی وی گريیی ددهنه نیاسين.

وهک:

فارسی ← گلی که شکفته بود، پژمرد.

کوردی ← ئەو گولا کو پشکفتبوو، چرمسی.

هندهک لايه نين پارستين هه فالنافی د فان لايه نين خاری د ههردوو زماناندا وهک

نيکھ:

۱ - پارستين هه فالنافی د ههردوو زماناندا ل دویف وی نافی د شارپستیدا دهيت، دکهن و وی نافی پتر پوون و ناشکرادکهن.

۲ - ئەف جوړه پارستهيه د ههردوو زماناندا، بارا پتر ل گهل نامرازئ گه هاندنی (که،

کو) دهين، وهک:

فارسی ← شاخه پربراری که خم شده بود، شکست.

واته: ئەو چهقی ببهري کو شوربيوو، شکهست.

کوردی ← نهسرین کو کچهکا زیرهکه، هه فال منه.

۳ - پارستين هه فالنافی د ههردوو زماناندا، دشين ل دووماهیا شارستئ ژى بهين:

فارسی ← گلی پژمرد، که شکفته بود.

واته: گولهک چرمسی، کو پشکفتبوو.

کوردی ← يهک ژ بابتهين سهخت و گرنگ سنووری کوردستانیه، کو پهيوه نديیا

راسته وخو ب دؤزا کوردانقه ههيه.

۴- بکهر يان بهرکاری پارستين هه فالنافی د شياندايه بارا پتر بهينه ژيرن بو

دووباره نه بوونی و ژ بهر هه بوونا وان د شارپستیدا د ههردوو زماناندا:

فارسی ← گلی که رنگ و بو ندارد، به چه کار می آید؟

واته: ئەو گولا کو رهنگ و بيهن نه بيت، ب کير چ دهيت؟

کوردی ← نهسرینی ئەو گولا کو ته چاندی، چنی.

ههروهک دبیین د نموونا فارسیدا وشا (گل) کو بکهره و د نموونا کوردیدا ههردوو

وشين (نهسرین و گول) کو ب ريز (بکهر و بهرکار)ن، دپارستیدا هاتينه ژيرن.

● سهرهیی پارسیتین هه‌فالنافی:

سهرهیی پارسیتین هه‌فالنافی د ههر دوو زماناندا وهکیهک دهیت و ب شیوهک ژ شیوی خارییه:

۱- نافیی تایبهتی(اسم خاص):

فارسی ← پرویز که دوست من است، بسیار زیرک است.

کوردی ← په‌رویز کو هه‌فالی منه، گه‌له‌کی زیره‌که.

۲- جهنافیی که‌سی (ضمیر شخصی):

فارسی ← من که این همه خسته‌ام، چگونه دنبال او بروم.

کوردی ← ئەز کو هنده وهستیایمه، چاوا ل دویف وی بچم.

۳- نافیی گشتی (اسم عام):

فارسی ← دل که خسته و ناتوان بود، به دام او افتاد.

کوردی ← دل کو وهستیای و بی هیژیوو، که‌ته دا‌فا وی.

هه‌زی گوتنییه کو نامرازی ناماژی دشیت ل گه‌ل سهرهیی گرییا نافیی بهیت، ب فی شیوی خاری:

فارسی ← آن کتابی که خریدی، خیلی سودمند است.

کوردی ← ئەو په‌رتووکا کو ته کپی، گه‌له‌ک یا ب مفایه.

● ئه‌رکین پارسیتین هه‌فالنافی:

پشتی فه‌کۆلین و ل دویف‌چوونی، بو مه دیاربوو کو ئه‌رکین پارسیتین هه‌فالنافی د زمانی کوردی و فارسیدا لیک جیاوازن و نه وه‌ک ئیکن. ل دویف په‌رتووکا (دستور زبان فارسی امروز) یا (غلامرضا ارژنگ) هنده‌ک ئه‌رکین لاوه‌کی بو پارسیتین هه‌فالنافی هاتینه ده‌ست‌نیشان‌کر، ب فی شیوی خاری:

۱. ئه‌رکین پارسیتین هه‌فالنافی د زمانی فارسیدا:

۱- هه‌فالنافی (صفت):

فارسی ← مردی که زندانی بود، گریخت.

کوردی ← زه‌لامی کو زیندان‌ییوو، په‌فی.

ههروهك دبیین د فئ نموونیدا پشتی وهرگیران ب زمانئ كوردی، پارستا ههفالنافییا (كو زیندانیبوو) ئهركئ بكهري دبیینت. بهئ د زمانئ فارسیدا وهك ههفالناف، سهردهری ل گهل دهیته كرن.

۲- شاخس (شاخص):

فارسی ← فرامرزی كه سرهنگ است، از دوستان من است.
كوردی ← فهرامهزری كو سهرههنگه، ژ ههفالین منه.
د فئ نموونئ ژیدا، پشتی كو مه وهرگیرایه سه زمانئ كوردی، دبیین ئهف جوره پارستهیه (كو سهرههنگه)، د زمانئ كوردیدا ب ئهركئ بكهري دهیته نیاسین.

۳- بهدهل (بدل):

فارسی ← سعدي كه شاعر بزرگی بود، گلستان را تألیف كرد.
كوردی ← سهعدی كو هوزانفانهكئ مهزنبوو، گولستان نفیسییه.
ههروهك دبیین د فئ نموونئ ژیدا د زمانئ كوردیدا ئهف پارستا ههفالنافییا (كو هوزانفانهكئ مهزنبوو)، ب ئهركئ بكهري دهیته نیاسین ل دویف ئهركئ وی سهرهیی د شارپستیدا كو ئهف پارستهیه بو دزفریت.

۴- دیاركهمر (مضاف الیه):

فارسی ← هنگامی كه او بیاید، همه شاد می شویم.
كوردی ← دهمی كو ئهو بهیته، ئهه ههمی كهیفخوشدبیین.
د فئ نموونیدا و ههروهسا د نموونین دبیین كو د زمانئ فارسیدا بو ئهركئ دیاركهمری (مضاف الیه) هاتینه دان، دبیین جوره تیكهلیهك د ناقبهرا فی جورئ پارستی و پارستا ههفالكاری دهمی دروستدبیت، چونكو ههروهك یاخویایه (هنگامی كه) د زمانئ فارسیدا و (دهمی كو) د زمانئ كوردی (گۆفهرا بادینی) دا، ههردوو نامراژین گههاندنی یین پارستین ههفالكارین دهمینه.

۵- ته‌واوکه‌ری نافی (متمم اسم):

فارسی ← چند نفر که از دوستان ما بودند، آمدند.
کوردی ← چند کەس کو ژ هەفالیین مە بوون، هاتن.
د فی نموونی ژیدا پارستا هەفالیینا (کو ژ هەفالیین مە بوون) بوّ وشا کەس کو سەرەبە د شارستیدا، دزفريت و ژ بەرهنديّ کو (کەس) ئەرکی بکەری دبينييت د شارستیدا. ئەف پارستەبە ژى بوّ سەرەى دزفريت و هەر وی ئەرکی دبينييت، بەئى د زمانى فارسيدا وهک ته‌واوکه‌ری نافی سەرەدەرى ل گەل دەيتە کرن.

ب. ئەرکين پارستين هەفالیینا د زمانى کوردیدا:

۱- پارستين هەفالیینا دبە بکەرى رستا سەرەکی:
- نازاد کو قوتابەبەکی زیرەکبوو، ب یی ئیکى دەرچوو.
۲- پارستين هەفالیینا دبە دیارکەر بوّ سەرەبا گرییا نافییا د شارستیدا:
- نازابەتیا بى وینەبا گەنجەکی کو د دەستپیکا لاوینییدا ژيانا خو بەختەر، هەمی حیبه‌تى کرن.

۳- پارستين هەفالیینا دبە بەرکارى رستا سەرەکی:
- وی پەرتووکا ب مفايا خو کو ل پەرتووکخانی کرپبوو، وونداگر.
۴- پارستين هەفالیینا دبە هەفالکاری رستا سەرەکی:
- رۆژا هەبينيى کو رۆژەکا گەلەکا ساربوو، مە سەيرانکر.
- وى شەفى کو شەفەکا تاريبوو، من هەمی نامين وى سووتن.

ج- پارستين هەفالکاری:

هەر وهک بوّ مە دیاربووی د رستا ئالۆزدا، هەفالکار وهک بەشەک ژ رستا سەرەکی ب رپکا پارستى دەيتە بەرفرەهکرن. ئەف پارستەبە دبیتە دیارکەرى فی هەفالکاری و کارى شارستى پتر روون و ئاشکرادکەت و دبیتە چەند بەشەک کو هەر ئیک ژ وان رويهکی رويدانا کارى شارستى دیاردکەن، وهک (دەمی رويدانا کارى يان جهى رويدانا کارى يان ئەگەرى رويدانا کارى،...هتد).

پارستين ههفالكارى ژ لايى پيناسى و پيگهاتنيقه د زمانى فارسيدا، ههروهك پارستين ههفالكارى د زمانى كورديدا، تهنانهت ژ لايى جورين پارستين ههفالكارى ل دويى وى دابهشكرنا من بكارهيناي، وهك نيكن. تنى جياوازي د هندك نامرازادايه كو پاشى دى هينه باسكرن.

جورين پارستين ههفالكارى د زمانى فارسى و زمانى كوردى (گوفهرا بههدينى)دا، ب فى شيوى خارينه:

- پارستا ههفالكارى دهمى:
- نهف جوره پارستهيه دهمى رويدان يان روينهانا كارى شارستى دياردكته.
- پارستا ههفالكارى جهى:
- نهفه ژى جهى رويدان يان روينهانا كارى شارستى دياردكته.
- پارستا ههفالكارى هوپى:
- نهف پارستهيه نهگهري رويدانا كارى شارستى دياردكته.
- پارستا ههفالكارى مهرجى:
- مهرجى رويدانا كارى شارستى روون و دياردكته.
- پارستا ههفالكارى نامانج (مهبهست):
- مهبهستا رويدانا كارى شارستى رووندكته.
- پارستا ههفالكارى نهنجام:
- نهف پارستهيه نهنجامى رويدانا كارى شارستى دياردكته، واته دبته نهنجامى شارستى.

- پارستا ههفالكارى پيچهوانهيه:
- نهف پارستهيه كو د زمانى فارسيدا دبيژنى پارستا بهراوردكرنى (تقابل)، بو بهراوردكرن و دزايهتت بكاردهيت واته بهروفاژى شارستيه.

- پارستا ههفالكارى راده و نهندازى:
- نهف پارستهيه راده و نهندازا رويدانا كارى شارستى دياردكته، واته بوار و سنوورى كاركرنا وى كارى دهستنيشانكته.

- پارستا ههفالكارى چهنديهتي و چاوايى:
- نهف جوره پارسته چهنديهتي و چاواييا رويدانا كارى شارستى روون و ناشكرادكته.

- پارستا ههفالكارى ژبليياتيى (استثناء):
- نهف پارسته ژى يهكلاكرنا رويدانا كارى شارستى دياردكته.

٤) ئامرازىن گەھاندنى:

ئامرازىن گەھاندنى د ھەردوو زماناندا ئىك ئەرك دىبىنن و ئەو ئەرك زى ئەوۋە كو رستا دويشەلەنك (پارستى) دگەھىننە رستا سەرەكى (شارستى) و دچنە د ناف دارشتنا پارستىدا. (ئەورەحمان حاجى، ٢٠٠٤: ١٧٦) ھندەك ژ فان ئامرازان د ھەردوو زماناندا ھەك ئىكەن، تنى ھندەك گوھورپىننى دەنگى د نافبەرا واندا ھەنە و ھندەك ئامرازىن دى زى جياوازن. ب شىۋەھەكى گشتى ئامرازىن گەھاندنى د زمانى فارسىدا، ل دويش فەكۆلىنا مە پترن ژ ئامرازىن گەھاندنى د زمانى كوردى (گۆفەرا بەھدىنى) دا و پىشتى مە ھندەك ژ وان ئامرازان ۋەرگىراپىنە سەر زمانى كوردى (گۆفەرا بەھدىنى)، بۆ مە دياربوو كو پىشتى ۋەرگىراپانا وان ئامرازان زى، ھەر دىنە ئامرازىن گەھاندنى د زمانى كوردىدا و ھەر وى ئەركى دىبىنن.

● ئامرازىن ھەفېشك:

ب شىۋەھەكى گشتى ئەو ئامرازىن ھەفېشك د ھەردوو زماناندا ئەفېن خارپنە ل گەل ھندەك گوھورپىننى دەنگىيىن بچويك.

زمانى كوردى (گۆفەرا بادىنى)	زمانى فارسى
كو	كە
ئەگەر { ھەكو، ھەكە، (ھەگەر) }	اگر (اگرکە، چنانچە، اگر چنانچە)
تا (ھەتا، ھەتا كو)	تا، تا كە
چونكە (چونكو، چمكى، چنكى، چونكى)	چونكە (چون، چو)
ھەرچەند (بۆرادى)	ھەرچند (بۆرادى)
ھەرچەندە (بۆ پىچەوانەيى)	ھەرچند (بۆ پىچەوانەيى)
ئىللا ← بۆ ژبلىياتى	الا ← بۆ ژبلىياتى

۱- نامرزی (کو):

ئەف نامرزه کو د زمانی فارسیدا ب شیوی (که) بکاردهیت، هەر ئیک نامرزه و د هەردوو زماناندا گەلەکی بەربلاڤه و گەلەک بکاردهیت و ئەرکین جودا جودا دبینیت و ب نامرزهکی گشتی دهیتە نیاسین و جوړه‌ها پارستان دگه‌هینیتە شارستی ب فی شیوی خاری:

فارسی ← یک مرد وارد شد، که من او را نمی شناختم. (پارستا هه‌فالنافی)
واته: زه‌لامه‌ک هاته ژوور، کو من ئەو نه‌دنیا‌سی.

کوردی ← به‌ختیار کو هاریکاریا من کر، برای وی بوو. (پارستا هه‌فالنافی)

فارسی ← دانش آموزی که درس می خواند، موفق می شود. (پارستا بکه‌ری)
کوردی ← قوتابییی کو وانا دخوینیت، سەردکه‌فیت. (پارستا بکه‌ری)

فارسی ← می خواهم، که اینجا بمانی. (پارستا به‌رکاری)

واته: من دفت، کو بمینیه فی‌ری. (پارستا به‌رکاری)

کوردی ← هه‌وه دزانی، کو ترومییل یا خرابه. (پارستا به‌رکاری)

کوردی ← ژ بیر کربوو، کو په‌نجه‌ری بگریت. (پارستا به‌رکاری)

فارسی ← رفت کنار خانم، که چیزی بگوید. (پارستا مه‌به‌ست)

کوردی ← چوو نک خاتینی، کو تشته‌کی بیژیت. (پارستا مه‌به‌ست)

فارسی ← آن را می جوشانند، که خوب پخته شود. (پارستا ئەنجام)

کوردی ← ئەوئی دکه‌لینن، کو باش چیبییت. (پارستا ئەنجام)

فارسی ← هر روز به بیمارستان می رود، که حالی از او بپرسد. (پارستین هویی،

کوردی ← هەر رۆژ دچیتە نه‌خوشخانی کو تشته‌کی ژئ بزانییت. مه‌به‌ست، ئەنجام)

فارسی ← نزدیک ظهر بود، که ما به خانه رسیدیم. (پارستا دهمی)
 کوردی ← نیزیکی نیفرو بوو، کو ئەم گههشتینه مال. (پارستا دهمی)
 کوردی ← کو تو هاتی، من دنقیسی. (پارستا دهمی)

فارسی ← که نیایی، من هم نمی آیم. (پارستا مهرجی)
 کوردی ← کو تو نههیی، ئەز ژێ ناهیم. (پارستا مهرجی)

ههژی گوتنیه ئەهه ئامرازه د ههردوو زماناندا وهك ووشهیهكا زیده ل دویف

ئامرازین گههاندنی یین دی دهین، وهك:

زمانی فارسی	زمانی کوردی
اگر ← اگر که	ئهگهر کو، هه ما کو، ژ بهرکو، چونکو

ژ هاتنا فی ئامرازی ل گهل كه رهستین دی، گهلهك ئامرازین گههاندنی یین دی

دروست دین، وهك:

زمانی فارسی	زمانی کوردی
(برای اینکه، با وجود اینکه، تا اینکه، مثل اینکه، همین اینکه، وقتی که، از وقتی که، ...)	(بۆ هندی کو، سه پرهای هندی کو، وهکی کو، وهسا کو، ژ دهمی کو، هه تا وی دهمی کو، ...)

۲- ئامرازی (تا):

ئههه ئامرازی ژێ دهورهکی چالاک یی هه ی د گههاندنا بهشین رستا ئالۆز ب یهکدی. ئەهه ئامرازه ژێ ب گهلهك واتایا دهیت و چه نندین جوړین پارستان دگههینیه شارستی و پشته ئامرازی (کو) د پلا دوویدا دهیت. ئەهه ئامرازه د زمانی فارسیدا ب دوو شیوین (تا) و (تا که) دهیت. بهلێ پا د زمانی کوردی (گۆفهره بههیدینی) دا ب شیوین (تا، تا کو، هه تا، هه تا کو) دهیت، ب فی شیوئی خاری:

فارسی ← تا نیایی، من هم نمی آیم. (پارستا مهرجی)
 کوردی ← ههتا کو نه هیی، نه ز ژ ی ناهییم. (پارستا مهرجی)
 فارسی ← تا بقیه بازیکنان برسند، بازی را شروع می کنیم. (پارستا دهمی)
 کوردی ← ههتا یاریکهرین دی بگههن، دئ یارییی دستپیدکهین. (پارستا دهمی)
 فارسی ← کوشش کن، تا موفق شوی. (پارستا نهنجام)
 کوردی ← پیکوئ بکه، ههتا کو سهرکه فی. (پارستا نهنجام)
 (من پاره بو هنارتن تا کو خهرج بکهت). (پارستا نهنجام)

فارسی ← من او را آگهدار کردم، تا مواظب خودش باشد. (پارستا هویی و نهنجام)
 کوردی ← من نهو ناگه هدار کر، تا کو ناگه ه ژ خو هه بیت. (پارستا هویی و نهنجام)

فارسی ← ما کوشش می کنیم، تا موفق شویم. (پارستا مه بهست)
 کوردی ← نهم پیکوئ دکهین، تا کو سهرکه فین. (پارستا مه بهست)

گه لهك جارن د زمانئ كوردیدا د پارستا نهنجام و مه بهست (گوڤهرا به هیدینی) دا،
 ئامرازئ (دا) یان (دا کو) ل جهئ (تا) یان (تا کو) بکاردهیئت:
 کوردی ← سیار بن، تا کو بچین. ← سیار بن، دا کو بچین.
 ههروهها نهف ئامرازه د ههردوو زماناندا ل گهل پارستا بهرکاری دهیئت. بهئ یا بارا
 پتر د زمانئ کوردی (گوڤهرا به هیدینی) دا دبیته (داکو) و بو سڤکیئ پتر (دا) بکاردهیئت،
 وهك:

فارسی ← صدایش کردم، تا او را تنبیه کنم.
 کوردی ← من گازی کرئ، دا وی سزابدهم.
 د زمانئ کوردیدا، ئامرازئ (تا) ل گهل هندهك رستین ئالۆز دهیئت کو ب دوو
 واتایین (دهمی و مهرجی) بکاردهیئن. بهئ واتایا مهرجی تییدا ب هیژتره:
 کوردی ← هاریکاریا وان ناکهه، ههتا کو رۆژ ئافا نه بیت. (پارستا مهرجی و دهمی)
 بهئ د زمانئ فارسیدا واتایا (دهمی) تییدا ب هیژتره.
 فارسی ← به آنها کمک نمی کنم، تا اینکه آفتاب غروب کند. (پارستا دهمی و
 مهرجی)

و ههروهه د ههردوو زماناندا، ئامرازى (تا) ل گهه ئامرازى (ژى) د زمانى كوردى (گۆفهرا بههدينى) دا و ئامرازى (هم) د زمانى فارسيدا دهيت، بهلى د گۆفهرا بههدينىدا ئامرازى (تا) پتر ب شيوئ (دا) بكاردهيت:

فارسى ← تا بهار هم تمام شد، مردم به خانه ما مى آمدند.
كوردى ← ههتا كو بوهار ژى خلاسبووى، خهك دهاتنه مالا مه.

فارسى ← به من هم بگو، تا اينكه من هم چشم انتظار شما باشم.
كوردى ← بيژه من ژى، دا نهز ژى چافهړپى ههوه بم.

۳- ئامرازى (ئهگه):

ئهفى ئامرازى د زمانى كوردى (گۆفهرا بههدينى) دا چهند شيوهيهك ههنه، وهك (ههكه، ههكو) و د زمانى فارسيدا ژى ب شيوئ (اگر) و (اگرکه) دهيت و هندهك جارن پهيئا (چنانچه) ل جهئ (اگر) بكاردهيت و هندهك جارن ژى ل گهه فى ئامرازى دهيت و دببته (اگر چنانچه). ئهف ئامرازه د ههردوو زماناندا، پارستا مهرجى دروستدكهن ب فى شيوئ خارئ:

د زمانى كورديدا:

- ئهگه باش بخوينى، دئ سهركهفى.
- ههكه ئهه نههيت، ئهز ژى ناهيم.
- ههكو رۆژ ئافابى، دئ چينه مال.

د زمانى فارسى:

- اگر بکوشی، موفق میشوی.
- واته: ئهگهريپكوئ بكهى، دئ سهركهفى.
- چنانچه بيايى، من هم ميآيم.
- واته: ههكه تو بهيى، ئهز ژى دئ هيىم.
- اگر چنانچه كار شما تمام شد، به خانه بيا.
- واته: ههكو كاري ته خلاسبوو، ودره مال.
- اگر كه سردرد داري، يك قرص بخور.
- واته: ئهگه سهرئ ته دئشيت، حهبهكى بخو.

د) تایبته‌تیه‌کا دیبا فی ئامرازی د هه‌ردوو زماناندا ئه‌وه کو گه‌له‌ك جاران ل گه‌ل
کارئ هه‌ردوو رستان، کاره‌کئ هاریکار زی دهیت، وه‌ك:
فارسی ← اگر ما بخواهیم زودتر کارمان تمام شود، باید زودتر دست به‌کار شویم.

کارئ هاریکار

کوردی ← ئه‌گه‌ر مه‌ بقیٔت زویتر کارئ مه‌ خلاسبیت، فیا زویتر ده‌ستپافیژینه‌ کاری.

کارئ هاریکار

ه) ئه‌ف ئامرازه، ئامرازی نه‌رئ وهردگریٔ و فۆرمئ (مه‌گه‌ر) دروستدکته‌ د زمانئ
فارسیدا و د زمانئ کوردی (گۆفه‌را به‌هدینی)دا، ئامرازی (ما) ل جهئ مه‌گه‌ر
بکاردهیت:

فارسی ← مگر به شما نگفته بودم، اینجا را تمیز کنید؟

کوردی ← ما من نه‌گوتبی هه‌وه، فیره‌ پافزبکه‌ن؟

4- ئامرازی (چونکو):

ئه‌ف ئامرازه‌ د زمانئ کوردی (گۆفه‌را به‌هدینی)دا ب شیوئ (چونکو، چونکی،
چونکه، چنکی، چمکی) دهیت و پارستا هویئ دروستدکته‌ و د زمانئ فارسیدا ب
شیوئ (چون، چو، چونکه) دهیت و پارستا ده‌می و ئه‌گه‌ری و مه‌رجی دروستدکته‌، ب
فی شیوئ خاری:

د زمانئ فارسیدا:

ا) ده‌می ب واتایا (ه‌رگاه، اگر) بهیت، پارستا مه‌رجی دروستدکته‌:

- چون شما می یابید، من هم می آیم. واته: (چونکو هوین دهین، ئه‌ز زی دهیم.)

ب) ئه‌گه‌ر ب واتایا (به‌ علت اینکه، به‌ جهت اینکه) بیت، پارستا ئه‌گه‌ری (هویئ)

دروستدکته‌:

- به مدرسه نیامد، چونکه مریض بود. واته: (نه‌هاته‌ قوتابخانئ، چونکو

نه‌خوشبوو.)

- چون خیلی خسته بود، سر کار نیامد. واته: (ژ بهرکو گهلهك یی وهستیایبوو، نههاته سهر کاری.)

ههژی گوتنییه (چو) بارا پتر د زمانی هوزانیډا بکاردهیت د زمانی فارسیدا.

(ج) نهگهر ب واتایا (وقتی که، همین که) بیت، پارستا دهمی دروستدکته:

- چو دهان باز کند، می فهمم چه میخواهد بگوید.

واته: دهمی کو دهقی خو فهکته، دزانم دفتیت ج بیژیت.

- چون به خانه آمدم، دیدم مهمان رسیده است.

واته: دهمی هاتیمه مال، من دیت کو میههان یین گههشتین.

(د) ههروهها نهف نامرازه ب واتایا (زیرا، زیرا که) دهیت و پارستا نهگهری

دروستدکته:

- نتوانستیم کارکنیم، چون یکی از دستگاهها خراب شدهبود.

واته: نهه نهشیاین کاربکهین، چونکو نیك ژ نالهتا خرابیبوو.

(ه) نامرازی (زیرا، زیرا که) ههر ب واتایا (چون، چونکه) دهیت و نهه دشین ل جهی

فی نامرازی بکاربینین و پارستا نهگهری دروستبکهین:

- جلسه را تعطیل کردند، زیرا اکثریت نیامده بودند.

واته: کومبونا خو تیکدا، چونکه بارا پتر نههاتبوون.

د زمانی کوردیدا:

نهف نامرازه د زمانی کوردی (گؤفهرا بههدینی)دا، تنی پارستا نهگهری دروستدکته

ب فی شیوی خاری:

- نهه نههاته سهر کاری خو، چونکو گهلهکی نهخوشبوو.

- کومبونا خو تیکدا، چمکی بارا پتر نههاتبون.

- چونکی قوتابیهکی زیرهکبوو، هاته خهلاتکرن.

ههروهها د زمانی کوردیدا نهه دشین نامرازی گههاندنی (ژ بهرکو، ژ بهرندی

کو) ل جهی فی نامرازی بکاربینین:

- نهه نههاته زانکوی، ژ بهرکو (ژ بهرندی کو) گهلهکی وهستیایبوو.

• نامرازی گه هاندنی یین پارستین هه فالکارییین مهرجی:

د زمانی فارسیدا:

(اگر، اگر که، بشرطی که، بشرطی ... که، در صورتیکه، در صورتی ... که، ...)

د زمانی کوردیدا:

(ئه گهر، هه کهر، هه که، هه تا، هه تا کو، هه کهر کو، ب وی مهرجی ... کو، ...)

• نامرازین گه هاندنی یین پارستین هه فالکارییین چه ندایه تی و چاوی:

د زمانی فارسیدا:

(که، چون، کجا، همانطور که، چنانکه، ...)

د زمانی کوردیدا:

(ههروهسا کو، ههروهکی کو، ههه جوژی کو، وی جوژی کو، ب وی شیوازی کو، ب فی

رپکی کو، ...)

• نامرازین گه هاندنی یین پارستین هه فالکارییین نامانج و مه بهست:

د زمانی فارسیدا:

(که، تا، تا اینکه، بمنظور اینکه، برای اینکه، از ترس اینکه، مبادا، مبادا که، بقصد

اینکه، ...)

د زمانی کوردیدا:

(بو هندی کو، ژ بو هندی کو، هه تا کو، ب مه ره ما وی چه ندی کو، ژ ترسا وی

چه ندی کو، نه وه کو (نه کو)، ب مه ره ما هندی کو، ژ بهر کو، ژ بهر وی چه ندی کو، کو،

دا کو، ...)

• نامرازین گه هاندنی یین پارستین هه فالکارییین رادی و نه ندازی:

د زمانی فارسیدا:

(هرچند که، تا:ب واتایا (تا حدیکه، تا جائیکه)، تا جائیکه، هر چه، هر قدر، هر

قدرکه، چندانکه، آن قدرکه، ...)

د زمانی کوردیدا:

(کو، هه تا (ئه گهر واتایا رادی بدهت)، هه تا کو، هه تا وی رادی کو، هندی کو،

هه چه ند کو، هه تا وی جهی کو، ...)

● نامراژین گه هاندنی یین پارستین هه فالکارییین پیچه وانهیی (تقابل):

د زمانئ فارسیدا:

(اگر چه، هرچند، هرچند که، با آنکه، با اینکه، که حتی، حتی اگر، بدون آنکه، با

وجود آنکه، با وجودیکه، ...)

د زمانئ کوردیدا:

(هه رچه نده، سه ره پای فی چه ندی کو، سه ره پای هندی کو، سه ره فی چه ندی پراکو،

هه رچه ند کو، خو هه که، ...)

● نامراژین گه هاندنی یین پارستین هه فالکارییین نه انجام:

د زمانئ فارسیدا:

(بطوری که، تا حدی که، چنان ... که، ... هتد)

د زمانئ کوردیدا:

(ژ به رهندی، له ورا، له و ما، ژ بو فی ئیکی، دا کو، ...)

● نامراژین گه هاندنی یین پارستین هه فالکارییین ژبلیاتی (استثناء):

د زمانئ فارسیدا:

(الا، مگر، مگر که، با استثنای اینکه، بجز اینکه، الا اینکه، ...)

د زمانئ کوردیدا:

(ئیللا، ئیللا کو، ژبلی کو، ژبلی هندی کو، ...)

٥) په یوه هندییا لارستین رستا ئالۆز (شارستی و پارستی):

د زمانئ فارسیدا ل دویف جه گوهورپینا پارستان د رستا ئالۆزدا، چار جورین پارستان دهینه هستنیشان کرن. به لی پشتی فه کۆلینی بو مه دیار بوو کو پارستین رهخ و روی تنی د زمانئ فارسیدا هه نه و د زمانئ کوردیدا ئه ف جورئ پارستی بکارناهییت، وهك:

ا- پارستا پیشین:

فارسی ← تا آمد، همه کارها را کرد.

پارسته   شارسته

کوردی ← هه کو هاتی، هه می کار کرن.

پارسته   شارسته

ب- پارستا نیفهکی (میانین):

ئهف جوړه ژی د هردوو زماناندا یا هه:

فارسی ← کودکی که در اینجاست، برادرزاده فریدون است. (پارستا نیفهکییا
ههفانافی)

کوردی ← ئه و زاروکی کول فیړه، برزایی فرهیدوونیه.

ج- پارستا پاشین:

فارسی ← در خانه ماندم، زیرا خسته بودم.

شاپسته پارسته

کوردی ← د مالدا مام، چونکو یی ماندیبووم.

شاپسته پارسته

د- پارستا پهخ و روی (کنارین):

ئهف جوړه پارسته تنی د زمانی فارسیدا ههیه، هه و هک د نمونا خاریدا

دیاردبیت:

فارسی ← فریدون خوب است، که بیشتر کوشش کند.

واته ← فرهیدوون باشتره، کو پتر پیکوئی بکته.

دزمانی کوردیدا ب فی شیوهی دروسته:

کوردی ← باشتره، کو فرهیدوون پتر پیکوئی بکته.

٦) پستا مهزن د هردوو زماناندا:

ههروهک د پشکا دوویدا بو مه دیاربووی تنی د سی پهرتووکادا ههتا رادهیهکی ئهف
بابهته هاتیه باسکرن، ب فی شیوهی کو د هردوو پهرتووکین (توصیف ساختمان
دستوری زبان فارسی) یا (محمد رضا باطنی) و (جمله و تحول آن در زبان فارسی) یا
(خسرو فرشیدورد)، ب تیکهلی ئهف جوړی رستی هاتیه باسکرن. (محمد رضا باطنی) د
پهرتووکا خودا، پستا فارسی دکته دوو جوړ:

أ- رستا ناوك (هسته‌ای)

ب- رستا دهسته‌ای (خوشه‌ای): دجیته د ناف بوارئ دهقیدا وژ بهرهندئ مه باسنه‌کریه.

د فی پهرتووکیدا هاتیه کو رستا ناوک ژ شارسته‌کی و پارسته‌کی پی‌ک دهیت و دبیزیت ژمارا پارستین شارسته‌کی دشیت پتر ژ ئیک پارسته بیت و د رسته‌یه‌کا سروشتیا زمانی فارسیدا چیدبیت شه‌ش یان هه‌فت پارسته بهین. هه‌روه‌ک دبیین ئه‌و رستا کو پارسته‌یه‌ک هه‌بیت یان شه‌ش، هه‌فت پارسته، هه‌ر ب ئیک چاف سه‌یردکته و ب رسته‌یه‌کا سروشتی ددانیت.

هه‌روه‌سا (خسرو فرشیدورد) ژ ل ژیر نافئ رستا لی‌کدراوا ئالوز د (التفهیم‌دا) (جمله مرکب پیچیده در التفهیم) هنده‌ک نمونا دهینیت کو دچنه د بارئ رستا مه‌زندا. به‌لئ چونکو نمونه ژ فارسیا پیشین هیناینه، ژ بهرهندئ من ئه‌و نمونه بکارنه‌هیناینه ئه‌و دبیزیت، ئه‌ف جورئ رستئ کی‌ماتی ژ دوو لارستان پی‌ک دهیت و هه‌روه‌ها ب بو‌چوونا وی ژمارا لارستین فی جورئ رستئ دشیت چوار هه‌تا پی‌نج لارسته بن. هه‌روه‌ک د پشکا دوویدا ل لاپه‌ره (۱۰۲) بو مه دیاردبیت، (خسرو فرشیدورد) ژ هه‌ردوو جورئ رستان تیکه‌لدکته و رستا ئالوزا دوو لارسته‌یی و رستا ئالوزا چوار، پی‌نج لارسته‌یی ژ هه‌ر د فی بابه‌تیدا باس دکته و لی‌ک جوداناکته.

به‌لئ (غلامرضا ارژنگ) د پهرتووکا خودا (دستور زبان فارسی امروز) رستا مه‌زن ل ژیر نافئ (جمله‌های مرکب گروهی) واته (رستین لی‌کدراوین گروهی) ب شیوه‌یه‌کی وه‌سا فان رستان پی‌ناسه‌دکته کو ل گه‌ل پی‌ناسا رستا مه‌زن د زمانی کوردیدا یه‌کدگرن و دبیزیت، رستا لی‌کدراوا گروهی ئه‌و رسته‌یه‌کو ژ سئ رستین ساده یان پتر پی‌کده‌یت. هه‌روه‌ها دیاردکته کو د هه‌ر رسته‌یه‌کا لی‌کدراوا گروهی‌دا ب تنئ رسته‌یه‌که‌کو ئامرازئ گه‌هانندی ل ده‌ست‌پیکا وی ناهیت و دبیزنه فی رستئ، رستا سه‌رده‌کی یان شارسته و هه‌می رستین دی ب تنئ یان ب شیوئ کومه‌ل ب ویفه‌ گریداینه، واته پارسته یان رستین دو‌یقه‌لانکن و نمونا ژ بو فی جورئ رستئ دهینیت:

- آمدم، تا بگویم، که فردا به سفر می روم.
 شاپرسته (۱) پارسته (۲)

واته: هاتم، دا بیژم، کو سوبه‌هی دئ چمه سه‌فه‌رئ.

- میدانم، که همه شنیده‌اند، که او می آید.
 شاپرسته (۱) پارسته (۲)

واته: دزانم، کو هم‌میا گوه‌لی‌بوویه، کو نه‌و دئ هیئت.

هه‌روه‌ها د وان نموونین کو دهینیت دیاردک‌هت کو د فی جورئ رستیدا رستین
 لی‌کدراوین هاسه‌نگ ژ ی هه‌نه، واته ژبلی ئامرازئ گه‌هاندنئ کو دوو رستان دگه‌هینیت
 نیک، ئامرازئ لی‌کدر ژ ی د فان رستاندا دهیت کو دوو رستان پی‌کفه‌ه گری‌ددهت، ب فی
 شیوی خاری:

- آمدم، تا بدانی، که دوست دارم و فراموش نمی‌کنم.
 شاپرسته (۱) پارسته (۲) فراموشت نمی‌کنم (۳)

واته: هاتم، دا بزانی، کو چه‌ز ژ ته دکه‌م و ته ژ بیرناکه‌م.

هه‌روه‌ک دبینین نه‌فه رستا لی‌کدراوا گروپی نه‌و رستا مه‌زنه نه‌وا کو د زمانی
 کوردیدا هاتیه باسکرن کو ژ شاپرسته‌یه‌کی و دوو پارستان یان پتر پی‌کدهیت. نه‌فه ژ ی
 ل گه‌ل پیناسا رستا لی‌کدراوا گروپی یه‌کدگریت و نمونه ژ ی بو مه فی چه‌ندی دووپات
 دکه‌ن:

- من گوتئ، کو بهیت، به‌لی نه‌هات.
 شاپرسته (۱) پارسته (۲)

- هاتم، دا کو بیژم، کو سوبه‌هی ل هیفیا من نه‌بی، چونکو نه‌ز ناهیم.
 شاپرسته (۱) پارسته (۲) چونکو نه‌ز ناهیم (۳)

(۷) یاسایین فه‌گوه‌استنی:

هه‌روه‌ک مه د به‌شی نیکی و دوویدا دیتی، یاسایین فه‌گوه‌استنی بو هه‌ردوو زمانان
 نیک یاسانه و دبنه سی جور:

۱- ژېړن:

ئەف سايساه د هەردوو زماناندا يا هەي و هەروەکی بۆمه دياربووی، دوو جوړه:

۱- ژېړنا گوته د هەردوو زماناندا:

• ژېړنا بکهري پارستي:

فارسی ← دانش آموزی که درس میخواند، موفق میشود.

كوردی ← ئەو قوتابی کو وانین خو دخوینیت، سەردکهفیت.

• ژېړنا بکهري و بهرکاري پارستي:

فارسی ← من این کتاب را خریدم، که بخوانم.

كوردی ← من ئەف پەرتووکه کړی، دا کو بخوینم.

ب- ژېړنا واتاي:

ئەف جوړه ژېړنه د هەردوو زماناندا يا هەي. بەئ د زمانئ فارسيدا ژېړنا کاري

ناتهواوه (ه، بوو، بيت) يا هەي کو د زمانئ کورديدا نينه، ب في شيوئ خاري:

• ژېړنا بکهري شارستي کو ئەم ژ دەوروبەر و واتايا رستي دزانين کو بکهري

شارستي هاتيه ژېړن.

د زمانئ کوردی و فارسيدا:

فارسی ← وقتی که درس تمام شد، (شما دانش آموزان) کتابهایتان را ببندید.

كوردی ← دەمئ کو وانه خلاسبوو، (هوین قوتابی) پەرتووکیڤن خو بگرن.

د زمانئ فارسيدا:

• ژېړنا کاري ناتهواوي {است (ه)، بود (بوو)، باشد (بيت) پشتی وشين اين

(ئەفه)، آن (ئەو)، همين (هەرئەفه)، همان (هەرئەو)} کو (جەناقين ئاماژئ) نە و

ئەركئ (تەواوکەري کاري ناتهواو) د شارستيڊا دبينن:

- اول این (است)، که او را نمی شناسم.

واته: دەستپيکئ ئەفه(يه)، کو وی نانیاسم.

- نتیجه این (است)، که او آدم یکرنگی نیست.

واته: ئەنجام ئەفه(يه)، کو ئەو مروفهکئ ئیکرهنگ نينه.

• ژیرنا کارئ ناته‌واوئ {است (ه)، بود (بوو)، باشد (بیت)} د شارپستیدا، د دهمی کو بکه‌ری رستی {این (ئه‌فه)، آن (ئه‌و)، همین (هه‌ئه‌فه)، همان (هه‌ئه‌و)} بیت و پارسته بو روونکرنا وئ هاتبیت:

- همان بهتر (است)، که با هم آستی کنیم.

واته: هه‌ئه‌و باشتر (د)، کو ل گه‌ل ئیک پیکبه‌یین.

- در دوستی آنها همین بس (است)، که هرگز از هم جدا نشده‌اند.

واته: د هه‌فالینیا وان هه‌ر ئه‌فه به‌س (ه)، کو چ جارا ژیکمه‌نه‌بووینه.

۲- زیدمه‌بون:

ئه‌ف یاسایه د هه‌ردوو زماناندا ئیکه، وه‌ک د فان نمونه‌نین خاریدا دهرده‌ک‌فیت:

فارسی ← به خاطر این به مدرسه نیامد، چونکه مریض بود.

ژیرنا ئامرازی ← به مدرسه نیامد، چونکه مریض بود.

کوردی ← ژ به‌رهن‌دئ نه‌هاته قوتابخانی، چونکی نه‌خوشبوو.

ژیرنا ئامرازی ← نه‌هاته قوتابخانی، چونکی نه‌خوشبوو.

فارسی ← برای همین منظور بود، که رفت.

ژیرنا ئامرازی ← برای همین منظور بود، رفت.

کوردی ← ژ به‌ر فی چه‌ندئ بوو، کو چوو.

ژیرنا ئامرازی ← ژ به‌ر فی چه‌ندئ بوو، چوو.

۳- پیشستن و باشستن (جه گوه‌ورپن):

ئه‌ف یاسایه ژی د هه‌ردوو زماناندا وه‌ک ئیکه، وه‌ک د فان نمونه‌نین خاریدا

دهرده‌ک‌فیت:

فارسی ← (من هم می‌آیم اگر تو بیایی.) ل جهئ (اگر تو بیایی، من هم می‌آیم.)

کوردی ← (ئه‌ز ژی دئ هی‌م، ئه‌گه‌ر تو به‌یی.) ل جهئ (ئه‌گه‌ر تو به‌یی، ئه‌ز ژی دئ

هی‌م.)

فارسی ← (به اداره نرفت، چون بیمار بود.) ل جهئ (چون بیمار بود، به اداره

نرفت.)

کوردی ← (نه‌چوو فه‌رمانگه‌هی، چونکو یئ نه‌خوشبوو.) ل جهئ (چونکو یئ

نه‌خوشبوو، نه‌چوو فه‌رمانگه‌هی.)

نه نجام

۱- ژ نه نجامی فی شه کولینی هندهک راستی بو مه دهر دکهفن. نهو زی نه فنه نه کو لیچوونه کا دیار و ناشکرا د نافهرا پونان و پیکهاتنا رستا نالوز د زمانی کوردی و فارسیدا یا هه، ب تایهتی د نافهرا نامراژین پیکهینه ریښ رستا نالوز د زمانی کوردی شیومزای کرمانجیا ژووری (گوفهرا بههدینی) دا نهف لیچوونه ب زهقی دیاره. نهفه زی فی راستی دووپاتدکته کو نهف دوو زمانه سهه ب نیک خیزانا زمانینه کو نهو زی هیندوئیرانییه. بهل ژ لایهکی دیقه جیاوازیښ د نافهرا فان ههردوو زمانان، سهه به خوییا ههه نیک ژ فان زمانان ب شیویهکی جودا نیشانددهت کو پشتی ژیکهه بوونا وان ژ زمانی دایک، ههه نیک ژ وان سهه به خوییا خو یا پاراستی.

۲- ههروهه ژ نه نجاما بهراوردکرنا نامراژان د زمانی کوردی (گوفهرا بههدینی) و فارسیدا، نهف چهنده بو مه دیاردبیت، نامراژین فارسی گهلهک نیژیکن ژ وان نامراژین کو د شیومزای کرمانجیا ژووری (گوفهرا بههدینی) دا بکاردهین. نهفه زی بهلگهیهکه کو پهیوهندییهکا خزمایه تیا نیژیکی نیک د نافهرا ههردوو زماناندا یا ههه کو ههتا نوکه زی نهف لیچوونه یا ههه و یا بهردهوامه.

۳- نامراژی (که) د ههردوو زماناندا ب شیویهکی گهلهک بهرفرهه بکاردهیت و گهلهکی چالاکه و جوړهها پارستان دگههینیته شاپستی و د شیاندایه بیژین کو نهف نامرازه، د ههردوو زماناندا د پلا نیکی یا چالاکیی دهیت و ههردوو نامراژین (تا و نهگهه) د پلا دوویدا دهین.

۴- د زمانی فارسیدا پشتی زفراندنا پارستی ب شیوی وی یی نیکی، پارسته وهک ههفالناف یان چاوی لیدهیت کو د زمانی کوردی (گوفهرا بههدینی) دا، بهری نوکه نهف جوړه رستهیه بکارندههاتن. بهل د ناخفتنا فی گافیدا نهف جوړه رستهیه بکاردهین، ب تایهتی د ناخفتنا وان کهسین ل ئیرانی ژیاين. نهو زی ل ژیر کارتیکرنا زمانی فارسی و فی چهندی ژی کارتیکرن ل ناخفتنا خه لکی دی کریه، که واته د شیاندایه بیژین هیدی هیدی نهف جوړه رستهیه د زمانی کوردی (گوفهرا بههدینی) ژیدا جهی خو دگرن.

۵- پارستا نافی و پارستا هه‌فالنافی هەر ئێك پارسته‌نه و بۆ هندی کو ئەف هەردوو پارسته‌یه تیکه‌لی ئێك نه‌بن، باشتره ئه‌م فان پارستان وه‌ك پارستین دیارکه‌رین نافی سه‌رده‌ریی‌ل گه‌ل بکه‌ین. (ئهو دابه‌شکرنا من د زمانی کوردی ژیدا بکاره‌ینای، ژ به‌ر وی چهندی بوو دا کو بشیم فی جوړی پارستی ل گه‌ل وی پارستا هه‌فالنافییا کو د سه‌رچاوین زمانی فارسیدا هه‌ین، به‌راوردبکه‌م).

۶- جوړین رستا ئالۆز ل دویف جوړین نامرازین گه‌هاندنی، د هەردوو زماناندا دیاردبن.

۷- یاساین فه‌گوه‌استنی د هەردوو زماناندا یین هه‌ین و پیک ده‌ین ژ:

(۱) ژیرن (۲) پیشخستن و پاشخستن (۳) زیده‌بوون

لیست اثریده ران

ژێدەر ب زمانی کوردی:

۱- پەرتووک:

- ۱- ئەحمەدی نالبەند (۱۹۹۸)، باغی کوردا، گە مایی، بەرگی سیی، چاپا ئیکئی، چاپخانا خەبات، دهوک.
- ۲- ئەو پەرەحمان حاجی مارف (۲۰۰۴)، فەرەهنگی زاراوی زمانناسی (کوردی- عەرەبی- ئینگلیزی) لە گەل دوو پاشکۆ، سلیمانی.
- ۳- ئیبراهیم عەزیز ئیبراهیم (۱۹۷۹)، هەندی ئامرازی سینتاکسی لە زمانی ئەدەبی ئیمپۆری کوردیدا، بەرگی یەکەم، چاپی یەکەم، چاپخانە عەلاو، بەغدا.
- ۴- ئیبراهیم عەزیز ئیبراهیم (۱۹۸۰)، پستە لیکنراوی شوینکەوتوو خواز لە گەل پستە شوینکەوتوو دیارخەری لە دیالیکتە ناوەندیەکانی زمانی کوردی دا، بەغدا.
- ۵- جگرخوین (۱۹۶۱)، کاو ئاو دەستورا زمانی کوردی، بەغدا.
- ۶- حوسین محەمەد عەزیز (۲۰۰۵)، سەلیقە زمانی و گرافتەکانی زمانی کوردیی (کۆلینەوه و رەخنە)، چاپی دووهم، چاپخانە کارۆ، سلیمانی.
- ۷- رەفیق محەمەد محیدین شوانی (۲۰۰۲)، ئامرازی بەستەوه لە زمانی کوردیدا، سلیمانی.
- ۸- ساجیدە عەبدوللا فەرهادی (۲۰۰۸)، پستە و پاش پستە تیروانینیکی ئەرکی، چاپی یەکەم، هەولێر.
- ۹- صادق بهاءالدین نامیدی (۱۹۸۷)، رێژمانا کوردی- کرمانجی یا ژۆری و ژیری یا هەقبەرکی، چاپا یەکی، زانکوی صلاح الدین، هەولێر.
- ۱۰- عەبدوللا حوسین رەسول (۲۰۰۶)، پوختەیهکی وردی پستە سازی کوردی، چاپی دووهم، چاپخانە کتیبفرۆشی سۆران، هەولێر.
- ۱۱- کەمال میراودەلی (۲۰۰۷)، فەرەهنگی رێژمانی کوردی، چاپی یەکەم، سلیمانی.
- ۱۲- ک.ک. کوردۆنیف (۱۹۸۲)، رێژمانی کوردی بە کەرەستە دیالیکتی کرمانجی و سۆرانی، ورگیپان: کوردستانی موکریانی، چاپخانە الادیب البغدادیە، هەولێر.
- ۱۳- کوردستان موکریانی (۱۹۸۶)، سینتاکسی پستە سادە لە زمانی کوردی دا، دەزگای رۆشنیری و بلاکردنەوهی کوردی، زنجیرهی (۱۳۳)، چاپخانا دار الحریه، بەغدا.

۱۴- کوردستان موکریانی (۲۰۰۴)، سینتاکسی رستەى تیکەل، چاپی یەکهەم، دەزگای چاپ و بلاؤکردنەوهی ئاراس، هەولێر.

۱۵- لیژنەى زمان و زانستەکانى کۆرې زانیاری کورد (۱۹۷۶)، ریژمانى ئاخاوتنى کوردی بە پىی لیکۆلینەوهى لیژنەى زمان و زانستەکانى، چاپخانەى کۆرې زانیاری کورد، بەغدا.

۱۶- محەمەد ئەمین هەورامانى (۱۹۸۱)، زارى زمانى کوردی لە ترازووی بەراوورددا، بەغدا.

۱۷- محەمەد رەزای باتینی (۱۹۹۲)، وەرگێران: حەسەنى قازى، ئاورپىكى تازه بۆ سەر رېژمان، سوید.

۱۸- محمد طاهر گوهرزى (۱۹۹۹)، ریژمانا کوردی زاری کرمانجی، چاپا نیکی، چاپخانا خەبات، دهوك.

۱- نامین زانکوی:

۱۹- ئازاد رەمەزان عەلى (۱۹۹۹)، لە یاساكانى دارپشتنى رستەى مەرحى زمانى کوردی، نامەى ماستەر، زانکۆى بەغدا، کۆلیجى پەرۆردەى ئىبن روشد.

۲۰- بەکر عومەر عەلى (۱۹۹۲)، بەستن و کرتاندىن لە کوردیدا، نامەى ماستەر، زانکۆى صلاحەدىن، کۆلیجى ئاداب.

۲۱- رەفىق محەمەد محیىدىن شوانى (۱۹۹۷)، ئامرازى بەستنهوه لە زمانى کوردیدا، نامەى دکتۆرا، زانکۆى بەغدا، کۆلیجى پەرۆردەى ابن رشد.

۲۲- شلیر رەسول محەمەد بەرزنجى (۲۰۰۴)، یاساكانى دارپشتنى لارپستەى دیارخەرى لە زمانى کوردیدا، نامەى دکتۆرا، زانکۆى صلاحەددین، کۆلیژى ئاداب.

۲۳- صلاح حویز رسول (۲۰۰۶)، رستە سازى و واتاسازى (بوون)، نامەى ماستەر، زانکۆى کۆیه، کولێژى پەرۆردە.

گۆڤار ب زمانی کوردی:

۲۴- ئیرنست مه کارهس (۱۹۸۷)، رسته سازی، وه رگیان: محمد معروف فتاح، گۆڤاری روشنبیری نوئ، ژماره (۱۱۵)، ل (۱۸۲).

۲۵- تالیب حوسین عهلی (۲۰۰۰)، ریزبونی که رهسه کانی رسته ی ساده له زمانی کوردیدا، گۆڤاری رامان، ژماره (۴۳)، ل (۲۲۳-۲۲۴).

۲۶- دیار علی کمال و طالب حسین علی (۲۰۰۴)، یاسا کانی رۆنان و گوێزانه وه له رسته ی کوردیدا، گۆڤاری زانکۆ، ژماره (۲۱)، ههولیر، ل (۲۳۹-۲۷۸).

۲۷- فه رهیدون عه بدول محه مه مد (۱۹۹۷)، کاری رانه بردوی ئیلزامی له رسته ی کوردی خواروودا، گۆڤاری زانکۆ، گۆڤاری زانستی مرۆڤایه تی زانکۆی صلاحه ددین، بهرگی (۱) ژماره (۱)، ههولیر، ل (۲۰۴).

۲۸- کوردستان موکریانی (۱۹۸۰)، جۆره کانی رسته له زمانی کوردی دا، گۆڤاری زانکۆ، بهرگی (۶)، ژماره ۱، ل (۱۳۱-۱۳۲).

۲۹- کوردستان موکریانی (۱۹۸۶)، رسته ی شوین که وتوی کات له رسته ی تیکه ل دا، گۆڤاری روشنبیری نوئ، ژماره (۱۱۰)، ل (۱۵۵).

۳۰- کوردستان موکریانی (۱۹۹۰)، رسته ی شوین که وتوی مه رج، گۆڤاری روشنبیری نوئ، ژماره (۱۲۵)، ل (۷۳).

۳۱- وریا عمر امین (۱۹۸۶)، بیناغه ی ساده ترین رسته ی کوردی، گۆڤاری روشنبیری نوئ، ژ (۱۱۱)، ل (۱۸۳).

ژێدەر ب لاتینی:

32- ÎBRAHÎM REMEZAN ZAXOYÎ. (1998), RÊZMAN A KURDÎ,

Çapa êkê, Çapxana kolîja Şerî 'ê DIHOK.

33- REŞÎD KURD (1990), RÊZMAN A ZIMAN Ê KURMANCÎ,

Çap a yekê, Beyrût.

ژیددهرب زمانى عه ره بى:

۱- په رتووك:

۲۴- خليل احمد عمايرة (۱۹۸۴)، في نحو اللغة و تراكيبيها، منهج و تطبيق، الطبعة الاولى، جدة.

۲۵- مسعود سعيد ياسين (۲۰۰۶)، اللغة الكوردية و قواعدها، مطبعة هاوار، دهوك.

ب- نامين زانكوي:

۳۶- نمام جلال رشيد (۲۰۰۸)، بعض الظواهر النحوية في اللغتين العربية و الكوردية، رسالة ماجستير، الجامعة العالمية للعلوم الاسلامية، لندن.

ژیددهرب زمانى فارسى:

په رتووك:

۲۷- ايران كلباسى (۱۳۷۲)، گويش كلیميان اصفهان (يك گويش ايرانى)، تهران.

۲۸- پرويز ناتل خانلرى (۱۳۸۶)، دستور زبان فارسى، چاپ بيست و يك، چاپخانه حيدرى، انتشارات توس، تهران.

۲۹- - تقى و حيدريان كاميار و غلامرضا عمرانى (۱۳۸۶)، دستور زبان فارسى (۱)، چاپ نهم، نشر ذره، تهران.

۳۰- جان لايترز، جومسكى، ترجمه: احمد سميعى (۱۳۷۶)، چاپ دوم، شركت انتشارات علمى و فرهنگى، تهران.

۳۱- جورج يول (۱۳۷۹)، نگاهى به زبان (يك بررسى زبانشناختى)، ترجمه: نسرین حيدرى، چاپ چهارم، شركت چاپ و نشر ليلى، تهران.

۳۲- حافظ شيرازى (۱۳۸۴)، ديوان حافظ شيرازى، علامه محمد قزوينى، چاپ سيزدهم، چاپ پيام حق، نشر پيام عدالت، تهران.

۳۳- حسن احمدى گيوى و حسن انورى (۱۳۸۵)، دستور زبان فارسى، چاپ بيست و هشتم، چاپخانه خاشع، انتشارات فاطمى، ويرايش دوم، تهران.

- ۴۴- حسن انوری و حسن احمدی گیوی (۱۳۸۶)، دستور زبان فارسی ۲، چاپ دوم، چاپخانه خاشع، انتشارات فاطمی، ویرایش سوم، تهران.
- ۴۵- حسن ذوالفقاری و غلامرضا عمرانی و سایرین (۱۳۸۳)، زبان و ادبیات فارسی عمومی، تهران.
- ۴۶- خسرو فرشیدورد (۱۳۸۲)، جملة و تحول آن در زبان فارسی، چاپ سوم، چاپخانه سپهر، انتشارات امیر کبیر، تهران.
- ۴۷- ژیلبر لازار (۱۳۸۴)، دستور زبان فارسی معاصر، ترجمه: مهستی بحرینی، چاپ اول، چاپ نوبهار، انتشارات هرمس، تهران.
- ۴۸- شهرزاد ماهوتیان (۱۳۸۳)، دستور زبان فارسی از دیدگاه رده‌شناسی، ترجمه: سید مهدی سمائی، چاپ سوم، چاپ الوان، انتشارات شابک، تهران.
- ۴۹- عبدالعظیم قریب و جلال همایی و دیگران (۱۳۸۰)، دستور زبان فارسی / پنج استاد، چاپ دوم، چاپ دیبا، انتشارات ناهید، تهران.
- ۵۰- غلامرضا ارژنگ (۱۳۸۵)، دستور زبان فارسی امروز، چاپ چهارم، چاپ سارنگ، انتشارات نشر قطره، ویرایش جدید، تهران.
- ۵۱- گیتی شکری (۱۳۸۵)، گوش رامسری، تهران.
- ۵۲- محسن ابوالقاسمی (۱۳۸۵)، دستور تاریخی مختصر زبان فارسی، چاپ چهارم، شرکت چاپ و نشر لیلی، تهران.
- ۵۳- محمد رضا باطنی (۱۳۸۴)، نگاهی تازه به دستور زبان، چاپ یازدهم، چاپ نقش جهان، انتشارات آگاه، تهران.
- ۵۴- محمد رضا باطنی (۱۳۸۶)، توصیف ساختمان دستوری زبان فارسی، چاپ نوزدهم، چاپخانه سپهر، موسسه انتشارات امیر کبیر، تهران.
- ۵۵- مهدی مشکوه الدینی (۱۳۸۶)، دستور زبان فارسی بر پایه نظریه ی گشتاری، چاپ نهم، انتشارات دانشگاه فردوسی، ویرایش دوم، مشهد.
- ۵۶- مهدی معینیان (۱۳۷۲)، دستور زبان فارسی با تجزیه و ترکیب، چاپخانه محمد علی علمی، انتشارات معینیان.

ژێدەر ب زمانی ئینگلیزی:

57- Bloomfield,L. (1935), language. George Allen & unwin ITD, London.

58-Muhammad Ma'ruf Fattah (1997), Generative grammar of Kurdish. Amsterdam.

60- Trask,R.L.(1993), A Dictionary of grammatical terms in Linguistics. Great Britain, Routledge.

ملخص البحث

تتناول هذه الرسالة الجملة المعقدة في اللهجة البهدينانية الكردية و اللغة الفارسية الفصحى وقد اعتمدت على المنهج الوصفي المقارن، وأفادت من قوانين النحو التحويلي عند جومسكي في تحليل الجمل و تقسيمها، وتهدف الدراسة الى إبراز الخصائص المشتركة للغتين و درجة القرابة و الاختلاف بينهما و لكل لغة من اللغتين على حدة. وقد تطلبت طبيعة البحث ان تقسم موضوعاته على ثلاثة فصول.

تناول الاول منها: الجملة المعقدة في لهجة بهدينان من خلال تعريف الجمل البسيطة و أنواعها و الجمل المعقدة و المركبة و أقسامها و الجمل التابعة و أقسامها، و أدوات الربط بين الجمل التي تكون الجمل المعقدة او المركبة، جملة الكبيرة، قواعد تحويلية.

الفصل الثاني فقد تناول الجملة في اللغة الفارسية من حيث تركيبها و تقسيمها الى جمل بسيطة و مركبة و طرق التوسع في الجملة و أدوات الربط بين الجمل و أنواعها فضلاً عن حروف الربط بين الجمل المركبة و أقسامها و الجمل المعقدة و أقسامها و أخيراً الجملة الكبيرة و قوانين النحو التحويلي.

الفصل الثالث فقد تناول المقارنة بين الجمل المعقدة و أقسامها في اللغتين و تثبيت نقاط الالتقاء و الافتراق بين قواعد اللغتين من خلال تناول كل من: (الجمل المعقدة و أقسامها، الجمل التابعة، أدوات الربط بين الجمل، الجمل الكبيرة، قواعد النحو التحويلي).

ABSTRACT

This thesis is a comparative descriptive study of the complex sentence in Behdmani Kurdish and Standard Persian. It adopts Chomsky's generative transformational theory in its analysis of the sentence. The study aims at pointing out the similarities and differences between the two languages in this respect.

The thesis is divided into three chapters. Chapter One deals with the types of sentences in Behdmani Kurdish including the simple, compound and complex sentences. It also reviews the different types of dependant clauses and the conjunctions used to link clauses to form compound and complex sentences. In addition, it studies the compound-complex sentence and generative transformational rules.

Chapter Two is devoted to the study of different types of sentences in Persian including the simple, compound and complex sentences. It also reviews the co-ordinating conjunctions used to link parts of the compound sentence and the subordinating conjunctions used to join parts of the complex sentence. It also analyzes the compound-complex sentence and generative transformational rules.

Chapter Three compares the complex sentence in both languages and points out the similarities and differences between them regarding types of the complex sentence, conjunctions, the compound-complex sentence and generative transformational rules.